

Regional plan Rondane – Sølnekletten

Kunnskapsgrunnlag, vurderinger og løsninger for delområde Sølnekletten

15.10.10

Innhold

1 Innledning.....	5
2 Tema i planarbeidet	6
2.1 Områdebeskrivelse	6
2.2 Villreinen i Sølnekletten	11
2.2.1 Innvandringshistorikk	11
2.2.2 Sølnekletten og Finnsjøfjellet.....	11
2.2.3 Kunnskapsgrunnlaget om villrein	12
2.2.4 Leveområde for villrein i Sølnekletten	13
2.2.5 Villreinens områdebruk og beitetilgang.....	14
2.2.7 Trekk mellom villreinområdene.....	18
2.3 Kulturhistorie, kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap	21
2.3.1 Generelt	21
2.3.2 Bosetting og aktivitet	22
2.3.3 Ferdselsveger	23
2.3.4 Hva slags type aktivitet og kulturminner	23
2.4 Landbruk, seterdrift og utmarksnæring	29
2.4.1 Jord- og skogbruksressurser	29
2.4.2 Setring, slått og beite	30
2.4.3 Seterturisme og utmarksnæring	34
2.5 Friluftsliv og ferdsel	38
2.5.1 Generelt	38
2.5.2 DNT's rutenett og hytter i Sølnekletten.....	39
2.5.3 Sommerferdsel.....	42
2.5.4 Vinterferdsel	44
2.5.5 Nye ferdselsformer og utviklingstrekk	46
2.5.6 Oppsummering ferdsel før – nå - framtid	47
2.6 Reiseliv og annen næring	48
2.6.1 Natur- og kulturbasert reiselivsvirksomhet	48
2.6.2 Pågående prosjekter og utviklingsområder.....	49
2.6.3 Informasjon.....	51
2.7 Fritidsbebyggelse (hytter og hyttebygging)	52
2.7.1 Generelt	52
2.7.2 Oversikt over byggeområder for fritidsbebyggelse i planområdet.....	53
2.8 Planstatus for området som helhet.....	56
2.9 Tema i planarbeidet - oppsummering av status og utfordringer	57
3 Vurdering Sølnekletten.....	61
3.1 Verdigrunnlag og hovedutfordringer.....	61
3.2.1 Det er stor enighet om områdets verdier og kvaliteter:.....	61
3.2.2 Hovedutfordringene for lokalsamfunnet – ta vare på ”mulighetene”;.....	61
3.2.3 Hovedutfordringene i forvaltningen av villrein i området er;	62
3.2 Hovedmål og bestilling frå MD	62
3.3 Drøfting av soneinndeling og løsninger	64
3.3.1 Trekking av grense for nasjonalt villreinområde i Sølnekletten	64
3.3.3 Eksisterende hytteområder i randsona – vurdering.....	67
3.3.3 Randsoner og tettsted	69
3.3.4 Friluftsliv og ferdsel.....	71
3.3.5 Kulturhistorie, kulturminner, kulturmiljø og landskap	73

4	Konsekvensutredning av enkeltområder	75
4.1	Generelt	75
4.2	Ny fritidsbebyggelse sør for Gråsjøen.....	75
4.2.1	Bakgrunn.....	75
4.2.2	Kommuneplanens arealdel.....	77
4.2.3	Nytt forslag til hyttebygging.....	78
4.2.4	Kunnskapsgrunnlaget.....	79
4.2.5	Drøfting	82
4.3	Område for hytte/bolig/leiligheter i Grimsbu, Folldal	86
5	Planens samlede virkning for miljø og samfunn.....	89
	Noen definisjoner og begreper	92
	Kilder og utfyllende litteratur	93
	Vedlegg 1	95
	Vedlegg 2. Bedrifter med overnattingstilbud i planområdet og nærliggende randsone	96

Sammendrag

Ingen nasjonalpark i kjernen av området, flere naturreservat i ytterkant av leveom-rådet.

- I hovedsak privat grunn i hele planområdet (med unntak av statsalmenning i sør-vest)
- Villreinen bruker både skog- og fjellområder. Leveområdet for villreinen i Sølnekletten går i hovedsak helt ned til hovedvassdraga og hovedvegnettet der folk bor.
- Plangrensa for området er dermed nesten samsvarende med leveområdegrensa, og det finnes i liten grad en randsoner utenfor leveområdet. I randsona i nord ligger bebyggelse og bosetting som et smalt belte mellom Sølnekletten og Knutshø villreinområder, mens randsona i vest og sør ligger mellom Rondane og Sølnekletten. Folk bor dermed tett på villrein.
- "Snille bruksfjell" der hele fjellområdet har vært utnyttet til setring, beite, jakt og fiske gjennom lang tid.
- Landbruket er hovednæringa i området.
- Befolkningsnedgang i store deler av planområdet (med unntak av Alvdal)
- Småskala reiseliv i randsona der opplevelse av natur- og kulturkvaliteter er sentralt

1 Innledning

Denne rapporten er en del av planbeskrivelsen til regional plan for Rondane – Sølknkletten, og tar for seg kunnskapsgrunnlaget (status og utfordringer), vurderinger, løsninger og konsekvenser for delplanområdet Sølknkletten.

Kunnskapsgrunnlaget

Planarbeidet skal være kunnskapsbasert (vitenskapelig kunnskap og erfaringsbasert kunnskap) jf § 8 i naturmangfoldloven. Kunnskap er konfliktdepende (begge veier). Planen baseres på kunnskap om villrein, men også kunnskap om lokalsamfunnenes utfordringer. Sistnevnte er særlig viktig for å kunne foreta en balansert avveining av ulike tiltaks betydning for næringsliv og lokalsamfunn, og tiltakenes konsekvenser for villrein.

Hovedtema fra planprogram

Hovedfokuset for planarbeidet i Sølknkletten har vært *arealforvaltning*. Planen skal bidra til en *helhetlig forvaltning* av området på tvers av kommunegrenser og eiendomsforhold. Den skal samtidig legge opp til en *differensiert forvaltning* av ulike type områder sett i forhold til områdenes betydning for villrein og lokalsamfunn. Planen skal *klarlegge rammene* for videre utvikling, men konkret planlegging av arealbruk skal fortsatt ligge på kommunenivå.

Følgende tema er fremhevet som særlig viktige i planarbeidet i Sølknkletten:

- Landbruk, utmarksnæring og småskala reiselivsvirksomhet basert på lokale ressurser
- Kulturhistorie, kulturminner, kulturmiljøer og landskap, herunder seterlandskap
- Friluftsliv og ferdsel (herunder veger og motorferdsel)
- Hyttebygging
- Næringsutvikling og reiseliv generelt

I planarbeidet har det generelt vært lagt vekt på å se området som en helhet, og ikke kommunevis. I tillegg har vi valgt å se på utviklingen i områdebruken over tid (før – nå – framtid). Historie, status og utviklingstrekk danner grunnlag for drøftingene, med spesiell vekt på utviklingen i områdebruken siden 1950.

Villrein

En sentral premiss for arealavgrensningene og utformingen av planinnhold, skal være oppdatert kunnskap om villreinsens bruk av fjellområdene jf. MD's bestillingsbrev. Slik kunnskap fremgår av følgende dokumenter;

- *NINA Rapport 339* (Villreinen i Rondane – Sølknkletten) og tilhørende kart fra NINA og Norsk villreinsenter Nord
- *Temakart for villrein* i Sølknkletten, utgitt av villreinnemnda i Sølknkletten
- *Driftsplan* for villrein i Sølknkletten

Lokalsamfunn

Kunnskapen er innhentet på følgende måte;

- Statistiske opplysninger og kartbaser om befolkningsutvikling, bygningsmasse, naturressurser, kulturminner, setre mv.
- Faktaopplysninger fra kommunene (prosjektgruppemøter og direktekontakt)
- Intervju og lokale arbeidsmøter
- Åpne informasjons- og drøftingsmøter (se kilder og utfyllende litteratur)
- Kunnskap via tilbakemelding på e-post og telefon
- Befaring i felt

2 Tema i planarbeidet

2.1 Områdebeskrivelse

Planavgrensning

Planområdet er avgrenset av riksvei 3 i Østerdalen i øst (Alvdal – Atna), fylkesvei 219 i sør (Atna – Enden), fylkesvei 27 (Enden - Folldal) i vest og fylkesvei 29 (Folldal – Alvdal) i nord. Dette er ei praktisk plangrense for ei enkel definering av planområdet. I praksis vil planområdet i hovedsak være avgrenset av vassdraga Glåma, Atna, Setningen og Folla.

Planområdet i Sølnekletten utgjør totalt 1675 km² og berører 4 kommuner; Folldal, Alvdal, Stor-Elvdal og Rendalen kommuner i Hedmark fylke.

Områdene øst for Glåma mellom Glåma og riksveg 3 har ingen betydning i planarbeidet. I vest og sør grenser delplanområdet Sølnekletten inn mot delplanområde Rondane (Rondane villreinområde), og i nord vil planområdet grense mot tilsvarende regional plan i Knutshø (Knutshø villreinområde).

Foruten Sølnekletten villreinområde (1383 km²) inngår også Finnsjøfjellet (ca. 75 km²) i planområdet. Finnsjøfjellet ligger mellom Sølnekletten og Rondane i Solliå, Stor-Elvdal kommune.

Befolkningsutvikling og bosetting

Planområdet i Sølnekletten berører fire kommuner (Alvdal, Stor-Elvdal, Folldal og Rendalen) i Hedmark som samlet har et folketall på nærmere 8800 personer. I perioden 1997 – 2010 har folketallet i disse kommunene gått tilbake med 927 personer eller -9,4 %.

Alvdal kommune har en stabil og svak befolkningsøkning, mens Folldal, Stor-Elvdal og Rendalen kommuner har hatt en befolkningsnedgang på henholdsvis 11, 13 og 14 % i perioden.

En mindre andel av befolkningen i kommunene Rendalen og Stor-Elvdal er knyttet til planområdet (bor innenfor planområdets avgrensning). I planområdet bor befolkningen spredt langs og i nærheten av riksveg 3 og fylkesveiene og er ellers knyttet til bygdene Sollia, Atnbrua, Hanestad, Folldal, Grimsbu, Plassen og Alvdal.

Netto innpendling:

Kommune:	Rendalen	Folldal	Stor-Elvdal	Alvdal
Netto innpendling	- 205	- 148	- 190	- 214

Primærnæringa utgjør 22,5 % i Folldal, 16,2 % i Rendalen, 13,3 % i Stor-Elvdal og 17,1 % i Alvdal.

Boligbygging

Antall boliger som bygges årlig i planområdet er svært begrenset. Det kan dreie seg om 0-5 boliger for planområdet samlet. I tillegg kommer oppføring av kårhus.

Statistikk bygninger i planområdet Sølnekletten

Antall bygg og type bygg innenfor planområdet gir et bilde på hva slags område vi er i. For planområdet som helhet er det totalt nærmere 6000 bygninger jf. tabell nedenfor (kilde: GAB). 1200 av disse bygningene har ikke direkte relevans for planarbeidet da de ligger øst for Glåma eller nord for Folla.

	0 - 700 m.-o.h.				701 - 901 m.o.h.				901 -> m.o.h.				Sum
	430	432	438	439	430	432	438	439	430	432	438	439	
Antall fritidsboliger (1):	45	47	91	27	323	6	221	72	106	3	65	4	1010
Antall seterhus (2):	31	5	16	1	41	5	117	17	16	0	33	10	292
Antall bolighus (3):	16	24	243	35	23	0	0	19	0	0	0	0	360
Antall våningshus (4):	37	25	214	53	25	0	0	64	0	0	0	0	418
Andre type bygg (5):	239	236	1474	345	488	2	530	347	100	6	114	21	3902
Sum alle bygg	368	337	2038	461	900	13	868	519	222	9	212	35	5982

430: Stor-Elvdal, 432: Rendalen, 438: Alvdal, 439: Folldal

1. Ikke anneks og lignende, kun 161
2. Ikke andre landbruksbygninger på setra, kun 171
3. Ikke våningshus, kun 111 – 112, og 114 – 152
4. Våningshus, kun 113
5. Andre bygg enn de ovenfornevnte

Den mest naturlige avgrensingen av planområdet i nord og øst er hovedvassdragene og ikke hovedvegnettet. Statistikken viser da at vi i det reelle planområdet har nærmere 4800 bygninger totalt fordelt med:

- 915 fritidsboliger
- 292 seterstuer (ikke andre landbruksbygninger på setra)
- 247 boliger og 298 våningshus, totalt 545 bolighus
- 3013 andre type bygg (fjøs, uthus, næringsbygg mv.)

De fleste av bolighusene, rundt 350 av 545 (boliger og våningshus) ligger i Alvdal i området Plassen – Moan – Bygda utenfor villreinens leveområde. Øvrige 200 boliger og våningshus er spredt rundt hele planområdet og i hovedsak innenfor eller i kanten av villreinens leveområde. I Alvdal og Rendalen ligger boliger og våningshus under 700 m.o.h, mens de i Folldal og Stor-Elvdal også har boliger i sona 701 – 901 m.o.h. Hovedparten av setrene ligger mellom 701 og 901 m.o.h. med hovedandelen i Alvdal kommune.

Straumbu, smal randsone mellom fylkesvei og fjell

Natur og landskap Kilde: mye tatt fra NINA -rapport

Området har relativt rolige landformer og store deler ligger i høgdenivået 1100 – 1200 m.o.h. StorSølnkletten (1827 m.o.h) og områda i sørvest danner høyereliggende fjellparti. Geologisk sett er arealet i Sølnkletten svært sammensatt. Omdannede sedimentære bergarter (rik berggrunn) preger store deler av området i nord. Et større område med sure (fattigere) dypbergarter kommer inn i området med ca. avgrensning: Vesle Sølnsjøen – Høgkuven – Kløftbekkhøgda – Sollitangen.

Klima (kilde: NINA-rapport)

Rondane og Sølnkletten har et kontinentalt klima, og det meste av nedbøren kommer med lavtrykk fra sør og øst. Et typisk trekk er at nedbøren gjennom året øker fra nord til sør med omtrent 100 %, samtidig som den øker oppover i høydegradientene både østover fra Gudbrandsdalen og vestover fra Østerdalen. Juli/august og mars er henholdsvis de mest nedbørrike og tørreste periodene. I Sølnkletten er det et nedbørsfattig og typisk innlandsklima.

Eiendomsforhold

Det meste av planområdet er privat grunn, bortsett fra vestlige deler av Finnsjøfjellet (sør-vest i planområdet) som er statsalmenning. Statsalmenningen forvaltes av Sollia fjellstyre. Det er mange små grunneiere nord i planområdet og noen få store i sør og sør-øst.

Verna vassdrag

Sølnavassdraget inngår i verneplan for vassdrag. Verneplanen omfatter ulike vassdrag som til sammen skal utgjøre et representativt utsnitt av Norges vassdragsnatur. Av vassdrag med kulturminneverdier nevner planen blant annet Sølna med rester etter tømmerfløting, bruer, sager og kverner. Det er en dam i Sølnas nedre del.

Grusuttak

Det er flere grusuttak innenfor planområdet, både grusuttak for kommersiell drift og mindre grusuttak for vedlikehold av lokale veier.

Kraftlinje

Det går ei kraftlinje tvers gjennom området. Dette er kun ei overføringsledning/reserve.

Områder fredet etter lov om biomangfold (tidligere lov om naturvern)

Sølnkletten skiller seg ut fra mange av de andre villreinområdene fordi området ikke har en stor nasjonalpark i kjernen av området. Det finnes flere naturreservat i hovedsak i ytterkant av villreinområdet. Disse utgjør totalt 70 km².

Området har en særlig interessant kvartærgeologisk historie med mange formelementer. Det er derfor mange fredede områder basert på denne delen av områdets "historie".

Oversikt over verneområder i Sølnekletten

Verneområde	Formål	År	Areal	Kommune
Grimsmoen naturreservat	Bevare et særpreget landskap og et naturhistorisk interessant område med kvartærgeologiske formelementer, blant annet eskere, terrasser og dødisgroper.	1989	14,4 km ²	Folldal
Vardmoan naturreservat	Bevare et særpreget landskap og et naturhistorisk interessant område med viktige kvartærgeologiske formelementer, blant annet store og velformede terrasser i ulike høydenivåer.	1989	7,3 km ²	Alvdal
Frekmyr naturreservat	Bevare et særpreget landskap og et naturhistorisk interessant område med viktige kvartærgeologiske formelementer, blant annet eskere, terrasser og dødisgroper.	1989	6,3 km ²	Folldal
Hanestadnea naturreservat	Bevare et naturhistorisk interessant område med velformede seter og spylerenner.	1989	17,3 km ²	Rendalen Stor-Elvdal
Grøttingnea naturreservat	Bevare et skogområde som økosystem med alt naturlig plante- og dyreliv. Av spesielle kvaliteter kan nevnes den frodige urskogpregede granskogen med utpreget brannrefugiekarakter, innslag av sterkt brannpåvirket furuskog og forekomster av sjeldne arter.	2002	1,35 km ²	Rendalen
Hesjemarka naturreservat	Bevare i naturtilstand og som landskapselement et område dominert av rike og ekstremrike bakkemyrer, med tilhørende vegetasjon og fauna.	2001	6,65 km ²	Stor-Elvdal
Atnoset naturreservat	Bevare et naturhistorisk interessant område med velformede seter som viser vann-nivåene til en rekke bredemte sjøer fra siste del av avsmeltingsperioden under siste istid.	1989	10,8 km ²	Rendalen Stor-Elvdal
Atnsjømyrene*	Bevare i naturtilstand og som landskapselement et myr-kompleks med store topogene myrer med gjengroingstjern, høgstarrsump og kantsone med vier, samt å bevare den tilhørende vegetasjonen og faunaen. Området har stor verdi for fuglelivet og har betydning i forsknings- og undervisningsøyemed.	2001	5,5 km ²	Stor-Elvdal, Folldal og Sør-Fron
Sum areal			69,60 km ²	

* ikke innenfor planområdet Sølnekletten, men i Atndalen

2.2 Villreinen i Sølnekletten

Hovedkilder: NINA Rapport og villreinkart Sølnekletten, samt lokalkunnskap

2.2.1 Innvandringshistorikk

Arkeologisk og genetisk kunnskap viser at villreinen har hatt ulike innvandringsveier til Norge. Villrein i Snøhetta, Knutshø, Rondane og Sølnekletten har hatt en innvandring østfra (Beringia-refugiet), og utgjør en klar genetisk enhet. Det har vært liten krysning av annen rein inn i bestandene i Rondane/Dovre – traktene og reinen har sannsynligvis levd i traktene helt siden isen trakk seg tilbake for ca. 10 000 år siden. Genetiske undersøkelser viser at villreinen i denne regionen har lite eller ingen innslag av "tamrein-gener" sammenliknet med villreinen i øvrige områder.

Kulturminnene i fjellet forteller om tidligere stor utveksling av rein mellom mange av villreinområdene innenfor regionen. Før utbyggingen av jernbanen og Europavei 6 over Dovre, fungerte dette området som ett system med vandring mellom snøfattige områder i øst med gode vinterbeiter (Rondane, Knutshø og Sølnekletten) til vestlig områder med gode kalvingsområder og gode sommerbeiter (Snøhetta og Trollheimen). Det er registrert et stort antall fangstgraver i disse områdene.

Fra istidsrefugiet i Sør-Europa vandret villreinen inn til områder i Sørvest-Norge og de sørlige delene av Langfjella. Villrein i Nordfjella, Hardangervidda og Setesdal-Ryfylke har også klare genetiske fellestrekk, og skiller seg vesentlig fra villrein i Dovre – Rondane området.

2.2.2 Sølnekletten og Finnsjøfjellet

Planområdet omfatter Sølnekletten villreinområde og Finnsjøfjellet.

Finnsjøfjellet

Finnsjøfjellet (ca. 75 km²) er et lite fjellområde mellom mellom Atna elv og Setningen-vassdraget som danner et randområde for villreinbestanden i Sølnekletten. Området hører administrativt til Rondane villreinområde, selv om tellingene har vært gjennomført i forbindelse med tellingene i Sølnekletten.

Villreinutvalget sine observasjoner viser at det har vært funnet mellom 75 og 100 vinterdyr i Finnsjøfjellet de siste 10 åra. Disse dyra har tilhold her både sommer- og vinterstid, med trekk mot både Rondane og Sølnekletten, men mest mot sistnevnte. Det er en vanlig oppfatning at reinen i Finnsjøfjellet er Sølneklettenrein.

I en lang periode før 1970 var det sjelden å se rein i Finnsjøfjellet. På 1970-tallet og framover var det sett som et bukkeområde for Sølnekletten. Dyretallet i dette området har utvikla seg i takt med bestanden i Sølnekletten. Reinen tok til å kalve i området fra midten av 1980-tallet. Omfanget av kalvinga er ukjent. Dyretallet i Finnsjøfjellet kan variere mye gjennom året og over flere år. Reinen i Sølnekletten har brukt skogsområdene mye og slik sett funnet vegen over Atna til Finnsjøfjellet.

I dag forvaltes begge områdene politisk under felles villreinemnd for Rondane og Sølnekletten. På rettighetshavernivå (villreinutvalg) er de fortsatt delt som før.

Sølnekletten villreinområde

Sølnekletten villreinområde dekker et areal på rundt 1383 km². Den geografiske avgrensingen er Glåma i øst, Atna elv mot sør og vest, Grimsa og Folla mot nord.

Generelt om utvikling i områdebruk (Kilde: A. Flaten)

Først på 1900-tallet var reinen nærmest skutt ut og borte fra fjellområdet. Den kom tilbake igjen rundt 1930 og bygde seg etter hvert opp igjen. Det var mye rein under krigen og like etter krigen. På 50-tallet var det store kvoter tildelt fra Rondane, og reinstammen gikk igjen tilbake. Etter mange år med liten villreinbestand i området ble Sølnekletten villreinområde stiftet av rettighetshaverne i 1970, og ble da kalt "Rondane Øst". Området ble da fredet for villreinjakt i flere år for at bestanden skulle ta seg opp igjen.

2.2.3 Kunnskapsgrunlaget om villrein

Driftsplan for Sølnekletten (gjelder ikke Finnsjøfjellet)

Driftsplan for Sølnekletten er utarbeidet av villreinutvalget er en plan for forvaltning av reinen og reinens leveområder. Villreinutvalget (arbeidsutvalget) er rettighetshavernes organ for forvaltning av villrein i området. Driftsplanens mål er en stabil stamme på ca. 700 dyr i Sølnekletten.

Bestanden i Sølnekletten har vært vanskelig å overvåke, men villreinutvalget har gjort et godt arbeid for å framskaffe tellingsdata slik at de har hatt best mulig grunnlag for å ha kontroll med bestandsutviklinga. Tallene fra minimumstillinger i området viser en variasjon fra 350 til vel 1000 dyr i perioden 1975 – 2008. Dagens bestand tror man ligger **rundt 900 dyr**. De siste 10 åra har bestanden i større grad nyttet snaufjellsområdene og en har slik sett fått bedre anledning/grunnlag til å gjennomføre tellinger. Villreinutvalget i Sølnekletten har samla inn kjeve- og vektdata siden 1970.

Registreringer og tellinger er viktig for å gi grunnlag for forvaltning av villreinstammen og for å kontrollere forvaltningstiltakene. Det er gjennomført 2 beiteundersøkelser i området. Det gjennomføres jevnlig totaltelling og strukturtelling av stammen. Driftsplan for området

ajourføres løpende. Villreinutvalget har også historisk oversikt over bestandsvariasjoner med hensyn til vekt og kondisjon. De organiserer all jakt og oppsynsvirksomhet i området.

Bestandsforvaltning er ikke særskilt tema i regional plan, men ikke mindre viktig for det. Villreinutvalget har en særlig viktig rolle i forvaltningen av villreinområdet og villreinen gjennom utarbeiding og oppfølging av mål og tiltak i egen driftsplan.

Temakart for villrein i Sølnekletten

I Sølnekletten gjorde villreinnemnda i samarbeid med villreinutvalget en gjennomgang av kjent kunnskap i 2005/2006, og villreinnemnda i Sølnekletten ga i 2008 ut et nytt kart der denne oppdaterte kunnskapen var inntegnet.

Dette villreinkartet viser funksjonsområde og trekkveger for Sølnekletten i målestokk 1: 125 000 (Elgevasslien 2008). Kartet er utarbeid som folder med tekstdel der områdebruken også er omtalt.

Kartet var basert på;

- Systematiserte data fra villreinutvalget sine registreringer gjort gjennom en 20-30 års periode
- Bidrag med villreinnemnda sine egne registreringer/kunnskap
- Kunnskap fra informanter i området
- Sammenstilt kunnskap på manuskart og kvalitetssikring av dette gjennom informantene

NINA Rapport 339, Villreinen i Rondane og Sølnekletten

I forbindelse med utarbeiding av regional plan for Rondane og Sølnekletten var det behov for oppdatert beskrivelse og kartlegging av reinen sin områdebruk i denne regionen, og trekking av ei *ytre biologisk grense for leveområdet*.

I utarbeidingen av NINA Rapport 339 med tilhørende kart er det for Sølneklettens del lagt stor vekt på det grunnlagsmateriale som er framkommet i villreinnemndas* eget kart med tilhørende tekst.

* *daværende villreinnemnd for Sølnekletten*

2.2.4 Leveområde for villrein i Sølnekletten

Ytre biologisk grense for leveområdet

I Sølnekletten går grensa for leveområde for villrein helt ned til bygda og hovedvassdragene der folk bor. Grensa for planområdet og grensa for leveområde er i store trekk den samme. Det er kort avstand mellom fast bosetting og fjell. For området som helhet vil man i liten grad finne ei randsone mellom leveområdegrensa og bygda. Det vil være en direkte overgang fra leveområde til bygd, eller bygda vil ligge innenfor leveområdegrensa. Grense for leveområde utgjør ingen eksakt fasit. Det er likevel det man på nåværende grunnlag kan skissere.

Ser en på reinen sin årstidsbruk av leveområdene, finn en at det er en gradvis avtagende bruk innen en ytre sone mot bebygde dalføre osv. Rent biologisk sett ville det være mest rett å visualisere grensa med ei brei sone. Videre ser en at punktvermer fra tellinger ofte har en konsentrasjon inn mot sentrale deler av fjellområdene.

Selv om en har sterkt fokus på den biologiske yttergrensa er det også viktig å ha videre perspektiv på trekkforholdene mellom de definerte leveområdene.

Bruk av areal under skoggrensa

Observasjonsmateriale og annen informasjon viser at reinen her nytter skogareala utstrakt. Derfor er den ytre leveområdegrensa trekt langt ned i området sine randsoner. Det er svakere data om bruken av arealene under skoggrensa. Trekking av ei ytre biologisk grense i slike områder er vanskelig, på grunn av liten oppdagbarhet av dyr. I disse områdene har en liten tilgang til kvantitative data.

Bestandsstrukturen har innvirkning på hvordan dyra i sin helhet nytter leveområdet. Innholdet av voksne bukker i bestanden vil kunne påvirke nyttinga av de ytre delene av leveområdet. De går for å være "opportunister" og tradisjonsbærere i bestanden, noe som blant annet kommer til syne i kartfesta data fra vårregistreringer. Unngåingsstudier viser også at bukker er mindre sky for menneskeskapt barrierer enn simler og kalver. Det er derfor viktig at voksenbukandelen (3 år +) er opp mot det en ut fra erfaring og granskinger vet er naturlig (15-20 %).

2.2.5 Villreinens områdebruk og beitetilgang

I hovedsak er det sommerbeiter i sør-øst og vinterbeiter i nordvest. Kalvingsområdene er avgrenset til et bredt belte i nordøst. Det er mange kjente trekkveger, og naturlig mest i de kuperte delene av området. Hele leveområdet er registrert/brukes som sommerbeite for villrein.

Vinterområder

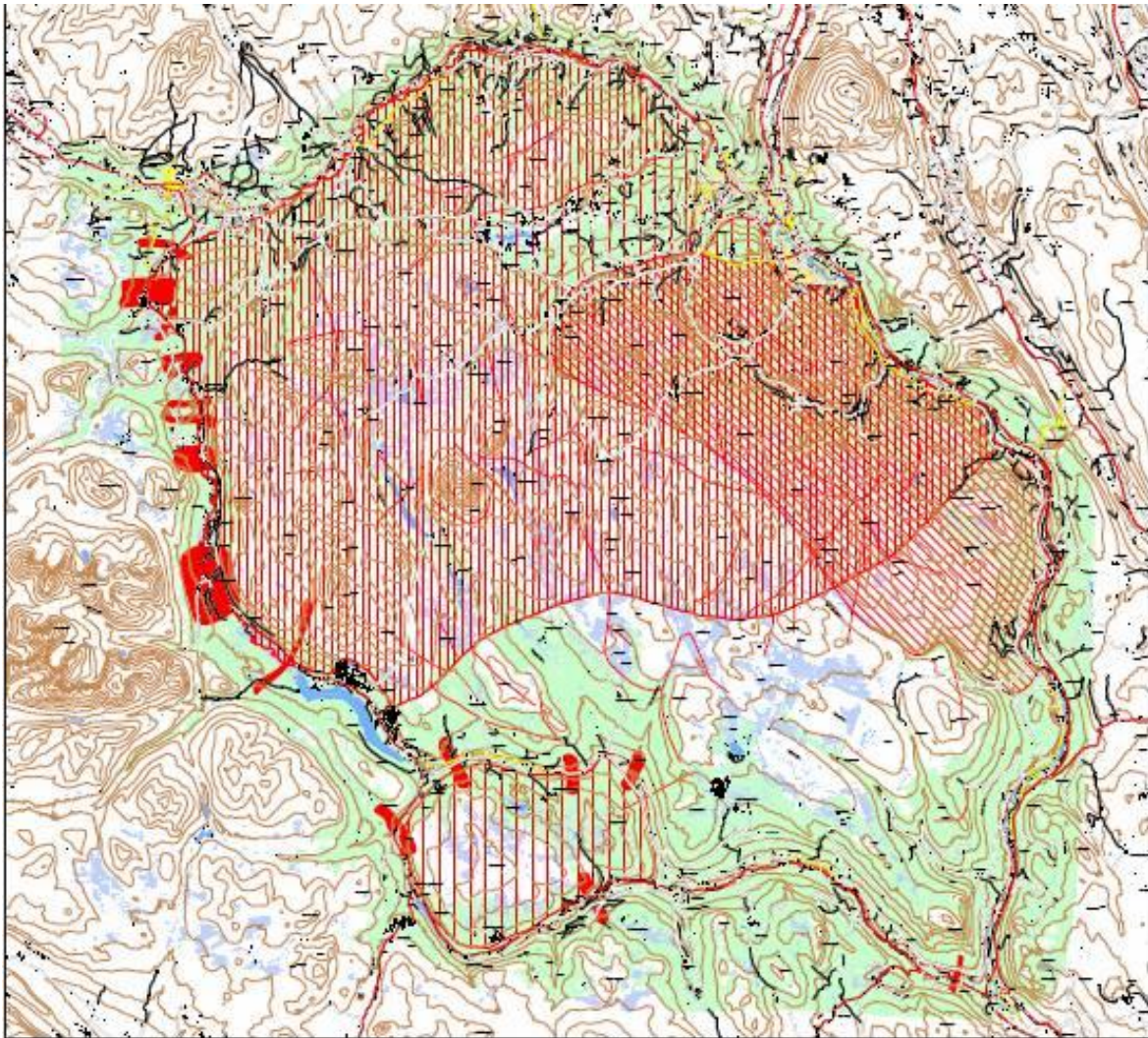
Sølnkletten har et særlig rikt lavdekke og arealmessig ligg vinterbeiteandelen på hele 51 %. Dette gjør Sølnkletten til et av de beste vinterbeiteområdene i landet.

Naturgitte forhold som snømengder og beitefordeling spiller en viktig rolle for reinen sitt funksjonspotensiale i Sølnkletten. Hovedmønsteret er at reinen trekker mot de nedbørfattige, nordvestlige områdene vinterstid og holder seg der til senvinteren. Her er det stort beitepotensiale og jevnt god tilgang til vinterbeiter. Vinterområdet ligger fra vannskillet og nordover. Både skogen og fjellet er i bruk. I bruken av vinterområdet har det vært sykluser i beitetrykket.

Utvikling i områdebruken vinterstid i Sølnkletten

På 1970/80 tallet brukte reinen om vinteren skog og fjellområder øst i Alvdal og Folldal. Utover 90-tallet hadde skogsområdene vest i Alvdal og Folldal tilhold av vinterstammen og dyra krysset Søndalen vestover i større flokker i november/desember. Utover 2000-tallet har også mer sentrale deler av villreinområdet rundt Store Sølnkletten blitt brukt. Framover 2000 tallet ble det en dreining mot snaufjellet nord/nordvest i Alvdal/Folldal. Større flokker enn om sommeren.

I dag bruker bukkeflokkene i stor grad områdene i nordvest. Gjerne lavereliggende deler i Atndalen på vårsida. Fostringsflokkene er hovedsaklig mellom vassdragene Sølva og Auma. Vi aner en rotasjon i områdebruk mot klokka over tid. Snøforhold påvirker nok vinterbruken i sør.

Loddrette striper: helårsbeite, skrå striper: kalvingsområde, røde figurer/streker; trekk

Vår-, sommer og høst

Andelen vår-, sommer og høstbeiter ligg på totalt 34 % av taksert areal, mens andelen av uproduktivt areal (stein og ur) er på 15 % (Gaare 1987). Det er sommerbeitene som er minimumsfaktoren i Sønkleppen. For at reinstammen skal ha sunne dyr, må dyretallet ikke være større enn at de har tilgang på skikkelig sommerbeite. Villreinens sommerbeiteområder har hovedtyngde fra vannskillet og sørover i Rendalen og Stor-Elvdal

I april/mai kan en jevnlig se bukkeflokker på Atnmyran. Også i de perifere deler av området ellers, til og med på innmark ser en ofte bukker om våren. Både bukk og fostringsflokker er ofte på innmark nede i bygdene i mai måned. Fordi dyra så ivrig søker fersk groe om våren vil de virke mindre skye på denne tida.

I april kommer fostringsflokkene sørover til grensesonen mellom sommer- og vinterbeitet. Kalvinga foregår mest i skogområdene i siste del av mai. Simler og kalver kan komme helt ned mot Strand (Glåma) og liene omkring etter kalving. Det har over tid blitt observert kalving på en rekke lokaliteter, spredt i hele området. Inntrykket er at reinen ofte opptrer i spredt i småflokker i dette området nå, også under kalvingsperioden. Hovedtyngden av kalvinga har den siste tiden et bredt belte nord for Styorhøa mot Østerdalen (Glåma), mellom Høykuven og Svartfjellet. En kjenner til at det tidligere har vært kalving i Mjovassdalskletten.

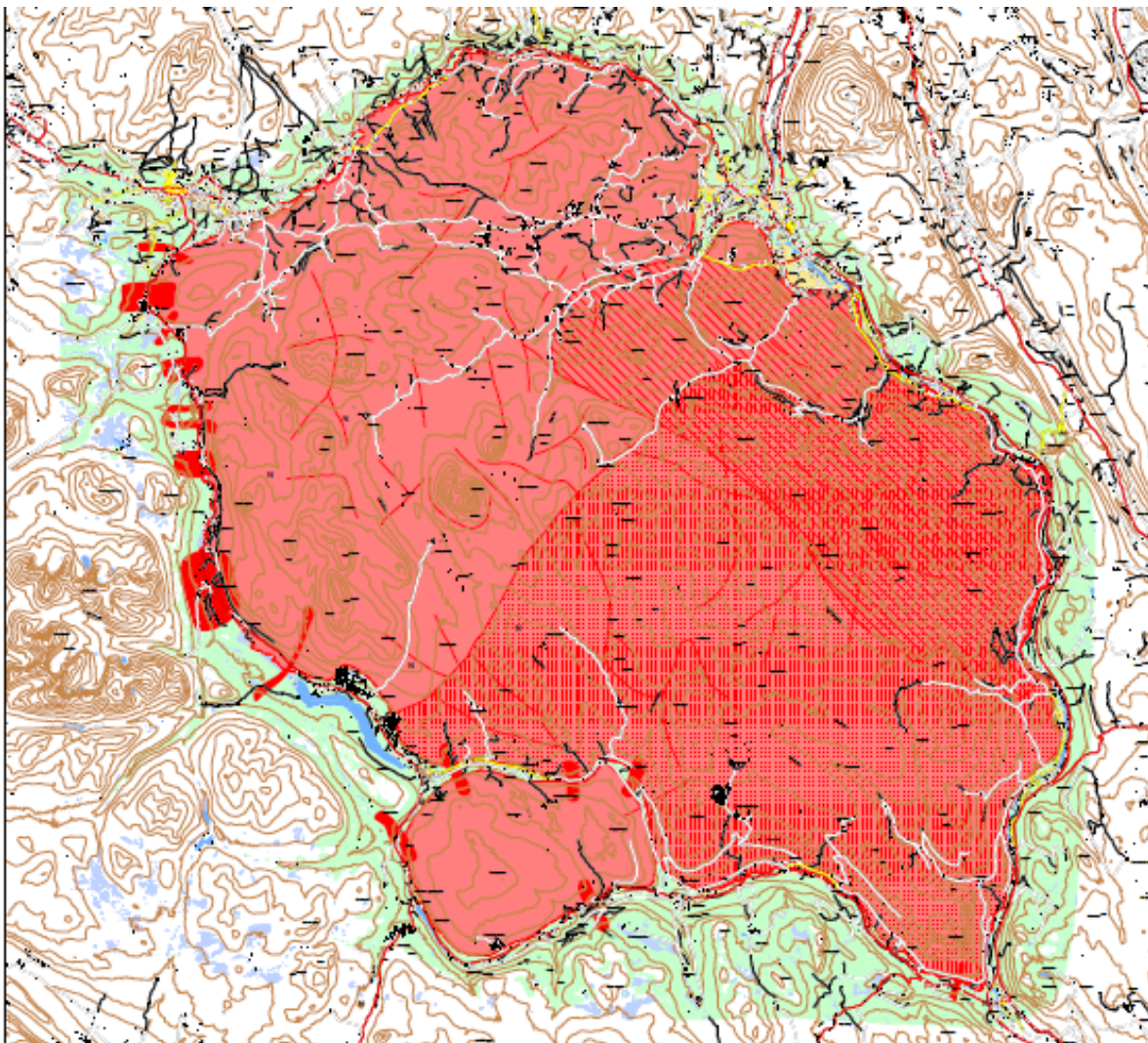
Utover forsommeren trekker fostringsflokkene opp i snaufjellsområda. Områda sør for Storhøa har vært mye nytta til oppvekstområde for simler og kalver i lengre tid. Her er ellers

rike myrkompleks og grøntbeitetilhova gode. Bukkene går mye i skogområdene hele barmarksesongen fram til brunsten starter i midten av september.

Utover barmarksesongen holder reinen seg mest i den sørøstlige halvdel av området. (Fjøshøa juli). Både skog- og fjellområdene blir benyttet gjennom barmarksesperioden. Ellers kan en påpeke at et større område kring Storhøa overlapper mellom sommer- og vinterbeite.

Område som har vært benyttet i brunsten de siste åra ligg grovt sett fra Storsølnkletten i vest til Øykjekletten i øst, Høykuven i nord til Grytdalssetra i sør.

Det er erfaring med at arealbruken veksler i forhold til regn-/og tørkesommer, da dette påvirker beitegrunnlaget. Gjennom 1970- og 80-åra så en ofte spredte småflokker over hele området. På 1990-tallet var det ofte større flokker som benyttet områdene med minst uroing i sør.

Hele leveområdet brukes sommerstid, men mest brukt er områdene i sør (rutete på kartet), samt Finnsjøfjellet.

Utvikling i områdebruken sommerstid i Sølknletten

Før: I Sølknletten-området har det tradisjonelt vært mye spredt bruk av skog i randområdene. Kalving foregår i mindre flokker eller enkeltvis i skogen, særlig i Glåmadalføret sørover fra Alvdal. Utvikling mot større fostringsflokker etter kalving.

Nå: Kalvingsområdene er i hovedtrekk stabile. Fostringsdyra kommer raskt i større flokker etter kalving. Fra juni brukes områdene sør for Auma/Kvislåfløyet i Rendalen/Stor-Elvdal. Bukkene er i stor grad spredt i nord i Alvdal og Follidal fram mot jakta.

Bruk av skogområder og innmark til beite

Randsone omkring leveområdene for villrein innehar viktige kvaliteter og funksjoner for arten. Ofte ligger disse sonene lavt der en har tidlig spiring. Bukkene sin raske kroppsvekst og simlene sin melkeproduksjon krever god tilgang på protein som de helst finner i spire- og ungfase til grønne planter. Bukkeflokkene nytter ofte areal i disse sonene om våren.

Beitepotensialet kan også være betydelig om høsten for alle kategorier dyr (tilgang til sopp). I Sølnekletten nytter reinen skogområdene i større grad. Her har reinen viktige habitat blant annet i store skogsmyrkompleks, som utgjør viktige proteinkilder. Ellers utgjør randsone viktige forflyttingsområde når dyrene trekker mellom ulike fjellparti/funksjonsområde.

Områdebruk over tid – utviklingstrekk

Villreinen er "nomadisk", vandrer etter nye beiter og bruker ulike områder gjennom året og over tid. Potensielle beiteområder bør derfor ivaretas i et langsiktig perspektiv. Lavmatter reproduseres i løpet av 20 – 30 år. "Gamle" beiteområder vil sannsynligvis bli nyttet i framtidig rotasjon. Derfor er det viktig å se på arealforvaltningen for området samlet.

Noen generelle utviklingstrekk for området:

- På 80-tallet ble det sett mer reinsdyr i skogen og i mindre flokker
- Det er sett færre reinsdyr rundt etablerte hytteområder (Høstdalen, Gråsjøen, Atnsjølia) siste 10 – 15 år
- Områdene nord for aksene Høstdalen – Grimsbu er mindre brukt enn før
- Mindre trekk av rein over Skjellåmyrene fra fjellpartiene etter at veien mot Breisjøsætra ble bygd
- Mindre trekk over Sølndalsveien og mindre bruk av områdene nord for denne vegen.
- Flere små flokker før til flere store flokker nå

2.2.6 Fangstminner

Det finnes et mangfold av spor etter gammel fangst av rein i Rondane-Sølnekletten. Anleggene forteller oss at det tidligere har vært stor utveksling av dyr over aksene fra midtre/sørlige Rondane og inn mot fjellmassiva i nordvest. Store fangstanlegg nordvest for Rondanemassiva mot Dovrefjell viser at flokkene en gang trekte enda lengre mot vest – helt ut mot Mørefjella. Store fangstanlegg i grensesonen mellom Sølnekletten og Rondane indikerer at det tidligere har vært utveksling av dyr også mellom disse områdene. Situasjonen for bestandene i Rondane – Sølnekletten har nok endra seg gjennom de siste 100 åra slik at leveområdet har blitt mer fragmentert. Tidligere trekk mellom Rondane og Knutshø/Snøhetta har opphørt, mens flere andre regionale trekk i større og mindre grad er redusert. Slik sett kan vi si at det i dag grovt sett er egne fostringsflokker i Rondane – Nordre del, Rondane – Midtre/sørlige del og i Sølnekletten. Totalt er det i dag trolig rundt 5000 villrein (vinterdyr) i Rondane og Sølnekletten.

I Sølnekletten finnes det både steinmura fangstgroper og groper som har hatt trekonstruksjon. Bergebakken (2007) nevner at det er fangstgroper ved Movatnet og Gravskardhøgda. Sistnevnte lokalitet tyder også etter navnet å dømme at dette har vært en viktig lokalitet for fangst av rein. Ved Fallet – Streitlia i Folldal går det ei større fangstgroprekke som trolig har fanga opp et reinstrekk mellom Sølnekletten og den nordlige delen av Rondane.

Gjennom arbeidet med regional plan for Rondane – Sølnekletten er det i delområde Sølnekletten utarbeidet et *temakart for kulturminner*. Arbeidet har i hovedsak bestått i å sammenstille og kartfeste kjent kunnskap om kulturminner i området. Temakartet følger som vedlegg til planen, som del av kunnskapsgrunnlaget. Nordøsterdalsmusèet har hatt ansvar for dette arbeidet. Mer om kulturminner i kap. 2.3

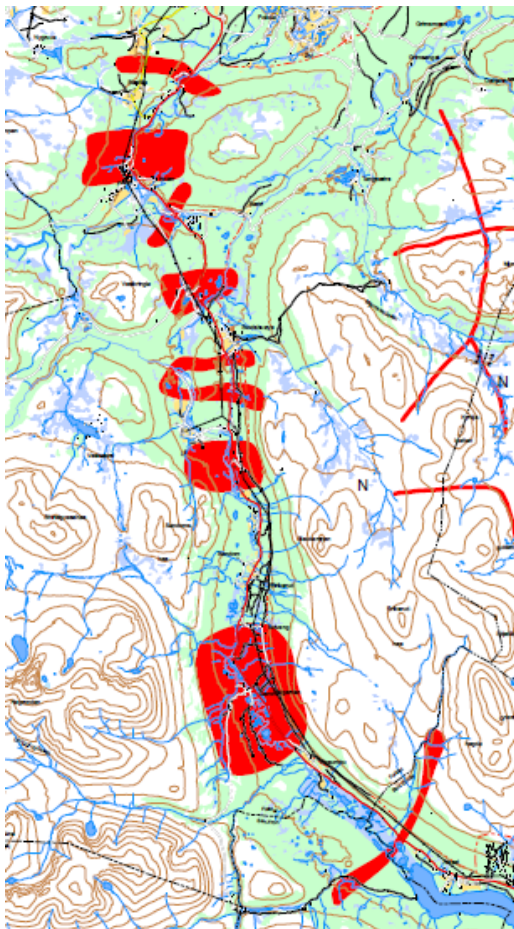
2.2.7 Trekk mellom villreinområdene

Det er påvist en del utveksling fra Sølnekletten både til Finnsjøfjellet, Knutshø (Einunnfjellet) og Rondane nord. Finnsjøfjellet ligger som ei fjelløy mellom Rondane og Sølnekletten. Det er mest trolig samband av dyr mellom Sølnekletten og Finnsjøfjellet.

Det er ellers vanskelig å si noe om omfanget av trekk ut fra Sølnekletten og Finnsjøfjellet til andre områder, men en har inntrykk av at senvintertrekket over mot Follaldssida og Rondane nord periodevis er betydelig. I dette området (Fallet – Streitlien) er det store fangstgroprekker, som indikerer at dette har vært en overgangssone i lang tid. Her er det fortsatt registrert trekk av dyr. Om vinteren har en observasjoner som tyder på at dyra krysser tilbake dit de kom fra. Det har flere ganger vært mistanke om innvandring av dyr til Sølnekletten fra Rondane nord vinterstid, senest i perioden 2004 – 2006.

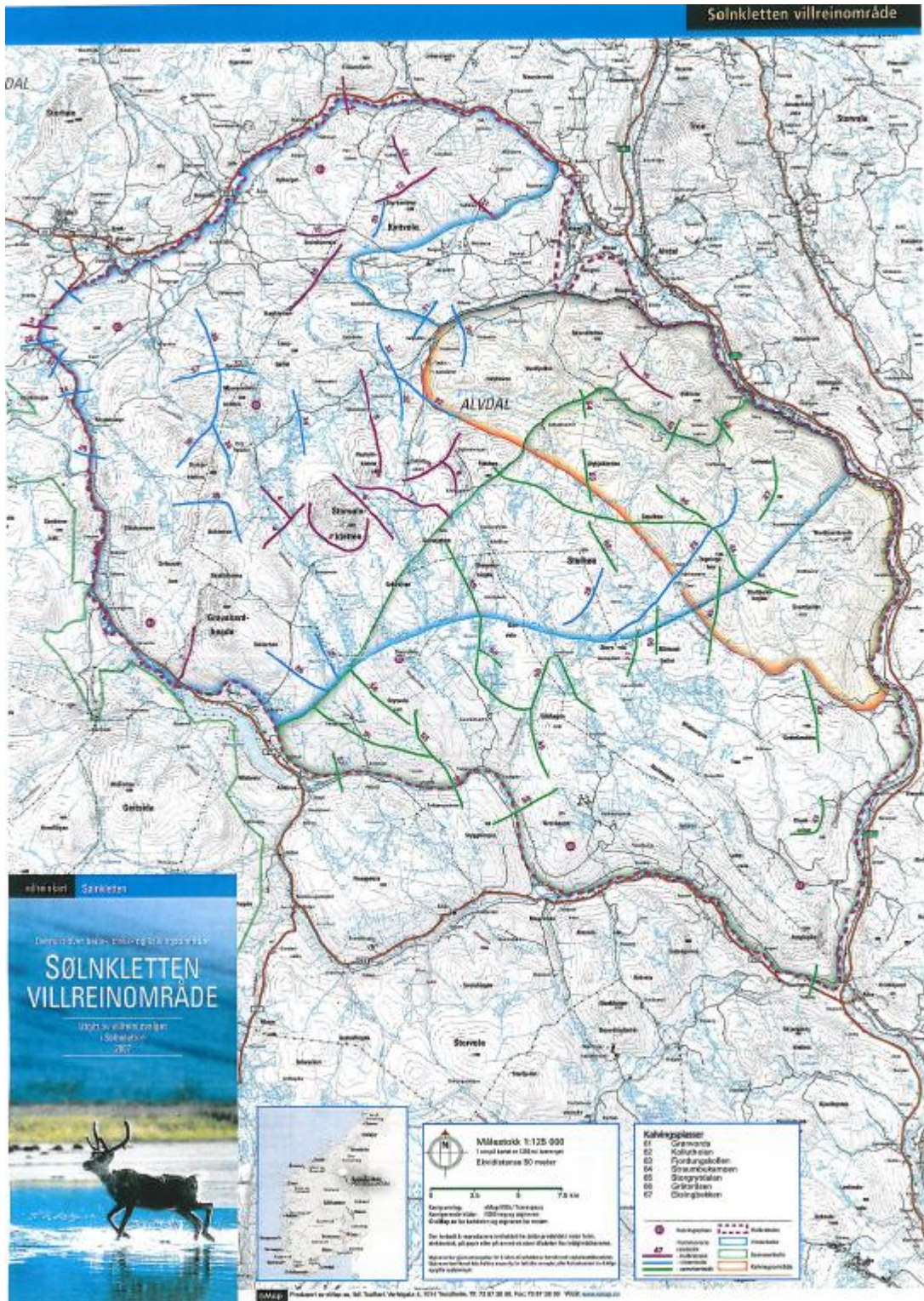
Flere kryssinger er kjent i området mellom Atnabrua og Lonfossen. Reinen krysser og over mellom Finnsjøfjellet og Rondane. Både ovafor Atnabrua og ved Langtjønnet (småflokker) er det flere ganger observert kryssing. Flere observasjoner av reinsflokker på Atnasjøen (gående på isen og svømmende over sjøen) og andre steder i Atnadalen (Jehansdalen og Stadsbuøyen) viser at kryssing forekommer jevnlig.

Gjennom planarbeidet har det vært stilt spørsmål rundt et registrert trekk i Atndalen (lagt inn i kart tilhørende NINA rapport 339) – og riktigheten av dette. Det gjelder området der Atna elv ”møter” fylkesveg 27 i Atndalen sør for Lii.

Aktuelle tiltak og behov for økt kunnskap:

- Ytterligere kartlegging av fangstrelaterede kulturminner i området (hvor vet vi mye, og hvor vet vi lite)
- Registrering av beite-, trekk- og utvekslingsområder for rein Atndalen
- Vegetasjonskartlegging – beite for rein
- Mer kunnskap om rein og bruken av skogområdene
- Mer kunnskap om rein og menneskelig ferdsel
- Mer info om rein til folk (områdebruk, sårbarhet)
- Bevisst tilrettelegging for og styring av ferdsel i området til ulike årstider
- Bevisst arealplanlegging og arealforvaltning for å unngå oppsplitting av villreins leveområder og økt press gjennom ferdsel

Funksjonsområde, trekkveger og tilnærma biologisk grense i Sølnkletten villreinområde (Elgevasslien 2007, kart: Sølnkletten villreinnemnd)

2.3 Kulturhistorie, kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap

Dette kap. baserer seg i hovedsak på notat og innspill fra Per Hvamstad, Nordøsterdalsmuseet.

2.3.1 Generelt

Sølnkletten har alltid vært et viktig område, det ser vi av de mange spor etter aktivitet fra før vår tidsregning fram til i dag. Det er derfor mange ulike typer kulturminner i området. Kulturminnene knytter seg til jakt, fangst og fiske, jernblestring og kølbrenning, ferdsel, setring med slått og forsanking, skogsdrift og fløting, tjurrubrenning, bergverk, gruvedrift og smelthytter, etter hvert også turisme og rekreasjon.

Kulturminnene har stor variasjon i størrelse og antall. Flere og ulike minner danner spesielle kulturmiljøer, som viser større eller mindre påvirkning på landskapet, en påvirkning som har endret seg over tid. Setring og annen utmarksbruk påvirker fremdeles landskapet sterkt og innholdsrike kulturlandskap med tilhørende bygninger og kulturtradisjoner er fremdeles viktige og markante innslag i landskapet. Seterlandskap og seterbygninger, utmarkshus knyttet til jakt og fiske mv. er en viktig del av området egenart.

Gjennom arbeidet med regional plan har Nordøsterdals museet fått i oppdrag å gjennomgå det materiell og de data om kulturminner som finnes fra området som helhet for systematisering og framstilling på kart. Oppdraget er å vise bruken av Sølnkletten-området som helhet opp gjennom tida og fram til i dag og presentere spor etter ulike aktiviteter. Både kulturminner, kulturhistorie, kulturlandskap/ kulturmiljø skal synliggjøres som viktige verdier for området og som grunnlag for videre prioriteringer og utvikling i området. Hovedkilda har vært Askeladden, Riksantikvarens database for kulturminner. Basen er i hovedsak knyttet til perioden før 1537 (fornminner) men også noe yngre materiale er lagt inn. Regionale og lokale registreringer i offentlige og privat regi er også benyttet (særlig for Alvdal, Folldal, deler av Hanestad), supplert med feltarbeid utført av museet.

Edvard og Sonja Barth har registrert mye i Rondane og Sølnkletten, og det er også skrevet hovedfagsoppgave om kulturminner rundt Breisjøen ([navn og tittel](#)). For Alvdal sin del ble det utarbeidet et eget kulturminnekart i forbindelse med revidering av kommuneplanens arealdel. I dette området er det tidligere gjort en betydelig innsats av lokale ressurspersoner for registrering og kartfesting av kulturminner.

Erling Flaten og Halldor Nyeggen har registrert mye i området. Se også Halldor Nyeggen: Kulturminner i utmarka i Alvdal. Relevant litteratur er gjennomgått; bygdebøker, og bøker om setring, jakt og fangst særlig fra Alvdal og Folldal. Det er foretatt noe tilleggsregistreringer, intervju mv.

(Temakartet bør vel tas inn her, sjøl om det ikke er fullstendig, sammen med

[kulturminnekartet fra Alvdal](#))

Temakart kulturminner følger som vedlegg til planen. Temakartet og de opplysninger som er innhentet er et viktig grunnlag for innhold i planbeskrivelse og prioriteringer i planen.

Temakartet vil etter hvert bli supplert med en *kulturhistorisk rapport* som beskriver området kulturhistorie, kulturminner, seterlandskap, særpreg og egenart. Det vesentligste av teksten i kap. 2. er basert på utdrag av foreløpig rapport fra Nordøsterdalsmuseet v/Per Hvamstad.

For området som helhet må følgende mangfold og hovedtrekk nevnes;

- Fornminner, eldre enn 1537, med særlig tyngde i vest (fjellområdene langs Atndalen)
- Gamle ferdselsveier/ferdselleier (Gamle Atndalsvei, Gamle Folldalsvei, Byveien, Dølveiene)
- Jarnblestring og kølbrenning (Sollia, Atndalen, Sølndalen)
- Setermiljø som helhet, og med særlig tyngde i Alvdal (nord-øst) Seterbygningstiljøer i Stor-Elvdal, Sollia / Atndalen
- Jakt- og fisketradisjoner, buer, ryphus (fiske særlig i området Holmsjøen – Breisjøen – Sølnsjøen, Høstsjøen, Atnsjøen, Finnsjøen)
- Gruvehistorie, særlig aksene Grimsmoen – Høstdalen – Plassen (Louise hytte, Folldal Verk) dessuten kølbrenning, levering til smelthyttene og andre (Alvdal, Hanestad, Stor- Elvdal og Folldal)
- Skogbrukshistorie og kulturminner i skog (særlig sør og sør-østlig del av området)

2.3.2 Bosetting og aktivitet

Det var omfattende virksomhet i området lenge før det kom fast bosetting i nærområdet. Området har vært utnyttet i et svært langt tidsrom, 8-6000 år. Helt fram til 16-1700 tallet er det grunn til å tro at Sølnekletten-området (Alvdal vestfjell) ble utnyttet av folk som bodde langt unna, enten det var jakt, fiske eller for å utnytte de rike forekomstene av myrmalm. Dette måtte jo være folk fra bygder med eldre bosetting og det er naturlig å peke på både sør over Østerdalen, kanskje Hedemarken, men i alle fall Gudbrandsdalen. Sistnevnte er særlig naturlig da Gudbrandsdalen hadde en langt større tidlig bosetting og hadde aktivitet i nabofjella (Rondane).

Et vesentlig skifte i bruk og intensitet intrådte etter hvert som området rundt Sølnekletten fikk fast og etter hvert større befolkning. Det skjer imidlertid først på slutten av 1600, altså de siste 400 år. Det er for denne perioden vi finner de fleste spor som vi kan vise i dag. Tidsmessig er dette en liten del av den samlede tida med aktiviteter i området. Området kan fortsatt skjule mange hemmeligheter som vi ennå ikke vet noe om. Eiendomsforholdene har påvirket bruken, virksomhet og dermed hva slags kulturminner som ble resultatet. Området har ei spennende og skiftende eiendomshistorie.

Den første faste bosettinga i randsområdet til Sølnekletten kom i Alvdal rundt midten av 1600-tallet (eldste gard på Alvdal datert på 1500-tallet, Kveberg, Steia). Alvdalsgardene etablerte seg tidlig med setrer innerst i området, Flatsetra – Breisjøsetra og Aumdalen. De utøver også andre aktiviteter i området, til en viss grad styrt fra setrene. Så kom fast bosetting på Hanestad, Atnos, Grøtting, mens fast bosetting i Folldal/øvre del av Atndalen kom seint på 1600 og utover 1700.

Midt på 1600-tallet skjer det store endringer. Vi har en generell befolkningsøkning i regionen. Det var stort fokus på næringsutvikling, ledet an av Kongen Kristian 4, som ikke minst hadde sterkt fokus på gruve og bergverk. I 1632 ble *Kvikne kopperverk* startet og 12 år seinere startet virksomheten ved *Røros verk*. Dette førte til stort behov for arbeidshjelp og leveranser lokalt og dermed etablering av nye gardsbruk.

Kvikne og Røros var også avhengig av leveranser og transport fra sentrale Østlandet, ikke minst Gudbrandsdalen og Hedemarken. Ved den gamle vegen, som krysset elva Atna ved nåværende Atnbrua, ble det behov for overnatting og hvileplasser. Dette var en av grunnene til at de første gardene ved Atnbrua i Atnlien ble etablert på østsida av elva i mot slutten av 1600. Gudbrandsdølene protesterte mot gardetableringa. De hadde gamle interesser i området, dessuten buer, hvilestaller, som de brukte når de drog til og fra Røros. Store følger med hest og folk og varer passerte gjennom området. Da Nettet og Nordre Atndalen ble bebygd, aksepterte gudbrandsdølene nye gardar i området, men satte seg i mot at de skulle ha seter.

Det ble etablert smeltehytte på Plassen (*Louise hytte*) i Alvdal. Dette hadde særlig betydning etter at *Folldal verk* startet opp i 1747. Det ble behov for arbeidskraft og leveranser. Dette førte til større bosetting og garder på Plassen med setrer innover Høstdalen.

2.3.3 Ferdseisveger

Økt behov for transport etter etablering av gruver på Kvikne og Røros

Det går mange gamle ferdselsårer gjennom området, da dette var ei naturlig og lett lei mellom Østlandet og Trøndelag. En viktig gjennomfartsveg mellom Østlandet og Trøndelag (hovedferdselsveg) ser ut til å ha vært over fjellet fra Hedmarken, Gudbrandsdalen, Setningen, Atnbrua, Atndalen, Grimsbu, Kakkeldalen og videre nordover. I Grimsbu omtalt som Byveien. Det gikk også ferdselsårer videre fra Atnbrua til Alvdal via Holmsjøen til Dølbekken, eller langs Breisjøen og ned Sølndalen. En rideveg, som knyttet gardene ved Atnlien til kirka og offentlige myndigheter på Tynset, gikk langs Breisjøen, dit kom det også ferdselsleier fra Straumbu og Stodsbuøen.

Behov for lokaltrafikk økte da gruver/smeltehytter kom i gang i 1632. Transport av matvarer fulgte stort sett samme trasè men kunne også ha varianter; Snøddaldalen, Setningen, Atnbrua, med vad, seinere bru over elva. Ei ferdselsveg som sto her er nå på Glomdalsmuseet.

Nordre Enden i Sollia var blant de mest aktuelle overnattingssteder for lasskjørere. I 1850 passerte 1000 hester. Det var stort behov for mjøl, korn ble fraktet fra Hedmarken og Gudbrandsdalen og malt på kverner i Atnbrufossen

Det var også ei veglei til Finnsjøen om ble kalt "Blæsterveien". Garder i Ringebru hadde fiskerettigheter i denne sjøen.

Døiveien(e)

Ei anna viktig og interessant "transport" eller vandring var arbeidsvandrere fra Gudbrandsdalen på veg til sommerarbeid i Østerdalen. Det finnes flere trasèer kalt "Døiveien" fra Atndalen gjennom Sølnekletten til Alvdal;

- Fra Stodsbuøen forbi Flatsetra og ned Sølndalen til Alvdal
- Straumbu – Sølndalen – Alvdal
- Atnsjølia - Holmsjøen – Dølbekken. (Holmsjøvegen). Sør for Sølnsjøen ligger Fettbua ved den gamle ferdselsvegen fra Gudbrandsdalen til Alvdal.

Tradisjonene og spora etter den gamle døivegen er et interessant kulturminne som viser utveksling og kontakt mellom ulike fjellbygder.

2.3.4 Hva slags type aktivitet og kulturminner

De eldste spor etter aktiviteter er omtrent 8000 år gamle. På den tida var området sannsynligvis dekt av furuskog. De eldste spor etter aktivitet finner vi i sentrale deler av fjellområdet, nemlig boplasser, eller leirplasser, med mange funn ved Breisjøen, Holmsjøen og Veslesølnsjøen. Det er altså her i sør-vestre hjørne av området vi finner de eldste spor, derfor er det naturlig å se bruken i sammenheng med områder videre sørvestover. De eldste brukerne etterlot seg svært lite spor, en kan finne indikasjon på en boplass, med små avslag, flekker, fra ulike steinvåpen og verktøy. Dette kan studeres nærmere på utstillingen *forsteinede øyeblikk* på Nordøsterdalsmuseet, Tynset.

Nede i bygda ved Atnbrua er det også gjort interessante funn av flintøks, steinøks, skinnskrape, avslag og notsøkke. Andre interessante funn i området er gravrøys ved Flatsetra, branngrav ved vegen til Veslesølnsjøen, i nærheten av Slette med rike funn datert til merovinger/vikingetid 700 – 1050.

Dyregraver/fangst

Et vanlig og lett synlig kulturminne er de mange spor etter fangst, dyregraver og beslektede anlegg. Det mest interessante anlegget i så måte ligger i Gravskardet, akkurat på grensa mellom de nåværende kommunene Alvdal, Stor-Elvdal og Folldal. Navnet signaliserer klart; massefangstgrav og to dyregraver med ledegjerder. Dette anlegget er unikt i Sølnekletten.

Gravskardet, fotograf: Arild Alander

Dyregravene i Sølnekletten er stort sett gravd i bakken, beregnet for rein og elg, overgang fra rein til elg, ikke minst er det mange slike i randsonene. Det er umulig å si noe om det samlede antall dyregraver, da det er et svært stort tall. Bare i Alvdal er det registrert omfattende systemer med til sammen 286 dyregraver. Dyregravene er brukt over lang tid. Hovedinteressen var knytt til skinn og horn og i mindre grad til kjøtt. Dyregraver finnes langs Breisjøvassdraget, Atna-vassdraget, Atndalen (øst for Hørsa) og Atnsjølia/Atnbrua, Stor og Vesle Grytdalen og langs elvene på Hanestad og oppover Atndalen. Dessuten er det svært mange enkelt groper, som kan være dyregraver, kølgrøper eller andre inngrep. Mange rettssaker på 17/1800 tallet viser at graver ble brukt til innpå 1700. Disse ble gradvis avløst av gevær.

Det er mange store anlegg nordover Atndalen, utafor Sølneklett-området, ved Fallet og ved Grimsa.

Jernblæstring

Sølnekletten med Sollia/Atndalen har en spesiell posisjon når det gjelder framstilling av jern av myrma lm med en omfattende virksomhet med jernblæstring innpå 2000 år, fra tidlig jernalder til slutten av 1700/1800. Jerngruver og jernverk fra 1600 tok over, men lokalt holdt jernblæstringa seg. Myrmalm ble hentet fra de mange myrene i området.

En kan skille mellom tre ulike perioder og teknikker i framstillinga. Ved å ta prøver av slagget kan tidspunktet for produksjon fastslås. Øverdalssetra er unik når det gjelder framstilling av jern; alle de tre ulike teknikkene og periodene er representert der. I setergrenda finner en også flere steiner med skålgrøper, en type helleristninger som kan ha vært brukt for å sikre gode åringer og fruktbarhet. Allerede i eldre jernalder ble det altså framstilt jern på Øverdalssetra, det ble det også i mellomalderen, 700-1300, tilsvarende virksomhet var det også i Stor- og Veslegrytdalen, dessuten ved Sjølisetra.

Den siste perioden og teknikken er oppkalt etter Ole O. Evenstad, bonde og lensmann i Stor-Elvdal. Han er forfatteren av ei kokebok i jernframstilling "... om Jern-Malm som findes i Myrer og Moradser.. og Omgangs-Maaden med at forvandle den til Jern og Staal", utgitt 1790. Evenstad var opptatt av å utnytte lokale ressurser i næringsutvikling og svært sannsynlig hadde han sine beste informanter nettopp i Atndalen og Sollia. Teknikken var altså langt eldre enn Evenstad, han prøvde forgjeves å videre føre den. Evenstadovner er spredt over hele området, også på Øverdalssetra. I Alvdal er det registrert 150 ovner, svært mange innover Sølndalen. De to eldste metodene har stort sett bare etterlatt seg slag, med noen mulige produksjonssteder. Veit derfor ikke helt hvordan ovnen såg ut. Framstilling etter Evenstadmetoden skjer imidlertid i steinmurte grøper i bakken, med åpning for blåsebelg. Til høgrefor ovnen ligger ofte en haug med slag, overgrodd av måsså og einer. I gamle dokumenter fortelles det om flere gardar som hadde "blesterstue", der finner vi også omgrepet "Bondeindustri", jarnblestring, tjuru- og kølbrenning. Stedsnavn gir også signal om slik virksomhet: Blæsterdalen. Blæstermyrene.

Når vi ser på alle spor etter jarnblæstring, så har dette vært en svært omfattende virksomhet. Lite av jarnet ble brukt lokalt. Det ble produsert for "eksport" til Gudbrandsdalen og byene sønnafor og nordafjells. Jern var et viktig byttemiddel for korn

Kølbrenning

For å framstille jern måtte man ha køl. Trekøl ble framstilt av furu, unntaksvis bjørk. I middelalderen ble køl framstilt i groper i bakken, mens det i moderne tider ble reist miler, særlig knyttet til køllevering til smeltehytter og andre, men også til eget bruk. Kølgropene varierer svært i størrelse, nettopp ved Øverdalssetra finns det svært store groper, mens mellomaldergropene er mindre. I utkanten av Sølnekletten, på Stormoen i Alvdal, er det funnet et interessant anlegg. Der er det registrert 44 kølgroper, datert fra 1020 til 1160. Hvem var det som brukte køla, enn så lenge har en ikke funnet så gamle jarnblestre i rimelig nærhet. Kølbrenninga fikk et enormt omfang da smeltehyttene satte i gang. Kølbotner, sirkelformet voll, med flat bortn, finnes overalt i dalbotn og opp til 8-900 m.o.h. Vollen er restene etter jord og torv som milla ble tekket med. Ofte kunne en bruke som brennplassen flere ganger

Garden og setra

Seterbruket og -bebyggelsen er det mest synlige innslaget i kulturlandskapet i Sølnekletten. Seterbruket viser at utmarka hadde stor betydning for gardsdrifta, ofte omtalt som gardens ryggrad. Flere av de eldste finner vi langt til fjells noe som kan bety at en så etableringen også i forhold til andre ressurser enn beite i området (jakt/fiske). Gardene hadde i alle fall to setrer; vårsetrer ganske nært garden og fjellseter. Det var mye salg og kjøp av setrer i området.

Husa er bygd i tømmer og bord, materialer som måtte fraktes fra bygda. Ofte finner vi gjenbruk av gamle hus fra bygda. Det var hus for folk, dyr, avdrått og fôr. Aasmund O Vinje roser seterbruket i Ferdaminne frå sumaren 1860. han kunne ikke finne maken, ikke engang i Gudbrandsdalen. Allerede han konstaterer at seterstua var tredelt med inngang i skjule / skjæle med seterstue mot sør og sola og matbua mot nord og skyggen. Men vi finner også noen seterstuer av eldre type med en gang (forgang), med inngang til seterstue og et lite kammers bak gangen. Fjøset var i tømmer, sjøl om det finns noen få steinfjøs. To "tømmerkasser" kunne også bli satt sammen med et skjæle mellom. God tilgang på vatn var særlig viktig. Ofte bygd "avkjøling". Det gikk med særlig mye ved, noe som var med på å holde landskapet åpent. Vedskål var et viktig hus. Setervangen ble inngjerdet. Ellers ble det høsta gras på slåttenger og slåttemyrer, så løer og buer hørte også med. Området har en rik kulturhistorie knyttet til "Livet på setra – før og nå". Setra var en viktig kvinnearbeidsplass, en skulle skaffe mat for vinteren og viktige salgsprodukter. Hardt arbeid, i en positiv aura, for alle, voksne og barn. I ledige stunder trente barna på voksenarbeid med lekefjøs og steinmuring.

Med sitt store og synlige omfang er det viktig å ta vare på bygningsmiljøet på setervollene, også på de vollene som er fradelte til fritidsformål..

Det er også spor etter gamle felegre i området. Det ble kjøpte opp dyr som gikk på beite hele sommeren og så drevet ned på flatbygdene til aktuelle markeder. Også oppkjøpere kunne ha dyr gående i fjellet. Det ble også etablert felles sau-, okse- og hestebeiter, under gjeteroppsyn.

Jakt med borse/snare/saks

Område har vært og er et viktig jaktområde. Jakt og fangst har foregått ved bruk av borse, snare eller saks (hare og rype), båsfangst etter storfugl, saks og feller etter hauk, falk, oter, rev, mår og ekorn. Jakt var oppfattet som en felles ressurs og rettighet som låg til bygda, ikke vurdert i forhold til eiendomsrett. Det var ulike grupper som drev med jakt.

Noen hadde jakt og fangst som ei vesentlig næring. Det ble også bygd buer "ruphus" – enkle små buer av stein og tømmer delvis gravd inn i bakken. Det finnes flere tomter etter slike.

Fiske

Det er rike fisketradisjoner i området, ikke minst knyttet til Gudbrandsdølenes tidligere utnyttning, flere gardar hadde fiske med buer og nøster, ved Setningsjøen, Finnsjøen og Atnsjøen. Fiske var en eldre virksomhet enn fast bosetting og gardar, og ble også muligens opprettholdt i tilknytning til transportvirksomheten til Røros.

Gode fiskevatn ble også tidlig utskilt og skyldsatt til garder i Alvdal og Folldal, særlig knyttet til sjøene innerst i Sølndalen; Stråsjøen, Mjovatnet, Breisjøen, Holmsjøen og Veslsølnsjøen. Seterressursene ble delt opp i flere enheter etter type ressurs. Beiterett og seterbruk var en eiendom, mens fiskerett og jaktrett ble egne eiendommer. Fiske var en naturlig aktivitet ved mange setrer som låg slikt til ved vatn og bekker. Det ga aktiviteter for ungdommen og variasjon i kostholdet på setra.

Skogen/skogsdrift

Skogen har hatt stor betydning i området. Ut over 1600-tallet var det økt fokus og interesse for skogen; omsetting av trelast/materialer og behov for levering til gravene oppstår omtrent samtidig. Interesser som trekte henholdsvis sør og nordover. Skogområder ble kjøpt eller leid for et visst antall år for uthogst, knyttet til bestemte dimensjoner. Felling med øks eller sag og kjøring fram til vassdraga. Elvene var viktig for å få tømmeret ned i hovedvassdraget og videre fram til eier/oppkjøper. Det var behov for egne skogshusvær. I utgangspunktet var dette enkle hus for skogsarbeider og hest, og ble satt opp av hoggerne. Etter hvert ble det større romslige brakker og bedre staller. Det finnes et betydelig antall skogshusvær / tømmerkoier i området. Størsteparten av tømmeret ble fløtt videre til foredling, bare små kvanta ble tatt inn til de lokale sagbruka, særlig i Atna, men også i de andre elvene rundt Sølnekletten, for lokal foredling. Fossen ved Atnbrua kom tidlig i fokus. Her ble det sag allerede i 1760, noe som var viktig for fløtinga i Atna. I 1875 ble den første dammen satt opp

Tjurrubrenning

Det er lang tradisjon med tjurrubrenning i området. En var avhengig av tilgang på råstoff, tyri, slik at tjurrua ble brent i randsonene, ofte i tilknytning til garden. På de fleste gardene i Atndalen kan en finne tjurrukjell eller tjørredal, sammen med kubbhus. Størst omfang hadde tjurubrenninga i Nordre Atndalen, Sollia og Søndre del av Atndalen., men det finns også anlegg ellers i Folldal og Alvdal. På 1900 ble det satt i gang flere moderne tjuruanlegg med tanke på større produksjon.

Bergverk/gruver

Området er berørt av gruvedrift på flere måter. Trondheimsfeltet med malmførende skiferbergarter går fra Baugsberget og videre nord og vestover. Det betyr at en finner malm her. Dessuten er det i samme område elver/bekker som ga kraft til blåsebelger og annet på smeltehytter. Det var også viktig at det her var god tilgang på furu og grunnlag for kølproduksjon og materiallevering.

Eldste spor etter gruvedrift finner vi i Baugsberget, resultat av skjerpere fra Kvikneverket og smeltehytte anlegges ved Sølna, omtrent der Louise hytte etter hvert skal utvikle seg og bli hovedhytta for Folldal verk, 1747, men også for annen malm, og en lang periode en viktig del av Røros verk. Ved Sagbekken i Grimsbu var det store anlegg knyttet til Folldal Verk, knuseri og bgeredning, "Monsens minne". Malmen fra Folldal verk ble smeltet ved Louise hytte, transportert fra Folldalen, via Grimsbuvegen over Høstdalen (avviklet i 1890). Da Folldal verk startet opp på nytt i 1904 måtte på ny malmen fraktes til Alvdal, denne gang til jernbanen og langs den nye Folldalsvegen. Etter noen år, ble det i 1907 etablert taubane og den tok seg rett over fjellet, i en trasè over Høstdalen litt sør for gamlevegen. Taubanen var i drift til 1967.

Andre bergverk/gruver/brudd:

- Spor etter skjerpning i Grimsbuområdet
- Malmtekta i Sølna
- Koppermalm Gruvåsen, ved Gammelsetra
- Klebersteinsbrudd i Reinslia
- Kalksteinsgruva ovafor Lien, Plassen
- Forsøk med hellebrott, sparagmittskifer, Svartbekk-kjølen

Minnesteiner

Virksomheten i Sølnekletten var hardt og strabasiøst, ikke minst om vinteren. Flere satte livet til og er minnet med minneplater av ulike slag. Svært romantisk er minneplata oppe i Sølnekletten, satt opp alvdalsamerikanere i 1908, til minne om forlovelsen i Sølnekletten før utvandring til Amerika.

Krigsminner

Særlig Ruudshytta og området rundt var viktig i motstandsarbeidet under siste krig, bl a med mottak av containerslipp. I området kan en fremdeles finne containerdeler.

Aktuelle tiltak og behov for økt kunnskap

- Alle registrerte kulturminner må legges inn i felles kartbase – Askeladden. Det forutsetter at også nyere tids kulturminner, etter 1537, får en systematisk plass
- Praktisk kurs om registrering av kulturminner
- Registrere dagens status på bygninger i området som grunnlag for søknad om tilskudd til istandsetting og restaurering
- Initiere utleie av seterhus som ikke brukes, a la Rorbuferie
- Videreføring av kulturminnekart og rapport/hefte om kulturhistorie i området (eventuelt flere temahefter)
- Kurs i vedlikehold, restaurering og påbygg av seterhus (veiledning for tilpasning til lokal byggeskikk)
- Konkrete tiltak, kurs for å opprettholde kulturlandskapet, landskap- og huspleie
- Avsette ressurser til bygnings-/byggeskikkveiledning til den enkelte bruker

2.4 Landbruk, seterdrift og utmarksnæring

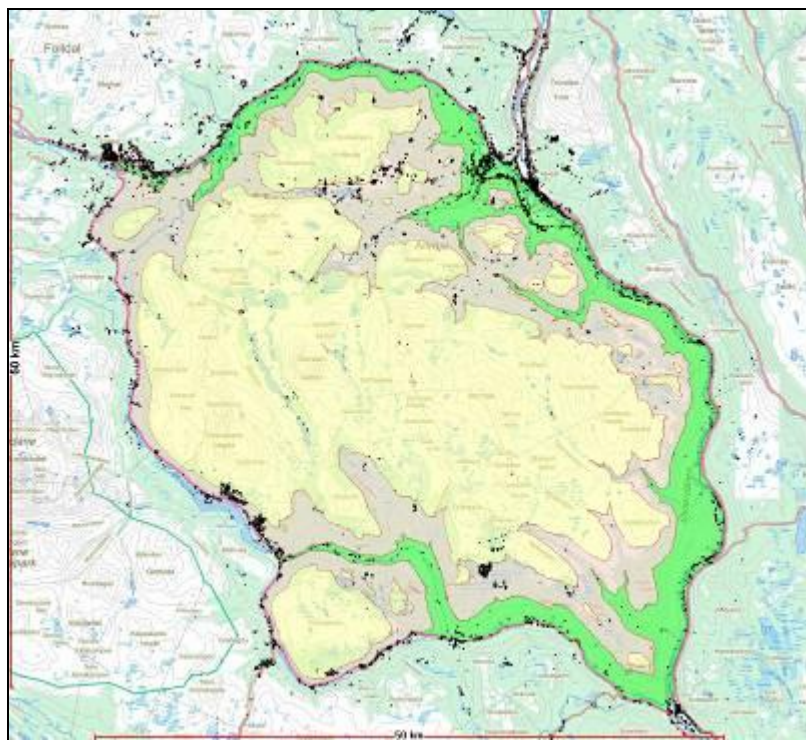
2.4.1 Jord- og skogbruksressurser

Leveområdet for villrein i Sølnekletten går i hovedsak helt ned til hovedvassdraga Folla i nord, Glåma i øst, Setningen i sør og Atna i vest. I beltet nærmest vassdraga er det gardsbruk, dyrka mark og fast bosetting. Landbruket er ei sentral og viktig næring i alle kommunene i planområdet. Innenfor planområdegrensa og også innenfor leveområde for villrein er det et betydelig antall gardsbruk (ca. 300 våningshus jf. kap. 2.1). Villreinen bruker innmark som beite om våren jf. kap. 2.2.

Det er store skogarealer opp til 900 m.o.h (grønne og gråe områder i figur nedenfor). I Atndalen er det kort avstand mellom bosetting og fjell, da hele dalføret ligger på over 700 m.o.h. (se høydelagskart nedenfor) med bratt stigning fra gard til fjell. Her er skogressursene begrenset.

I nord, øst og sør er beltet mellom bosetting og fjell større og her er det betydelige arealer med produktiv skog, spesielt fra dalbunnen og opp til 700 – 800 m.o.h. (*grønt og delvis gråe områder på kart nedenfor*).

Her er det store arealer med produktiv barskog hvor det drives et aktivt skogbruk, med hogstmaskiner, vegbygging mv.

Høydelagskart: Grønn – under 700 m.o.h. Grå – mellom 700 – 900 m.o.h., gul – over 900 m.o.h.

De betydeligste skogressursene finnes i sør-østlige og sørlige del av planområdet. Skogen utgjør en sentral og viktig del av inntektsgrunnlaget for eiendommene i området.

Villrein i Sølnekletten bruker også skogområdene. Et bærekraftig og økonomisk skogbruk med skog i ulike hogstklasser er positivt for villrein i og med at villreinen i disse områdene beiter på nye hogstflater (gran) med fersk groe, spesielt om våren, men også i sommersesongen. Skogsveier benyttes periodevis i forbindelse med skogsdrift, og øvrig ferdsel etter disse

vegene er liten. Aktiv skjøtsel og høsting av skogen regnes derfor ikke som en trussel mot villreinen i området.

2.4.2 Setring, slått og beite

Setring

Hele Sølnekletten er å regne som et seterområde, og området er kjent for sine mange setrer og aktive seterkultur. Det har vært drevet med setring i området i lang tid. I dag er seterlivet på retur, slik at antall folk og antall husdyr i området er langt mindre enn før.

Det er registrert rundt 180 setrer i området som fortsatt tilhører landbrukseiendom (ikke fradelt som fritidshytte). Det opprinnelige antall setrer var derfor enda større. Hovedparten av setrene finner i vi i fjellskogen i overgangen mot fjellet, men det er også spredte enkeltsetre over hele fjellområdet. I fjellet er det færre setre, blant annet pga. mindre beitetilgang. Hovedparten av setrene er i Alvdal og med en konsentrasjon av setre i Høstdalen. Det er også her vi finner det mest aktive setermiljøet i dag.

I dag er det drift med melkeproduksjon på rundt 30 setrer totalt for området, de aller fleste i Alvdal (se tabell neste side). På Vardsetra i Alvdal drives det fortsatt med geit og på Øverdalssetra i Stor-Elvdal finner vi to setrer i drift med geit. Øvrige setrer driver med ku. Går man 30 - 40 år tilbake i tid var hovedandelen av setrene i drift med melkeproduksjon. Kombinasjonen med ku og sau er fortsatt aktuell for flere bruk i Alvdal, men antall setrer i drift har avtatt.

Høstdalen, Alvdal

Antall setre (tilhørende landbrukseiendom) innenfor leveområde for villrein

Kommune	Område/seter	Antall	Melkepr.	Beite/ slått	Annen bruk
Alvdal under 900m.o.h.	Kjemsjøsetra	4		4	
	Langsetra – Tangen - Midtsætra	36	10	11	3
	Volsætra og Volenget	10	2	4	4
	Gammelsætra	11	5	1	5
	Hautsetra	4		2	2
	Månsætra	3	2		1
	Langåsen	3		1	1
	Øvre Kolvet	2	2		
	Sølnsætra – Franksetra – Vesle Slættet, Vardsetra mv.	14	3	6	3
Aumdalssetran, Dølbekksetran, Aumdalen	16	?	7	9	
Alvdal (over 900 m.o.h)	Stalundvangen, Kvislåsætra, Veslesølnsætre, Bakkfjellet, Follandsvangen, Nyhussetra, Flatsetra, Breisjøseter	13	2	3	7
Sum Alvdal		114			
Folldal (under 900 m.o.h)	Ytre Kolvet	5	2		3
	Døltjønnsætre	2		1	1
	Tangsætre	2		2	
	Mjovassdalen	2		2	
	Grimsenget	2			2
Folldal (over 900 m.o.h.)	Bjønnsætre	1			1
	Øst for Atndalen	4		1	3
	"mot Høstdalen"3	3			3
Sum Folldal		21			
Stor-Elvdal	Stor-Grytdalsseter	3			3
	Lauvrøstsetra	4 ?			4
	Veslgrytdalen	4			4
	Sjølisetra	7			7
	Nessætra	1			1
	Atndalsnysetra	2			2

	Kjølsetra og Dalvangen	1 ?	1
Finnsjøfjellet	Småtjønnsætrane,	4	1
	Øverdalssætra	11	2
Sum Stor-Elvdal		37	
Rendalen	Grøtenedalen	3	3
	Nedalsvollen	1	1
	Øvrevollen	1	1
	Atnkjølen ?	?	
	Tegningdalen ?	?	
	Nordisætra	1	1
Sum Rendalen		6	
Sum Sølnekletten		177	

Kilder: Seterkart, temakart til kommunedelplan for Alvdal. Setrer som søker produksjonstilskudd til seterdrift, slått eller beite framkommer av www.slf.no sine nettsider. I tillegg er oversikten supplert med øvrige setrer og type drift med utgangspunkt i opplysninger fra grunneiere/rettighetshavere. Tidligere setrer som er fradelt til fritidsformål er ikke med i oversikten. Disse er like viktige som en del av kulturlandskapet og kulturmiljøet samlet.

Slått og beite

Tidligere hadde man både ku, sau, geit og hest på setra, og disse dyra beita i utmarka. Bruken av området til husdyrbeite har gått sterkt tilbake. Antall sau i utmarka holder seg oppe, geita er nesten helt borte (3 besetninger igjen). Antall kyr på beite i området går tilbake sammen med nedgangen i antall setrer i drift med melkeproduksjon.

I Alvdals del av Sølnekletten er seterdrifta fortrinnsvis knyttet til Høstdalen, med noen spredte enkeltsetre ellers. I tillegg til ku og kalv/ungdyr på beite er det setrer i drift med sau. Ut fra setrene i Sølndalen, Dølbekken og Aumdalssetra beiter det rundt 2000 sau. I tillegg finnes noen besetninger med ku/ammeku som beiter fritt i utmarka.

I Atnlien hamnelag (Sølnekletten, Stor-Elvdal) er det 7 aktive brukere og 2100 sauer (2550 dyr sommeren 2009). Dette er et stort område på 300.000 mål fra Atnavassdraget mot Alvdal – Hanestad. I denne delen av Sølnekletten finnes det ikke ku og geit lengre. Siste seterbruket ble nedlagt i 1981.

Det er store rovdyr tap i området: 25 % tap av snaut 2000 dyr. Årsak: bjørn. Her er en variert og spesiell natur, store bjørkelier, karrig mark innimellom, furukrugg og furumoer. Før var det mye utslåtter (100-talls utslåtter) – de mest produktive plassene. Gamle og verdifulle slåtter gror igjen. Det var lite dyrka areal i bygda og karrig jord. Slåttene var derfor avgjørende for å skaffe fôr. Slåttene er ikke brukt de siste 100 åra og er nå helt gjengrodd med gammel skog.

I Finnsjøfjellet er det aktiv setring og beite knyttet til Øverdalssetra og områdene på statsalmenning.

I Rendalen er det en bruker som driver med sau.

Folldal ?

Follandsvangen, Sølndalen (Alvdal)

Kulturlandskapet (setervoller og beiteområder i utmark) gror igjen, og det blir stadig vanskeligere å opprettholde de gode beiteområdene, og dermed også det biologiske mangfoldet. Det er derfor svært viktig å tilrettelegge for at man kan opprettholde og aller helst øke antall dyr på beite i utmarka.

Vegetasjonskartlegging som grunnlag for beite (status her ?)

Det pågår vegetasjonskartlegging av sentrale beiteområder i Høstdalen, og det er søkt om gjennomføring av vegetasjonskartlegging i Vesle-Grytdalen og Stor-Grytdalen. Arbeidet gjennomføres av Institutt for Skog og landskap.

Seterregistrering

Norsk Institutt for skog og landskap er i ferd med å bygge opp et nasjonalt seterregister. Egen metodikk for registrering av setrer er utarbeidet. Det er gjennomført særskilt registrering av setrene i Vesle-Grytdalen i Stor-Elvdal. I samarbeid med flere aktører lokalt søkes det om å gjennomføre et særskilt registreringsprosjekt knyttet til setrene i Sollia. Samarbeidsaktører er Høgskolen i Hedmark, avd. Evenstad, Nordøsterdalsmusèet, Hedmark fylkeskommune (kulturvern), Statsarkivet.

Utfordringer og tiltak:

- Opprettholde setrer i drift (avhengig av økonomiske rammebetingelser for landbruk og seterdrift)
- Opprettholde beitedyr i utmark (avhengig av rovdyrpolitikk)
- Rovdyr en utfordring for beitebruk
- Stor bygningsmasse som skal vedlikeholdes og tas vare på
- Opprettholde setrenes tradisjonelle uttrykk (også de som er fradel til fritidsformål) og tilpasse nytt til de gamle i form og størrelse.
- Vegetasjonskartlegging av flere områder mht. kvalitet for beite for husdyr

2.4.3 Seterturisme og utmarksnæring

Litt historie

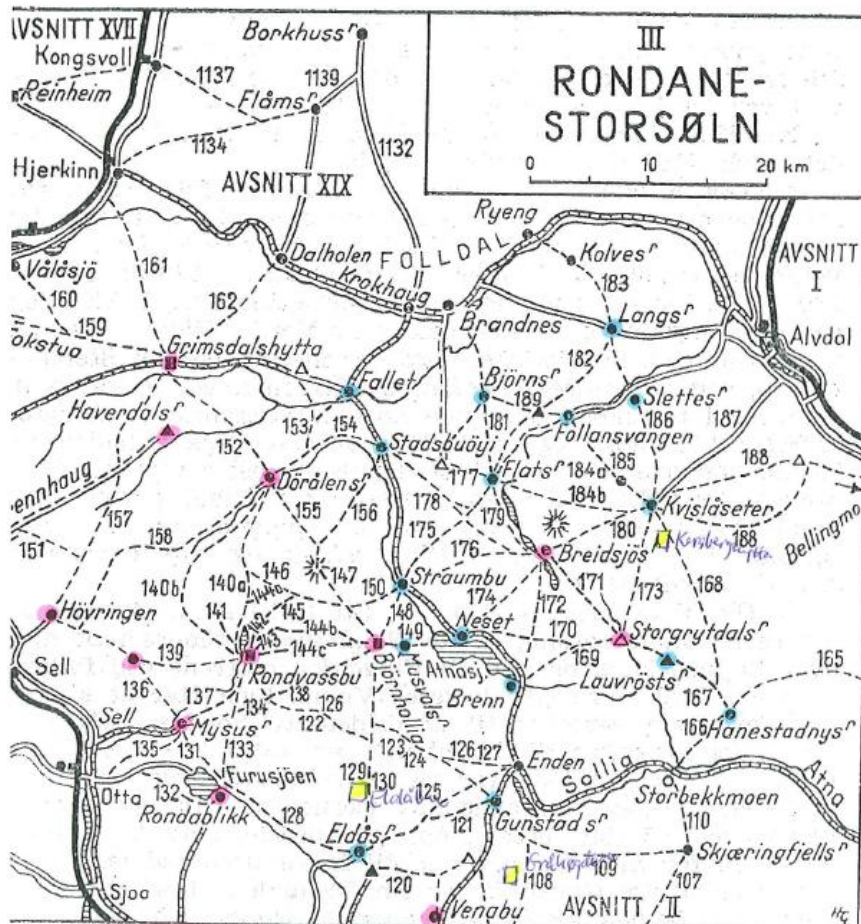
Ut over på 1900-tallet begynte det å komme turister til Breisjøseter som da var i tradisjonell drift som seter med melkeproduksjon. I 1915 ble det bygd et nytt seterhus med 5-6 sengeplasser. Grunnen til at dette huset ble bygd var at det hadde begynt å vandre fotturister i området som trengte husly. Turisttrafikken ble satt i system (dvs. "ved regninger") rundt 1925, samtidig som den tradisjonelle seterdrifta fortsatte. I 1929 kom DNT inn i området og merket/vartet sti fra Alvdal til Breisjø og ned til Neset gård i Atndalen. Etter hvert utviklet det seg et rutenett mellom Breisjøseter og de øvrige setrene i området.

I en periode rundt annen verdenskrig (rundt og etter krigen) var det hele 10 setrer i området som tok imot turister for matservering og overnatting. Det var mulighet for overnatting på alle setrene på fjellet i Sølndalen. Området ble også kjent som "matruta" da turistene kunne gå fra seter til seter og få servert god seterkost. Særlig under og etter krigen var setrene i området populære. Nedadgående trend i 60-åra. Mange av setrene drev videre med turisme til ut på 70-80-90-tallet, og var da en del av turistrutene i Sønkleppen og Alvdal Vestfjell.

I tillegg til de setrene som var i drift i 1953 (se kart nedenfor) har flere andre drevet med turisme på setra. Det gjelder bla. Nyhussetra, Veslesølnseter og Stalundvangen i Alvdal. Begge setrene på Follandsvangen tok i mot turister fram til 1990, Flatsetra noen år lenger.

Til Føts 1953 — nedlagt — fortsatt — ny

III. Rondane og Storsøln, ruter nr. 120—189.

Dagens situasjon

Breisjøseter er eneste betjente hytte i området i dag. Hytta er utvidet i flere omganger og det drives ikke lenger tradisjonell seterdrift. I tillegg er det to selvbetjente hytter – Korsberghytta og Stor-Grytdalssetra, samt planlagt selvbetjeningshytte sør for Follandsvangen. Mer om Breisjøseter og DNT's rutenett og besøkende under kap. om friluftsliv og ferdsel.

Turistrutene er stort sett de samme som før, men i dag er det ingen av disse tradisjonelle setrene som tar i mot fotturister på vandring for overnatting. Hovedparten av turistene går derfor i en begrenset del av rutenettet i dag. Follandsvangen tar i mot grupper for orientering og servering på bestilling. I tillegg er det flere setrer i hele planområdet som leier ut husvære på bestilling, og ellers i forbindelse med jakt og fiske.

I Høstdalen er det i ferd med å bygges opp et miljø rundt setrene tilrettelagt for turister. Høstdalsdagene ble i 2010 arrangert for tredje (?) året på rad. Arrangementet er i hovedsak knyttet til opplevelser i og rundt setrene med fokus på dyr, natur og kultur i vid forstand (mat, musikk, handverk) I tillegg satses det på å utvikle og samarbeide med tilhørende aktiviteter/aktører og arrangement som i større grad bruker omgivelsene (Stjernerittet, Hesteriket, bruk av hest, sykkel, fottur etc.).

Seterpub i gammel fjøs, Høstdalen

På Øverdalssetra (Finnsjøfjellet) drives det aktivt med turisme, både i form av overnatting, mat og opplevelser.

Seterturismen er naturlig nok knyttet til en begrenset sesong om sommeren, og pr. i dag er aktiviteten liten. Likevel er det viktig å sikre muligheten til videre drift og utvikling av tilleggsnæring på setrene for de som ønsker det.

Dette både for å ta vare på en viktig del av kulturarven i området, for å sikre mulighet til tilleggsnæring i landbruket og for å ta vare på den unike bebyggelsen gjennom restaurering, vedlikehold og bruk.

Det er generelt vanskelig å drive med turisme i tillegg til tradisjonell seterdrift. Det er normalt for lite folk på setra i dag i forhold til før, slik at det er vanskelig å drive med både seterdrift og turisme samtidig. Før fikk budeie hjelp av både egne barn og andre i familien.

Turismen gir heller ikke nok inntekt til at man kan leie inn folk. Investeringer er vanskelig fordi sesongen er så kort. Det som er mest gjennomførbart er aktivitetsdager, bestilte opplegg for grupper (mat, guiding) og ellers bestilt overnatting i forbindelse med jakt, fiske og aktivitetstilbud i området. Her ligger det utfordringer i markedsføring, språk, vertskapsrolle mv.

Ny og utvidet bruk av setrene gjør at man bør kunne vurdere annen bruk av husene (eks. fjøs til møtelokale eller ekstra overnattingsplass), mindre påbygg eller nye bygg i stil med det gamle. Nye utfordringer i landbruket gir påtrykk om å tjene penger på mer enn kjøtt og melk.

Seterkost, Høstdalsdagene 2009

Jakt og fiske

Fisk og vilt representerer ressurser for grunneieren/rettighetshaveren som kan utnyttes i næringsmessig sammenheng. Det ligger generelt muligheter i å utvikle utmarksnæring knyttet til jakt og fiske, og dette er ressurser som har vært utnyttet i lang tid.

I etterkrigstida var det vanlig å leie ut rypejakt og seterhus, som ga ei etterlengtet ekstraintekt. I dag utnyttes disse ressursene på svært ulik måte innenfor planområdet, noe som har en viss sammenheng med eiendomsstrukturen.

I Sølnekletten er det fortrinnsvis jakt på hare, rein, rype og elg som utnyttes i næringsssammenheng. I tillegg kan fritidsfiske i sjøene kombineres med utleie av husvære. Det bør også kunne vurderes mulighetene for et visst næringsfiske i Breisjøen.

Fritidsfiske og jakt kombinert med utleie av husvære, eventuelt mat og guiding kan gi et viktig tillegg til brukets øvrige næringsinntekt. Det er derfor viktig at det gis mulighet for å tilrettelegge for slik næringsutøvelse på setereiendommer og i utmarkshus. Der næringsmessig utbytte kan dokumenteres, må dette vurderes som næringsbruk og ikke

fritidsbruk. Eksisterende bebyggelse bør fortrinnsvis benyttes, og ny bebyggelse bør knyttes til og innordne seg eksisterende bygningsmiljø.

I Alvdal og Folldal er det i hovedsak mange små enkeltgrunneiere. Det har i mindre grad vært samarbeid om jakt over flere eiendommer, samtidig med at jakt på villrein og elg fortrinnsvis ses på som et gode for lokalbefolkningen. Noen store eiendommer finnes også her med muligheter for næringsutnyttelse knyttet til jakt, men eierne har i større grad lagt vekt på at dette tilhører familien, og ellers kan være et viktig grunnlag for å få ungdommen til å flytte hjem igjen. I tillegg er det generelt vanskeligere å jakte i nordområdene enn i sør, da reinen i det vesentligste holder seg sør for Sølndalsveien i jakta (riktig ?)

I Rendalen og deler av Stor-Elvdal er det noen få store grunneiere som forvalter jakta. Her har de en god næringsmessig utnyttning av jakta der de selger jaktkort og tilbyr "pakker" med jakt, overnatting og guiding. For disse grunneierne har jakta en vesentlig næringsmessig betydning. Skogbruk, jakt og jaktpakker er det viktigste inntektsgrunnlaget for disse eiendommene. Hovedsesongen er da perioden august til oktober, samt noe utleie av husvære i vinterferie og påske. For god utnyttning av jaktressurser i området er grunneierne opptatt av at det gis mulighet til å vedlikeholde og noen ganger heve standarden på koier og hytter.

Villreinen og villreinjakta representerer en ressurs for næringsutvikling, men også for bosetting. I tillegg er det mulig å se for seg andre måter å skape næring ut av villrein på gjennom foredling og salg av kjøtt, beredning av skinn, opplevelsesbasert turisme mv.

2.5 Friluftsliv og ferdsel

2.5.1 Generelt

Sølnkletten-området er fortrinnsvis seterfjellet, og jegerne og fiskernes fjellområde. Ser vi bort fra fjelltoppen Stor-Sølnkletten (1827 m.o.h) er det i hovedsak "snille fjell" i området, og fjellområdet kan ikke måle seg med Rondanes fjelltopper i høyde og antall. I enda større grad enn i mange andre områder er det et ypperlig "familiefjell" med korte avstander mellom setrer og turisthytter, lette fjell og gå i, og rike muligheter til opplevelser med utgangspunkt fra garder i bygda til fjellet med setermiljø, lokal kulturhistorie, kulturminner og spennende naturformasjoner. Sjøer og elver gir gode muligheter til fiske, bading, bruk av båt og padling med kano og kajakk.

Høstsjøen, Alvdal

Friluftslivet i området "domineres" av skiløpere vinterstid, turgåere sommerstid, og ellers jegere, fiskere og hundekjørere (se punkt 2.6.3). Området har et godt utbygd setervegnett som er særlig godt egnet for sykling og ridning. Dette potensialet er i liten grad utnyttet i dag. Kombinert med overnatting på setrer, kulturopplevelser mv bør dette kunne gi et bidrag til turistutviklingen og friluftslivet i området.

Lokale turforeninger

Alvdal turforening og Folldal turlag arrangerer turer i området både sommer og vinter, og tilrettelegger for aktiviteter som "ti på topp" (6 på topp i Folldal). Antallet som gjennomfører sistnevnte er begrenset. Folldal turlag har imidlertid hovedaktiviteten sin i andre deler av Folldal kommune. Alvdal turlag har delvis ansvar for oppkjøring av skiløyper i Alvdals del av Sølnkletten. Bjørkebollen turforening er en skisporforening i Sollia, som har ansvar for skiløypene fra Sollia, Atnbrua og Atnsjølia. Turforeningene tilrettelegger turer som er åpne for alle, der både lokalbefolkning, hytteeiere og tilreisende kan delta. De har en viktig rolle for å få flere folk ut på tur, og for å gi folk økt kunnskap om natur- og kulturverdier i området.

2.5.2 DNT's rutenett og hytter i Sølnekletten

DNT's merkede ruter og hytter i området før og nå fremgår grovt av historisk kart på s.27. På 50-tallet var det langt flere som tok i mot turister for overnatting enn i dag.

Breisjøseter turisthytte (betjent)

I dag er det kun *Breisjøseter turisthytte* som er betjent. Dette er ei privat hytte (opprinnelig seter) med DNT-avtale. Setra har tatt i mot turister siden tidlig på 1900-tallet (se omtale under seter). Antall besøkende har i perioden 1949 til 1978 holdet seg på mellom 420 – 765 besøkende (unntak 1951 da det var noe lavere).

Besøkende sommer (kilde; protokoller Breisjøseter)

År	1949	1950	1951	1952	1953	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Besøk	672	553	433	536	554	428	650	616	540	602	607

År	1964	1965	1966	1967 - 1972	1975	1976	1977	1978
Besøk	633	659	508	stengt	652	765	741	586

Breisjøseter var stengt i perioden 1967 – 1972, men driften ble gjenopptatt. Det var stengt for villreinjakt i området i samme periode pga. at bestanden var så liten. I perioden 1933-1936 var det noen påsketurister. Dagens drivere fra 1979.

I 1949 kom turistene fra mange steder i området; Vesle-Grytdalsseter, Hanestadnyseter, Sjølisetran, Kvislå, Bjørnhollia, Nettet, Langsetra, Sølensjøen, Vesle Sølenseter, Enden, Slette seter, Holmsjøen, Follandsvangen, Flatsetra, Murvoll, Statdbuøyen. Trafikk fra Bjørnhollia, Nettet og Kvislå dominerer. Flatsetra Turistene var i det vesentlige norske, men noen svensker og dansker. Av gjestebøkene ser vi følgende titler: husmor, kontorist, advokat, byrettsdommer, lærerinne, skolegutt, skolejente, stenograf, meteorolog, direktør.

I 1965 er det en god del turister som kommer fra Franksetra, Kvislå, Follandsvangen og I begynnelsen var det kun sommertrafikk. 1983 var første vinteren med drift. Breisjøseter er åpen som turisthytte i perioden vinterferie til og med påske, men har lengre driftssesong pga. samarbeid med Tyrili-stiftelsen. Driftssesongen utvides på høsten og i forkant av vinterferie (etterjulsvinteren). Dette samarbeidet har stor betydning for økonomien i drifta. Til Breisjøseter kommer det mange grupper som har stor glede av oppholdet, området og å møte rein. Disse gruppene oppholder seg i hovedsak på og i nærheten av Breisjøseter. Ønskedrømmen for driverne er å få til flere overnattingssteder i området slik det var før, samt utvikle Breisjøseter til en kapasitet med 80 – 90 senger. I dag er kapasiteten rundt 45 senger. Uansett er det viktig å forvalte området på en slik måte at det blir plass til alle.

Breisjøseter har rundt 2000 besøkende i året fordelt på sommersesong (juni – sept.) og perioden vinterferie – påske.

Det er mye kulturhistorie i området som er interessant for driften av Breisjøseter. Det er mange kulturminner rundt sjøen som viser at dette er et område som har vært brukt i lang tid.

Sølnkletten med Breisjøseter, Foto: Per Hvamstad

Korsberghytta og Stor-Grytdalssetra (ubetjent)

Det er to selvbetjeningshytter i området; *Korsberghytta* og *Stor-Grytdalssetra*. *Korsberghytta* var opprinnelig ei gjeterbu (?) der DNT gjorde avtale med Kvislåtjønnas beitelag i 1990. *Stor-Grytdalsseter* var tidligere betjent, men har fra 1992 vært selvbetjeningshytte. *Korsberghytta* og *Stor-Grytdalsseter* har et begrenset antall besøkende hvert år, med hovedvekt på sommersesongen.

Sommersesong, år:	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Korsberghytta	124	160	136	164	199	107
Stor-Grytdalsseter	92	124	87	85	95	147
Sum	216	284	243	249	294	254

Vintersesong, år:	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Korsberghytta	36	39	46	24	97	32
Stor-Grytdalsseter	26	8	15	13	22	46
Sum	62	47	61	37	119	78

Statistikk fra DNT

Ny selvbetjeningshytte

DNT planlegger ny selvbetjeningshytte sør-vest for Follandsvangen i Sølndalen (Alvdal). Plassering av hytta er godkjent gjennom nylig rullering av kommuneplanens arealdel for Alvdal. For videre ivaretagelse og utvikling av Breisjøseter som turisthytte er det viktig å få etablert et overnattingstilbud i Sølndalen. I forhold til villreinens områdebruk og sårbarhet ville det vært best om et slikt overnattingstilbud kom i tilknytning til de eksisterende setrene innerst i Sølndalen, men dette har det ikke vært interesse for blant setereierne.

Rutenettet sommer- og vinter

DNT's rutenett er i hovedsak knyttet til den "nordligehalvdelen" av Sølnekletten. Områdene i sør er i liten grad tilrettelagt for ferdsel. Rutenettet forbindes flere steder mot Rondane, der Bjørnholla (Rondane) – Straumbu – Breisjøseter er hovedferdselsåren mellom Rondane og Sølnekletten.

Hovedferdselen i området sommerstid går langs aksene Sølndalen – Breisjøseter – Atnsjølia med turer langs Breisjøen (øst og vestsida) og over Sølnekletten. Mange bruker også Sølnekletten som dagsturmal, maks 1000 i året, hovedsakelig sommerstid. Det er turbok på toppen, slik at man har god statistikk for toppturene.

Det er et omfangsrikt stinett i området. Øvrige ruter i området er mindre brukt nå enn før som følge av nedleggelse av turisttilbudet på setrene i området. Ferdselen går da i hovedsak langs de merkede DNT-rutene. Det er flere merkede løyper sommerstid mellom Franksetra/Follandsvangen/Flatsetra til Breisjøseter (- > Atnasjø) – Stor-Grytdalsseter – Korsberghytta - Kvislåsseter. Det går også flere ruter inn i området fra Atndalen. Se temakart ferdsel sommerstid.

Flere tidligere merka ruter er nå nedtonet, og merkes ikke opp på nytt. Dette gjelder flere ruter nord for Sølndalen (nord for Follandsvangen og Flatsetra). .

Vinterstid (vinterferie – påske) er det stikka løype inn til Breisjøseter fra Atnasjø, Grimsbu og Sølndalen og stikka løype fra Breisjøseter til Korsberghytta. Stikkene tas ned umiddelbart etter påske. Løype fra Grimsbu er kommet de siste åra gjennom Frankmotunets bruk av området og samarbeid med Breisjøseter, samt et aktivt hundemiljø på Grimsbu/i Follidal.

2.5.3 Sommerferdsel

Ferdsel ut fra setrene

For 50 år siden var det en betydelig aktivitet på setrene i området, spesielt i Alvdals del av Sølnekletten der antall setrer var/er høyt. I tillegg var de fleste av setrene i sentrale deler av fjellområdet turistsetrer – setrer som tok i mot turister for overnatting og mat. Turistene gikk fra seter til seter og flere bevegde seg dermed over en større del av det sentrale fjellområdet enn i dag til fots. Samtidig var flere av turistene ”bofaste” på setra og oppholdt seg mer i nærmiljøet rundt setra. Budeie m/familie var nokså ”bofaste” – de hadde nok med seterstell og turistbevertning og hadde neppe tid til lange utflukter i fjellet. Ferdslen i forbindelse med jakt og fiske var vanlig da som nå, men i etterkrigstida var det nok enda viktigere å høste av ressursene.

Det er generelt lite folk på setrene i dag i forhold til for 40-50 år siden. I dag er det ingen setrer i drift som tilbyr organisert og fast overnatting for fotturisten.

I den perioden antall turistsetrer var størst, var villreinstammen i Sølnekletten liten. Ikke pga turistene, men sannsynligvis pga jakttrykk. Tidligere var det vanlig å skyte en rein ved behov, uten særlig bestandsforvaltning. Dette tok rettighetshaverne selv tak i rundt 1970 og fredet området for all jakt i flere år til bestanden tok seg opp igjen. I følge lokale kilder (Flatén) var det uvanlig å se rein i Sølnekletten tidlig på 1900-tallet. Det var fisket i sjøene som hadde størst betydning for setrene i området på den tida.

Sommerferdsel generelt

Type ferdsel har forandret seg en del. Vegnettet er forlenget, nye veger er bygd, vegstandarden er forbedret og folk kjører mer og mer bil. Dette gjelder særlig i Alvdals del av Sølnekletten der de fleste vegene er åpne for allmenn ferdsel. Tidligere (1950-60 tallet) kom turistene til Alvdal med tog, og ble frakta inn til Dølbekken i drosje før de gikk tur videre inn i fjellet.

De fleste følger oppmerkede løyper både sommer og vinterstid, og de aller fleste tilreisende (også i regionen) skal på toppen av Sølnekletten. Alvdal turforening har ansvar for trimkasse på toppen, og får dermed en brukbar statistikk for ferdselen her. Maks 1000 personer er på toppen i løpet av et år (vanligvis 500 – 700 personer), 80 – 90 % av disse gjelder besøk sommerstid. Statistikk fra turisthyttene mht. overnattinger framgår av punkt 2.5.2.

Hovedferdsel sommer:

- Aksen Sølndalen – Breisjøseter – Atnsjølia inklusive toppen av Sølnekletten
- Høstdalen – Grimsbu

Veger i området

Vegnettet nordre halvdel av planområdet (Alvdal) er omfattende og de fleste vegene er åpne for allmenn trafikk. I sørlige deler av Sølnekletten er de aller fleste vegene stengt for allmenn trafikk med bom og benyttes kun i næringssammenheng. Se temakart ferdsel.

Over tid ser vi en utvikling der vegene forlenges og oppgraderes, noen ganger til rene landbruks- og næringsformål, andre ganger til fritidsbruk. Sett i forhold til villrein er det omfanget i bruken av vegene som er det mest sentrale.

Nr	Vegstrekning	Sommer	Vinter
1	Sølndalsveien til Follandsvangen	3200 - 3500	
2	Follandsvangen til Flatsetra	500	-
3	Veg til Høstdalen (selges kort for rundt 200.000,-)		

Årskort 90.000,- (1150 mj, 750 hytte, 500) Enkeltturer
100.000,-

- 4 Veg til Kjemsjøsetra
- 5 Veg fra Grimsbu til Reinslia og Høstdalen
- 6 Veg til Dølbekken og Kvislåseter
- 7 Aumdalen ?

Foto: vegtavle i Sølndalen

Sølndalsvegen strekker seg på tvers gjennom planområdet, og går i dag helt fram til Breisjøen. Denne vegen er åpen for allmenn ferdsel. Tidligere var vegstandarden fra Follandsvungen til Flatsetra betydeligere dårligere enn i dag, slik at trafikken på denne strekningen var begrenset. I det øyeblikket en veg opprustes øker også trafikken. Senere er vegen forlenget fra Flatsetra og helt fram til Breisjøen.

Fra motsatt side kommer vegen *fra Atnsjølia inn til Breisjøseter* og Breisjøen. Dette er en nærings- og landbruksveg som er stengt for allmenn trafikk. Vegen ble bygd rundt 1980 (?)

Det går også veg fra Alvdals-sida over til Kvebergsøya og Grimsbu, veg går både på nordsida og sør-vest sida av Høstsjøen. Vegtrasè er det også helt inn til Kvislåseter. Denne vegen var her også på 50-tallet, da det var aktiv drift og turistseter her.

Fra Grimsbu mot Alvdal

Motorferdsel ferdsel sommerstid

Det er økende trafikk av bo-biler og campingvogner på de åpne setervegene i fjellet. De bidrar til "visuell forurensning" av det åpne seter- og fjellandskapet. Disse bør settes igjen i skogbandet. Hva kan vi gjøre for å tilrettelegge/styre denne trafikken. ?

Bilene kjører så langt de kan. Traktorveger ment for landbruks- og næringstrafikk blir fort benyttet til annen kjøring, så fremt de ikke fysisk stenges. Dette gjelder særlig de vegene som fører inn i fjellet (benyttes i forbindelse med eks. rypejakt, reinsjakt, fiske). Bør generell ferdsel med bil stoppes lenger fram – tilrettelegging med parkering el. ?

2.5.4 Vinterferdsel

Tidligere var det i hovedsak sommerbruk av området, og svært liten ferdsel vinterstid. Om vinteren var ferdselen på 1900-tallet knyttet til jakt (snarefangst), fiske (når isen gikk om våren) og vedkjøring, samt måssåkjøring (tidlig på 1900-tallet og noe rundt krigen). Ved ble kjørt inn om vinteren i månelys like før jul (A. Flaten). Seterturismen var knyttet til sommeren, og det ble ikke betjent overnatting i selve fjellområdet vinterstid før i 1982 (Breisjøseter).

Det er svært liten ferdsel i fjellområdet i perioden november (etter elgjakta) til februar. En del trafikk i vinterferie og frem til og med påske. Liten trafikk igjen etter påske fram mot sommeren (midten av juni) pga. dårlig føre i fjellet, og stengte seterveger. Ferdsel vinterstid er avhengig av hvor langt vegene brøytes. I dag brøytes vegen i Søndalen frem til Sønsetra. Herfra må skiløperne gå resten. I Hausdalen brøytes det etter hvert lenger og lenger inn i perioder av året (eks. jul og påske).

Hovedferdsel vinter:

- Preparerte skiløyper er i hovedsak knyttet til områdene nærmere bygda og konsentrasjoner av hyttebebyggelse. Dette gjelder i hovedsak områdene Plassen-Hausdalen (Alvdal), Grimsbu – Kvebergsøya (Folldal), Atnsjølia – Atnbrua, Finnsjøfjellet og området rundt Gråsjøen (Stor-Elvdal) – se temakart ferdsel vinter.

- I fjellområdet er ferdselen sannsynligvis størst ut fra Atnsjølia og til nærliggende fjell, samt inn til Breisjøseter. Inn til Breisjøseter er det også en del dagstrafikk vinterstid. I tillegg til aksene Sølsetra – Follandsvengen – Breisjøsetra. Vinterstid er trafikken i vesentlig grad styrt av tilrettelegging (løypepreparering i randområdene og kvisting i fjellet) og ellers av vær og føreforhold.

Store Sølnekletten, sett fra Follandsvengen/Søldalen

Motorisert ferdsel vinterstid

Vegene i fjellet og inn mot fjellet er i hovedsak ubrøyta vinterstid i dag. Unntak her er periodisk brøyting av skogsbilveger i forbindelse med skogsdrift. I tillegg brøytes vegen inn Søldalen til Sølsetra (hele vintersesongen) og veg inn til Høstdalen (setrene) og til Kjemsjøsetra og Dølbekken (?). Unntaksvis brøytes vegen inn Høstdalen lenger.

Hvor langt vegene brøytes har vesentlig betydning for trafikken inn i fjellet. Tendensen her er den samme. Vegene brøytes lengre og ferdselen "skyves" lenger inn i fjellet.

For Sølnekletten-området er dette en særskilt utfordring i de områder som er viktigst som vinterbeiteområder for rein og der brøyting leder ferdsel nærmere slike områder. Spesielt viktig blir det å være oppmerksom på aksene Høstdalen – Stormoegga/Grimsbu. Med økt brøyting av veger inn mot fjellet i disse områdene, vil man flytte ferdsel og skiløyper lenger inn mot villreinfjellet. Det samme gjelder Søldalen og veg inn til Dølbekken.

Det er liten motorisert ferdsel med snøscooter i området. Kun noen få har løyve til bruk av snøscooter. Det foregår noe leiekjøring inn til hytter, og ellers begrenset transport for tilsyn og frakt av ved, varer og utstyr til setrer og buer (kjøring i utmarksnæring). I områder der man ønsker å unngå vinterbrøyting av veg, bør det tilrettelegges for leiekjøring inn til setrer

og hytter. Med streng praktisering og restriktiv holdning til bruk av snøscooter lokalt, forventes det også at øvrige aktører i fjellet (oppsyn, forskning, forvaltning, forsvar) begrenser bruk av motorisert framkomstmiddel til det strengt nødvendige.

2.5.5 Nye ferdselsformer og utviklingstrekk

Hundekjøring

Hundekjøring er en relativt ny aktivitet/ferdselsform i området som medfører endret bruk av fjellområdet. Hundekjørermiljøet har hovedbase i Folldal og utgangspunkt for turer i nordområdet av Sølnekletten. Samtidig har hundekjøringen stor "aksjonsradius" og kommer seg over store områder i løpet av kort tid.

Hundekjørerne i Folldal trener i hovedsak i dalføret etter oppmerka stier etter sti- og løypeplan. De kjører også innover mot Breisjøseter. De er mye i området under jakta og rapporterer til bønder om saueskader, jervespor mv.

Hundekjøring starter tidlig på høsten. De begynner "barkmarkstrening" (hjul) av hunder i august. De benytter da eksisterende seterveger – Haustdalen – Sølndalen. Kortere turer i starten og lengre turer etter hvert. Om vinteren er det stikka løype fra Breisjøseter til Grimsbu. Det er vintertrafikken i området man bør være mest bevisst på i forhold til mulig forstyrrelse av villrein.

Frankmotunet

Frankmotunet er en del av Tyrili-stiftelsen og er et senter for rusmisbrukere. Det ble etablert på Grimsbu i 1991. Her er det 28 pasienter og 25 ansatte.

Frankmotunet bruker fjella mye. Vertskapet på Breisjøseter er flinke til å tilrettelegge leirer for institusjoner. To ansatte på Frankmotunet har også egne setrer innenfor planområdet. Det blir derfor naturlig å bruke området. Frankmotunet bruker fjellene til fotturer og fiske, for å sosialisere, ha opplevelser, skape gode relasjoner. Alle ansatte på Frankmotunet er jegere (jakter elg og rein). De har stor interesse av villreinstammen som finnes på alle kanter i Folldal (Sølnekletten- Rondane – Knutshø).

Rein og hundekjøring

Reinen står ofte på toppene der det er lite snø. Hundekjørerne kjører der det er mye snø. De har sett mest rein på Kvebergsøya og Grimsmoan. De ser sjelden spor etter rein. Flokkene står i ro når hundespennene kommer, enkelt dyr er snarere til å "flykte".

Hundekjørerne forsøker å være hensynfulle i forhold til rein. De brekker av straks de observerer rein og unngår møte med dyra. Hundekjørerne mener å observere at reinen reagerer raskere på skiløpere. Det kan se ut som reinen har fokus på dyra (hundespenn) og ikke folka.

2.5.6 Oppsummering ferdsel før – nå - framtid

Dagens ferdselsomfang i området anses ikke som konfliktfylt, men enkelte ruter bør vurderes lagt om eller lagt ned av hensyn til villrein. Ferdselen har i hovedsak vært knyttet til sommersesong, noe som vil være viktig å videreføre i de deler av området som er særlig viktig for villrein vinterstid. I de sørlige delene av fjellområdet bør man være forsiktig med å tilrettelegge aktivt for økt ferdsel i form av skilting og merking i fjellet, med unntak av de områder der eksisterende ferdsel i større grad bør styres unna mer sentrale fjellområder (Gråsjøen).

- Opplevelser og tilrettelegging bør forsterkes i randsona
- Hovedsakelig sommerbruk av fjellområdet bør videreføres i tilknytning til etablert stinett, fortrinnsvis fokus på aksene Atnsjølia – Breisjøen – Sølndalen. I større grad skjerme områdene sør- og øst for Sølnekletten.
- Videreutvikle sommerbruk av Høstdalen og områdene rundt Stormoegga, Grimsbu. Forsiktig med vinterbruk på aksene mellom Høstdalen og Stormoegga.
- Liten grad av tilrettelegging i "kjerneområdet" – overlappende viktig sommer- og vinterbeite og kalvingsområde.
- Styrke områdebruken rundt og i nærheten av setrene og sjøene framfor inn i mer sentrale deler av fjellet.
- Økt fokus på opplevelser som ikke kommer i konflikt med villrein
- Økt bruk av seterveger og utmarksveger for sykling, hest/ridning og hundekjøring, forsøke å begrense motorisert ferdsel på de samme vegene.

Aktuelle tiltak og behov for økt kunnskap

- Følge opp planen med utarbeiding av felles skilt-, sti og løypeplan
- Tilrettelegge for parkering og informasjon på utvalgte steder for å styre ferdsel og for å informere om villrein (hensyn), og anbefalte turmuligheter.
- Generelt bedre informasjon om områdets natur- og kulturkvaliteter og tilrettelegging for bærekraftig bruk (geoturisme)

2.6 Reiseliv og annen næring

2.6.1 Natur- og kulturbasert reiselivsvirksomhet

Reiseliv/turisme

Området omtales som en godt skjult hemmelighet med store kvaliteter. Det var tidlig en viss trafikk gjennom området forbi Atnbrua til og fra Røros. Det var derfor garder som tok imot reisende på denne strekningen. Fra 1840 var det generelt økende interesse for fjellet. Første dokumenterte turist i Rondane var i 1854. Vi vet ikke med sikkerhet i Sølnekletten. Endring inntrådte som så ofte i område med Rørosbanen i 1877 med togstopp på Atna, innfallsporten til Rondane. Atnasjø kafè ble etablert i 1950 og det var tidlig drift på Enden pensjonat (i dag Rondane gjestegård) med eget hus i 1928/29. .Atndalen kaster seg da på reiselivet og det ble bygd nye bygninger på flere garder for å få plass til turister. På 60-tallet var det særlig aktiv drift i området og flere av gardene hadde avtale med DNT og inngikk i DNT's rutenett. I dag er overnattingskapasiteten mindre enn den var tidligere.

Atnasjø kafè, Stor-Elvdal

For sentrale deler av fjellområdet vises til omtale av seterturisme og Breisjøseter.

Kunstnere som markedsførere

- Kunst, særlig i Sollia
- Vinternatt i fjellene av Harald Oskar Sohlberg (skitur mars 1899, tilbake 1899)
1900: Uti, nordre Strømbu, Midtneset, Amperhuagen, utstilt 1914
- Fridtjof Nansen: Friluftsliv ved Rondane og Sølnefjell, 1916

Reiselivet rundt Sølnekletten er i hovedsak småskala reiselivstilbydere med fokus på natur- og kulturopplevelser; herunder jakt og fiske, salg av mat og lokalt håndverk, utstillinger, sykkelturner, turer med hest, kano/kajakkturner og fotturer, guiding og kulturarrangement. I tillegg kommer overnatting for gjennomfartsturisten.

Reiselivstilbyderne er i det vesentligste lokalisert langs hovedvegnettet i randsona og i ytterkant av villreinens leveområde. Rundt Sølnekletten (vest for Glåma) finnes det ingen store tunge aktører (hoteller, reiselivsdestinasjoner etc.). Se vedlegg.

I tillegg til disse reiselivstilbyderne kommer utleie av seterhus, jakt og fiskebuer til overnatting, hovedsakelig knyttet til jakt og fiske og som del av utmarksnæring.

I randsona finner vi flere campingplasser der hovedturisten er fisker eller gjennomreisende.

Områdets merkevare er på mange måter ren og uberørt natur (ingen storstilt utbygging), stillhet og ro, og en rik natur- kulturarv. Salg av lokalt håndverk, mat, historiefortelling, kunst og kultur kan skje året rundt. Disse kvalitetene er viktige også for lokal tilhørighet og bosetting.

Viktige kvaliteter sommerstid:

- Interessant geologi, spesielt istidsspor (fra siste istid). Flere områder i randsona er fredet som naturreservat jf. plankart og temakart.
- Seterkultur og setertradisjoner med tilhørende bygningsmiljø.
- Gamle ferdselsveger og seterveger særlig egnet for vandring og historiefortelling, bruk av hest, hundekjøring og sykling.
- Vassdrag (elver og vann) for opplevelse med kano, kajakk, fiske, bading
- Jakt og fisketradisjoner.
- Interessant kulturhistorie og et område rikt på kulturminner (gruvedrift/gruvehistorie, kølmiler, jernvinne, ferdselsleier)

Viktige kvaliteter vinterstid:

- Godt utbygd skiløypenett i randsona og i tilknytning til grender, tettsted og hytteområder. Dette gjelder spesielt områdene Plassen – Høstdalen (Alvdal), Atnsjølia – Atnbrua – Enden og Gråsjøen (Stor-Elvdal), Grimsbu – Kvebergsøya (Folldal).
- Muligheter for kjøring med hest eller hundekjøring etter veger og løyper (sledehundløyper) i dalføret/randsona.
- Gode muligheter for vinteridrett og konkurranse knyttet til ski, skiskyting og hundekjøring.

Hovedsatsingen er knyttet til sommeropplevelser/sommersesong (juni – oktober), og ellers i perioden vinterferie – påske.

2.6.2 Pågående prosjekter og utviklingsområder

Nasjonal turistveg

Nasjonale turistveger er 18 utvalgte strekninger gjennom det ypperste av norsk natur. Opplevelsen av fjell, fjord, foss og kyst er utgangspunktet for gode kjøreturer. Utsiktspunkt og tilrettelagte rasteplasser med spennende arkitektur og kunst skal stimulere den reisende til å nyte og bruke naturen.

Nasjonal Turistveg Rondane følger riksveg 27 fra Enden til Folldal. Lengde: 48 kilometer
 Høyeste/laveste punkt; ca 800 m.o.h. (ved Langtjørna) / 703 m.o.h. (Atnbrua). Det er tilrettelagt 3 (?) parkeringsplasser på strekningen; Fallet, Straumbu, Atnsjølia (Sohlbergs plass).

Kilde: Folldals-brosjyre

Rondane Geopark (geoturisme)

Det er gjennom nettsidene www.rondanengeopark.no og utarbeidede brosjyrer, lagt til rette for opplevelse av et utvalg områder og turer i Rondane og Sølknletten basert på begrepet "Geoturisme". Selve begrepet geoturisme passer godt på turistsatsingen i planområdet Sølknletten. Geoturisme står for ;

"turisme som tar vare på, forsterker og framhever den lokale egenarten til et område, miljø, kultur, estetikk, kulturarv og som kommer lokalsamfunnet til gode".

Områdekvalitetene og reiselivssatsingen har også mye til felles med satsingen innenfor såkalte "Naturparker" (eks. Valdres natur- og kulturpark). Konseptet i naturparkene er lokalt initiativ og styring og fokus på natur- og kulturkvaliteter, kvalitet i produkt, miljøbevissthet, ekthet mv.

Hundekjøring/hundesport

I Folldal kommune har det etter hvert utviklet seg et aktivt hundekjøringsmiljø, og antall hundekjørere har økt i Nord-Østerdalen som helhet. Det er 10 hundekjørere i Folldal. I Folldal og fjella rundt er det stabile snøforhold noe som gjør området "beryktet". Robert Sørliie kaller området for "*Lille Alaska*" da området har mange av de samme kvalitetene.

Hundesport i området bør ses på som en mulighet og ikke en begrensning. Deres intensjon er å gå i ett med naturen og bevare natur og dyreliv. Hundekjørermiljøet kan tilføre kommunene mye. Det er stor interesse for å komme til Folldal og kjøre hund. Folldal kan skilte med verdifull kompetanse i hundekjørermiljøet og gode snøforhold. Flere ressurspersoner kommer til bygda pga. interesse for hundekjøring. Det tilfører bygda viktig kompetanse som de trenger, samt næringsutvikling (eks. etablering av sledebyggerverksted).

Større arrangement i planområdet:

- Høstdalsdagene og Stjernerittet (juli) knyttet til setrene i Høstdalen, Alvdal
- Fossedagene (september), Atnbrua

Andre satsinger av betydning for planområdet:

- Hesteriket. Satsing på hest i fjellregionen. (www.hesteriket.no)

Potensiale for utvikling

- Gardsturisme og seterturisme (overnatting, mat, kulturformidling)
- Natur- og kulturopplevelser (tilrettelagte turer)
- Idrettsarrangement (Stormoegga idrettsanlegg)
- Hundekjørermiljø/hundekjøring, sykkelturner, bruk av hest
- Utmarksnæring (jakt og fiske, kombinert med overnatting, guiding, mat)

2.6.3 Informasjon

Informasjon på nett om turistnæring og natur- og kulturopplevelser tilrettelagt for bruk finnes på følgende nettsider:

- Folldalsportalen, www.folldalsportalen.no (?)
- Nasjonal turistveg Rondane, www.turistveg rondane.no
- Rondane Geopark, www.rondanegeopark.no
- Grendesider/Bygdesider Sollia, www.sollia.net
- Alvdal aktivitet, www.alvdalaktivitet.no
- Kommunenes egne nettsider (**sjekk turistinfo Stor-Elvdal**)

Turistinformasjon:

- Folldal Gruver, Folldal, Aukrustsenteret, Alvdal og ellers hos overnattingsbedriftene

Nasjonal turistveg, infoplass Straumbu.

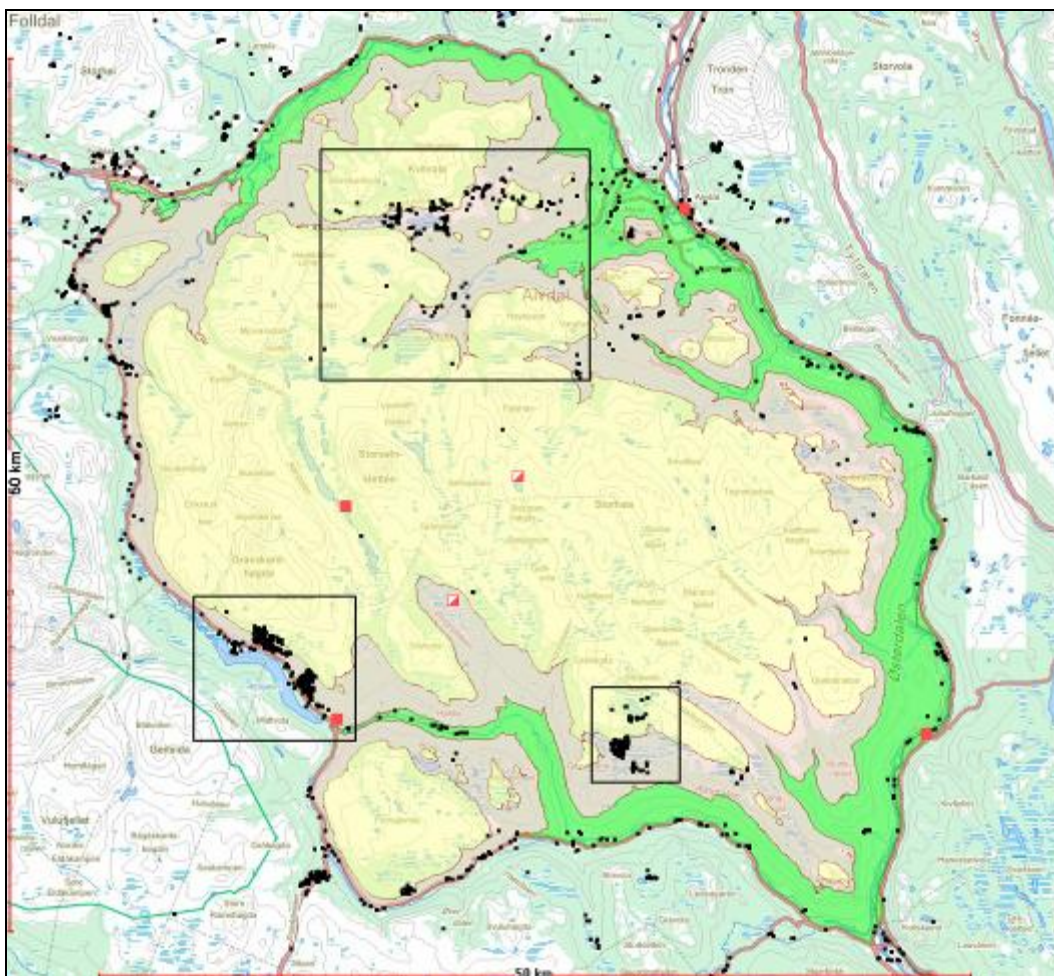
2.7 Fritidsbebyggelse (hytter og hyttebygging)

2.7.1 Generelt

I hele planområdet Sølknkletten er det registrert 1010 fritidshytter (fradelte tomter med fritidshus*). 210 av hyttene ligger under 700 m.o.h og er knyttet til randområdene i nord, øst og sør. I det vesentligste ligger disse fritidsboligene/hyttene nært helårsveg og fast bosetting (se figur nedenfor – grønt område).

622 hytter ligger i mellomsonen (700 m.o.h til 900 m.o.h) og 178 hytter ligger over 900 m.o.h.

Hyttene i mellomsona og i overgangen mot 900 m.o.h er i det vesentligste knyttet til følgende tre hovedområder: Atnsjølia, Hautstdalen/Sølnaldalen og Gråsjøen (områder i ramme) i tillegg til noe spredt fritidsbebyggelse langs fylkesvei 27 i Atndalen og langs fylkesvei 219 fra Atnbrua til Atna. Registrerte fritidseiendommer i området Aumdalen – Dølbekken og sør-østover herfra inkluderer også en del setre som er fradelt til fritidsformål. Dette betyr at fjellområdene ellers i hovedsak er fri for fritidsbebyggelse, med noen få unntak.

Figur: Høydelagskart med hytter

Fritidshytter fordelt kommunevis:

Kommune	Totalt	Kommentar	Under 700 m.o.h	Mellom 700 – 901 m.o.h	Over 901 m.o.h
Stor-Elvdal	474	Herav 373 i Atnsjølia og ved Gråsjøen	45	323	106
Rendalen	56		47	6	3
Alvdal	377	Herav 248 i Høstdalen og Sølndalen (ramme på kart)	91	221	65
Folldal	103	Hovedsaklig langs fylkesvei og i hoveddalføre	27	72	4
SUM	1010		210	622	178

I Rendalen har grunneierne ikke ønsket utbygging av området med hytter. De har hatt og har et bevisst forhold til å ta vare på den ressurs som utmarka er for gardene på lang sikt.

I Stor-Elvdal er det satset mer bevisst på hyttebygging. Dette fortrinnsvis rundt Atnsjøens nord-østside (Atnsjølia), samt områdene inn mot Gråsjøen.

2.7.2 Oversikt over byggeområder for fritidsbebyggelse i planområdet

Folldal

Godkjente hyttefelt i Atndalen/Streitlien:

P.id	Navn	Vedtatt år	Regulerte tomter*	Fradelte tomter	Bebygde tomter	Ledige tomter
	Grimsa – Myrbekken *	1968	34*	3*	17*	14*
R03	Fall-lia	1984	11	4	3	7
R16	Burstunet	2005	4	4	4	0
R18	Haugan	2005	5	3	0	2
R21	Streitlien hyttefelt	2007	50	28	20	22
	Sum (* ikke med)		70	39	27	31

Reguleringsplanene for hyttefeltene er alle digitalisert og ligger på webinnsyn.

*Grimsa – Myrbekken:

Dette hyttefeltet er ikke regulert, men det finnes kart over antall hyttetomter fra 1968. Det er ikke aktuelt med fradeling av tomtene som ikke allerede er fradelt da disse ligger innenfor Frekmyr naturreservat.

Hytteområde Burstunet:

Dette er et lite hytteområde med 4 hytter. Alle er utbygd.

Kommuneplanens arealdel i Folldal

Kommuneplan i Folldal er under revidering. Det foreslås et nytt kombinert hyttefelt/leiligheter i nærheten av Stormoegga på Grimsbu som ønskes avklart gjennom arbeidet med regional plan. Ut over dette foreslås ingen nye hyttefelt innenfor planområdet Sølknletten. Folldal har

generelt ført en streng hyttepolitikk, der områder for fritidsbebyggelse legges i hoveddalføret, i tilknytning til helårsveg og eksisterende løypenett. Fortrinnsvis ønsker man å prioritere utbygging nært kommunesentrum og ellers bidra til hyttebygging der det gir størst ringvirkninger for lokalsamfunnet.

Det bygges ca. 10 hytter i Folldal kommune per år. Det er ingen tomter som utpeker seg som spesielt attraktive, men størstedelen av utbyggingen skjer i Streitlien, Rondesyn og Verket hyttefelt. Et nytt hyttefelt, Folldal hyttegrend, er nå klart til utbygging. Kommunen forventer stor aktivitet her.

Alvdal

Høstdalen - Høstsjøen

Rundt 130 hytter er knyttet til Haustdalen. Noen i og rundt selve setergrenda, men de fleste rundt Høstsjøen/Høstsjøen. Hytteområdene er ikke regulert. De fleste hyttene er bygd opp på 50-70-tallet. Hyttene er varierende i størrelse fra 40 m² til 110 m². Det har skjedd noen fradelinger i nyere tid som dispensasjonssaker. Det finnes også noen få ubebygde fradelte tomter. Disse tomtene ligger i LNF-område uten bestemmelser for ny spredt fritidsbebyggelse. Eventuell utbygging her er dermed i strid med gjeldende arealplan.

Kommuneplanens arealdel i Alvdal

Ved rullering av kommuneplanens arealdel i Alvdal (sluttbehandling i 2009 etter gammel PBL) ble det gjort et bevisst valg om å skjerme fjellområdene i Sølnekletten/Alvdal vestfjell mot ny fritidsbebyggelse. Hovedsatsingen på fritidsbebyggelse skal skje øst for Glåmadalføret og med nærere tilknytning til Alvdal sentrum og Tronfjell. Sølnekletten/Alvdal vestfjell ble skjermet av hensyn til villrein og områdets betydning for friluftsliv og som tradisjonelt seterområde. Dette var et viktig prinsipp i planen.

Planen foreslo noe mindre områder for spredt fritidsbebyggelse i tilknytning til eksisterende hytteområder i Høstdalen, og i området mellom Plassen og Høstdalen. Fylkesmannen i Hedmark fremmet innsigelse til alle disse områdene. Kommunen valgte å trekke ut de hytteområdene som lå lengst vest, men ville beholde to mindre områder for fritidsbebyggelse i framkant av Høstsjøen (H 1 og H 2 – totalt 30 nye hytter). Saken gikk til mekling og resultatet ble at områdene rundt Høstsjøen ble tatt ut før endelig planvedtak. Gjennom behandling av kommuneplanen er det dermed satt en "strek" (utbyggingsgrense) for ny hyttebygging i dette området, men det er åpnet for en begrenset hyttebygging i randsona før setergrenda i Høstdalen (G 3 – G 5, totalt 20 nye hytter). **Hva med G 1 og G 2 ?**

Bestemmelser for eksisterende fritidsbebyggelse i LNF-områder

I nylig vedtatt kommuneplan for Alvdal er det gitt en generell bestemmelse vedrørende eksisterende fritidsbebyggelse i LNF-områder. På godkjente bebygde fritidstomter kan det bygges inntil totalt bebygd areal er 120 m². Det kan bygges tre bygninger (hytte, uthus og anneks). Det er ikke gitt begrensninger på hyttestørrelse ut over den totale ramma. I utgangspunktet var hensikten at denne bestemmelsen ikke skulle gjelde LNF-N-områder.

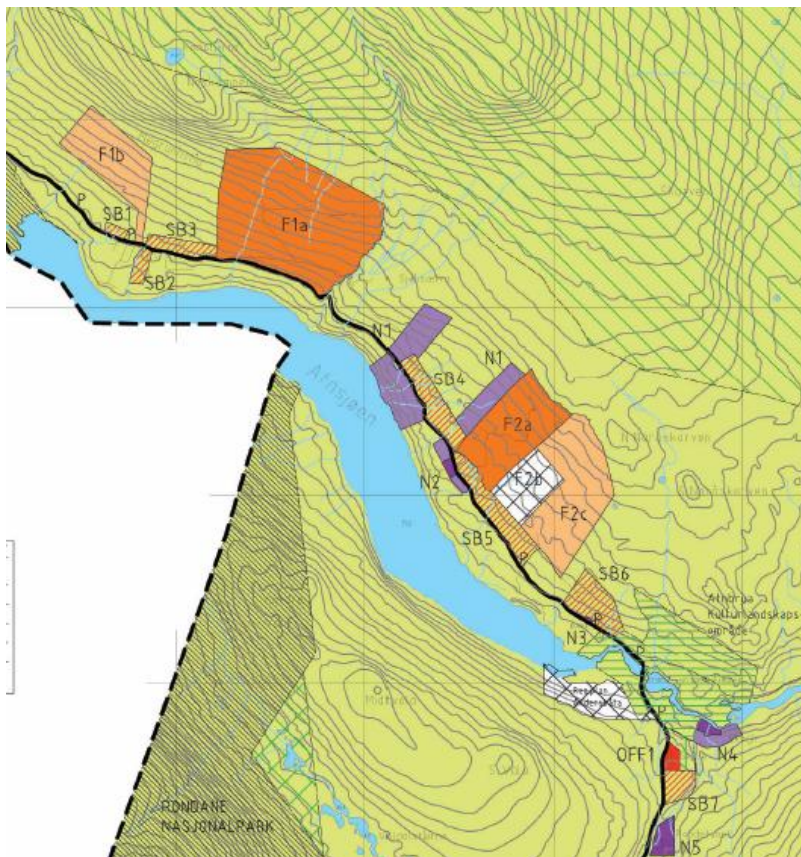
Stor-Elvdal

Utbygging innenfor planområdet er konsentrert til Atnsjølia (Blåfjell, Megrunnslia, Atnsjølia og Sollia hyttegrend) og Gråsjøen.

Atnsjølia (hytter og tomter i regulert felt)

Nr	Navn	Godkjente tomter	Bebygde	Ubebygde tomter*	Standard
F1a	Megrunnslia	141	110	31	Lav
F1b	Blåfjellia	65	0	65	høy
F2a	Atnsjølia	66	62	4	lav
F2b	Atnsjølia	30	30	0	høy
F2c	Sollia hyttegr.	50	?	50	høy
SUM		352	202		

Flere av de ubebygde tomtene er solgt, slik at det reelt antall ledige tomter er mindre.

I Atnsjølia er det rundt 200 hytter i dag, mens det i alt er godkjent 352 hyttetomter. Dette gir en reserve på rundt 150 hyttetomter, vesentlig i de nye hyttefeltene Blåfjellia og Sollia hyttegrend. Det er bygd 1-2 hytter i året de siste årene for området samlet. Tomtereserven anses derfor å være god, og det er ikke framkommet tanker eller ønsker om nye hyttefelt gjennom arbeidet med regional plan. Fortetting av eksisterende felt kan være et tema fremover.

Gråsjøen (hytter og tomter i regulert felt)

Nr	Navn	Godkjente tomter	Bebygd	Nye	Sum	Standard
F3a	Gråsjøen	94	94		94	Lav
F3b	Gråsjøen	20	20		20	Lav
F2d	Gråsjøen			20	20	Lav
	SUM	114	114	20	134	

Hyttefeltene F3 a og F 3 b er i hovedsak utbygd, alle tomter er solgt. Hyttefelt F 2 d er nytt og foreløpig ikke regulert. I dette området er det rundt 134 godkjente tomter, der 114 er bebygd. Feltene er bygd ut fra begynnelsen av 1960-tallet og fram til nå. Det er etterspørsel etter tomter i området.

Det ble foreslått 80 nye tomter her i forbindelse med siste rullering av kommuneplan men området ble tatt ut etter innsigelse og endelig avgjørelse i Miljøverndepartementet. Se kap. Ytterligere utbygging ville ikke kunne tillates i området før reinens arealbruk er kartlagt. ,

Tomtereserve i planområdet som helhet

Pr. 1.1. 2010 var planreserven (godkjente, men ubebygde tomter – regulerte ?) på ca. 170 hytter innenfor planområdet. Hovedparten av disse er knyttet til Atnsjølia i Stor-Elvdal – like ved fylkesvei 27.

2.8 Planstatus for området som helhet

Områdene er i vesentlig grad avsatt som LNF-områder i kommuneplanenes arealdel. Fjellområdet (området over skoggrensa) er i sin helhet LNF-områder, og i gjeldende planer er disse områdene gitt særskilte retningslinjer eller skravur som LNF-områder med særskilte naturforvaltningsinteresser. Søknade rom tilbygg, uthus etc. på eksisterende fritidseiendommer i fjellet må i dag behandles som dispensasjonssaker. Kommunene i Sølknletten har hatt en bevisst holdning til forvaltning av selve fjellområdet.

Flere kommuner har særskilte retningslinjer for ivaretagelse av seterbebyggelse, kulturlandskap og kulturmiljø.

Alvdal

Nylig vedtatt arealplan (2009) etter gammel Plan-og bygningslov. Fjellområdet har status som LNF-N-områder; områder med særskilte naturforvaltningsinteresser.

Folldal

Arealplan under revidering. Fjellområdet lagt inn som LNF-områder med hensynssone naturmiljø.

Rendalen

Realplan under revidering. Fjellområdet lagt inn som LNF-områder med hensynssone naturmiljø.

Stor-Elvdal

Gjeldene plan fra 2005. Mesteparten av fjellområdet lagt inn som LNF-N-område; område der naturvern er dominerende.

2.9 Tema i planarbeidet - oppsummering av status og utfordringer

Tema	Historie og status	Utfordringer og løsninger
<i>Villrein</i>	Reinen i Rondane og Sølnekletten har tidligere vært en felles stamme, der reinen opprinnelig innvandret fra øst. I dag er de atskilt i to villreinområder, men det er påvist trekk- og utveksling av dyr mellom disse områdene. I 1970 var stammen i Sølnekletten i nedgang og rettighetshaverne gikk sammen og fredet reinen for jakt i flere år for at stammen skulle ta seg opp igjen. I dag er bestandsmålet i driftsplan for Sølnekletten på ca. 800 dyr.	Villreinutvalget har ei viktig rolle i forvaltning av villreinen i Sølnekletten. Dette er det eneste lokale utvalget i dag som er felles for hele området. Her er det høy bevissthet om å ta vare på villreinen, og stor kunnskap om villrein og villreinforvaltning. I og med at villreinnemnda har blitt felles for både Rondane og Sølnekletten, er det viktig med tett kontakt mellom villreinutvalg og villreinnemnd slik at den lokalkunnskapen som villreinutvalget sitter inne med blir ivarettatt og videreført som et viktig grunnlag for beslutninger.
<i>Jord- og skogbruk</i>	Hovednæring i planområdet. Gardsbruk i randsona til leveområdet. Viktige skogområder/skogressurser innenfor leveområde for villrein.	Viktig å sikre videre landbruksdrift. Jord- og skogbruk anses ikke å være i konflikt med villrein i området. Planen rammer ikke tiltak innenfor LNF-formålet, men det kan gis retningslinjer om å vurdere stenging av landbruksveger med bom for å hindre økt ferdsel i områder som er viktige for villrein.
<i>Seterdrift og utmarksbeite</i>	Hele fjellområdet med randsoner i skogen er å regne som et sammenhengende seterområde. Det er i dag rundt 200 setrer i planområdet. Seterdrift fra 1600-tallet. Fortsatt aktiv seterdrift og dyr på utmarksbeite, men antall setrer i drift har gått sterkt tilbake de siste 20-40 åra. Fortsatt rundt 30 setrer i aktiv drift.	Viktig å stimulere til videre seterdrift og dyr på utmarksbeite. Anses ikke for å være i konflikt med villrein. Setrene og seterkulturen er en viktig ressurs for området.
<i>Seterturisme</i>	Området har tradisjoner for å drive med seterturisme fra tidlig på 1900-tallet. Turistene ga ei viktig tilleggsinntekt til seterbruket. Seterturismen hadde sin "storhetstid" på 50-70-tallet, da rundt 10 setrer inne i selve fjellområdet tok i mot turister på vandring. I dag er det ingen av de tradisjonelle setrene som tar i mot fotturister på vandring. Breisjø-seter turisthytte er fortsatt i drift som privat betjent hytte med DNT-avtale. I dag er seterturismen mer knyttet til aktiviteter og opplevelser i og ved setra. I Høstdalen i Alvdal har det utviklet seg et miljø med aktiviteter knyttet til setrene.	Det er et ønske å ta vare på mulighetsrommet mht. å kunne utvikle småskala turisme knyttet til setrene i området. Dette både for å videreføre en kulturtradisjon for området, for å gi muligheter til næringsinntekt/tilleggsinntekt til gardsbruket, men også for å ta vare på en unik bygningsmasse gjennom aktiv bruk og vedlikehold. Seterturisme i dag er mer knyttet til opplevelser, aktiviteter og opphold i og ved setra, gjerne for grupper. Den tradisjonelle fotturisten er ikke lenger "lønnsom". Slik sett vil denne turisten i mindre grad forstyrre villreinen. Seterturisme er også aktuelt der setra ikke er i drift med melkeproduksjon. Ny utbygging på setrer må kunne vurderes når dette er som ledd i næringsvirksomhet og hensyn til det omkringliggende kulturmiljø og kulturlandskap ivaretas.

Tema	Historie og status	Utfordringer og løsninger
<i>Utmarksnæring</i>	Jakt og fiske har lange tradisjoner i området. I nordlige del av planområdet utnyttes jakta først og fremst som et gode for lokalbefolkningen, mens det i områdene i sør (Rendalen og Stor-Elvdal) i større grad utnyttes næringsmessig. Ellers leier mange ut seterhus i forbindelse med jakt og fiske i området.	Fisk og vilt er viktige ressurser som må kunne utvikles i næringsssammenheng, Det kan da også være behov for nye mindre husvære, ombygging av eksisterende, tilbygg etc. for å tilrettelegge for slik næringsvirksomhet. På større utmarkseiendommer med muligheter for å utvikle jaktpakker vil det være bedre grunnlag for slik tilrettelegging enn på mindre eiendommer. Det bør da legges vekt på tiltakets næringsmessige betydning, sesongbruk, eksisterende bebyggelse/overnattingskapasitet og tilpasning av ny bebyggelse til omkringliggende kulturmiljø og landskap.
<i>Kulturminner og kulturhistorie</i>	Området er rikt på kulturminner og har en spennende kulturhistorie. Det har vært en betydelig næringsmessig utnytting av området tilbake i tid, både med omfattende kølbrenning, jernblestring, gruvedrift mv. Mange gamle ferdselsveger av kulturhistorisk betydning er innenfor planområdet.	Et utvalg kulturminner bør kunne tilrettelegges for opplevelse, ikke minst for å gi kunnskap om kulturminnene og området kulturhistorie. I utvikling av turisme i området vil dette være viktige ressurser, som kan bidra til opplevelser og aktiviteter som styrer ferdsel vekk fra villrein. Det blir da viktig å prioritere områder for denne type tilrettelegging. Fangstgraver gir et viktig historisk blick på villreins områdebruk.
<i>Seterbebyggelse og utmarksbebyggelse</i>	Seter- og utmarksbebyggelsen representerer viktige kulturhistoriske spor i Sølknkletten. Mange er godt i varetatt, men noen er i forfall.	Det er svært viktig å få oversikt over setrene i hele planområdet som grunnlag for bevaring og bruk. Det er viktig å tilrettelegge for ny næringsmessig bruk av setrene, der de har gått ut av drift som tradisjonelle seter. Beite, utleie til overnatting, jaktpakker, opplevelser mv. Det bør legges særskilt vekt på å ta vare det opprinnelige setermiljøet, og tilpasse nytt til et helhetlig kulturmiljø.
<i>Motorferdsel vinterstid</i>	Det er svært liten motorferdsel med snøscooter, kun nødvendig nyttekjøring i fjellet. Dette dreier seg samlet om noen få turer pr. år. Noe økt press på brøyting av vegger i randsona inn mot fjellet.	Motorferdsel i utmark vinterstid anses ikke å være noen utfordring i området i dag. Brøyting inn mot sentrale leveområder for villrein vinterstid bør unngås. Det er en økende tendens til at man ønsker å brøyte vegger, og dermed forskyve trafikken inn i fjellet.
<i>Motorferdsel sommerstid</i>	Området er på mange måter delt i to. Vegene inn i fjellområdet i sør er i hovedsak stengt for allmenn trafikk, mens vegene i nord generelt er åpne. Det er også i nord at vegnettet er mest omfangsrikt. Ferdselen er i liten grad knyttet til skogbruksveger i randsona, men til de åpne setervegene som går innover i fjellet. Bilkjøring har økt i området over tid, og det er spesielt aksene/strekningene gjennom eller inn i fjellområdet; <ul style="list-style-type: none"> ▪ Høstdalen og over til Grimsbu ▪ Søldalen - Breisjøen ▪ Breisjøseter – Atnsjølia ▪ Dølbekken – Kvislå. 	Man bør unngå en utvikling der vegene stadig blir forlenget innover i fjellet. Det bør tilrettelegges bedre for parkering og informasjon, slik at det er opplagt hvor vegen stopper og går over til utmark eller landbruks/næringsveg. På rene landbruks- og næringsveger bør man være bevisst på at allmenn ferdsel ikke er tillatt, kun kjøring i næringsssammenheng.

Tema	Historie og status	Utfordringer og løsninger
<i>Friluftsliv og ferdsel</i>	<p>Antall folk og dyr i fjellområdet totalt sett var vesentlig større i sommersesongen (juni – september/oktober) fra 50-tallet og utover, sett i forhold til i dag. Det var flere setre i drift, flere dyr på beite, flere folk på setra. Folk var imidlertid mer stedbundne og trafikken langs vegene var mindre. Flere turistruter fra den tida er nå nedlagt, men hovednettene av DNT-ruter finnes fortsatt.</p> <p>Ferdselen i Sølnekletten i dag er i hovedsak knyttet til sommersesong (juni – september) og i perioden vinterferie til og med påske. I øvrige deler av året er det svært liten ferdsel. Etter hvert noe økning i vintertrafikken i randsona av fjellområdet, spesielt som følge av hyttebygging. Lengden på skisesesongen og standarden på løypene inn i fjellet har betydning for omfanget av bruken totalt.</p>	<p>I forhold til friluftslivet er det viktig å sikre videreføring av DNT-nettet i området og mulighetene for overnatting for fjellvandreren. Ved behov for etablering av nye overnattingsplasser bør dette fortrinnsvis knyttet til eksisterende setre og utmarksbebyggelse, og i tilknytning til etablert løypenett. Det er liten ferdsel i området sett i forhold til Rondane (antall besøkende). Dagens bruk, løypenett og sesong regner man kan fortsette som før. I videreutvikling av området bør man prioritere bruk av eksisterende merka løyper og stier, samt eksisterende vegnett framfor nyetablering. Det er imidlertid en utvikling som går mot mer bruk til ulike årstider, en forlenging av trafikken inn i stadig mer sentrale deler av området, og ulike områdebruk og ulike aktiviteter som samlet sett kan bli en trussel for villreinen. Man bør være bevisst på å ikke utvide sesongbruken vinterstid i områder med vintertilhold av rein. Ved utvikling med økt bruk og aktiviteter i området (også i turistsammenheng, konkurranser, arrangement og lignende) bør man være bevisst på å styre ferdselen til de traséer og områder som er i minst konflikt med villrein jf. temakart. Økt samarbeid mellom ulike aktører i området vil være viktig (turistnæring, grunneiere, rettighets-havere, turforeninger)</p>
<i>Hytter</i>	<p>De fleste hyttene er bygd i perioden 1970 til i dag, og er i det vesentlige konsentrert til følgende tre områder:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Høstdalen (Alvdal) ▪ Gråsjøen (Stor-Elvdal) ▪ Atnsjølia (Stor-Elvdal) <p>For området som helhet er det rundt 1000 hytter.</p>	<p>Nye områder for fritidsbebyggelse bør komme der de gir størst mulig ringvirkninger for lokalsamfunnet, og minst mulig ulempe for villrein. Det vil i praksis si nærmest mulig etablerte grender med helårsveg, butikk, skiløypenett, tilrettelagte turveger mv. Ferdsel fra hytteområder bør ikke ledes inn i villreinområdet, men i hovedsak bør man tilrettelegge for gode opplevelser i randsona. Etablerte hyttefelt bør utbygges før nye tas i bruk.</p>
<i>Reiseliv/turisme i randsona</i>	<p>I randsona til fjellområdet var det større turistaktivitet for noen ti-år tilbake med bla. flere overnattingssteder knyttet til DNT's rutenett. Overnattingstilbudet i randsona til Sølnekletten er begrenset og er i hovedsak mindre bedrifter som driver i en begrenset sesong av året (sommer, og vinter til påske). I tillegg finnes det etter hvert en del aktivitetstilbydere innenfor hest, hund, guiding, kano/kajakk mv.</p>	<p>Overnattingsgjester og dagsbesøk bruker i stor grad nærområdet til bedriften, framfor lange turer inn i fjellet. Det er ofte den gode og nære opplevelsen som står i sentrum. De som driver mer aktivitetsretta virksomheter i naturen bruker også i hovedsak eksisterende sti-, løype- og vegnett. Her kan det nok være viktig at man framover har god dialog mellom ulike aktører for å styre ferdsel i forhold til villreinenens områdebruk, og tilrettelegge for bruk i områder som ikke er så konfliktfylte.</p>

Tema	Historie og status	Utfordringer og løsninger
<i>Forts. reiseliv</i>	De fleste innen turistnæringa driver næring med vekt på bærekraftige natur- og kulturopplevelser (kulturhistorie, matkultur, lokalt håndverk, turer i naturen, jakt og fiske).	
<i>Næring og bosetting i randsona</i>	Det bygges svært få boliger i året i planområdet. Ny næringsetablering og boligbygging vil naturlig komme i randsona og ikke inne i selve fjellområdet.	Boligbygging og ny næringsvirksomhet i randsona anses ikke for å være noen stor utfordring i forhold til villrein i området. Kommunene praktiserer en politikk der nye boliger og ny næringsvirksomhet knyttes til eksisterende infrastruktur og fortrinnsvis i nærheten av etablert bebyggelse. I randsona bør kommunene ha stor frihet til å avsette områder for bebyggelse.

3 Vurdering Sølnekletten

3.1 Verdigrunnlag og hovedutfordringer

I drøftinger med lokalbefolkning, grunneiere, villreinutvalg, kommuner, lag og foreninger synes det i stor grad å være enighet om verdigrunnlaget og hovedutfordringene i forvaltningen av området.

3.2.1 Det er stor enighet om områdets verdier og kvaliteter:

- Villrein er en kvalitet og en ressurs for området som lokalbefolkningen er opptatt av å ta vare på.
- Det er mange kulturminner i området og en spennende kulturhistorie. Mange gamle og historisk interessante ferdselsveger, gruvehistorie, kølbrenning og jernblestring, seterhistorie, kulturminner knyttet til jakt og fangst mv.
- Verdifull bygningsmasse, spesielt seterbygninger og utmarkshus.
- Mange spennende kvartærgeologiske forekomster/formelementer.
- Variert natur med fjell, daler, vann og elver egnet for ulike typer friluftsliv.
- Lokal matkultur, håndverk, historiefortelling, naturkunnskap, kunst, musikk mv.
- Området er et viktig friluftsområde for lokalbefolkning, hytteeiere og turister.
- Et relativt "uberørt" område, der du kan nyte stillhet, ro og fred.

3.2.2 Hovedutfordringene for lokalsamfunnet – ta vare på "mulighetene";

Landbruk og utmarksnæring

Jord- og skogbruksaktivitet må ikke berøres av planen, herunder nydyrking og bygging av skogsbilveger. Seterdrift og beiting må videreføres og helst styrkes.

Det må gis mulighet til utvikling av utmarksnæring basert på jakt, fiske, herunder muligheter for å etablere ny bebyggelse for slik næringsvirksomhet.

Seterturisme og småskala næringsvirksomhet i fjellet

Det må gis mulighet til utvikling av småskala turisme og næringsvirksomhet knyttet til setrene i området, herunder videreføre områdets tradisjoner med seterturisme.

Seter- og utmarksbebyggelse

Det må gis mulighet til å ta vare på en unik bygningsarv (seter- og utmarksbebyggelse) gjennom aktiv bruk og vedlikehold. I spesielle tilfeller også bygge nytt for å ta vare på det gamle i sin opprinnelige form. Setrene bør ikke fradeles, men beholdes som en ressurs for landbruket.

Næringsutvikling og bosetting

Gi rom for bosetting, næringsetablering og aktivitet i og nært bygda der folk bor. I randområdet må næringsutvikling og bosetting tillegges avgjørende vekt.

Natur- og kulturarv

Natur- og kulturarv må tas vare på som viktige verdier i seg selv og som grunnlag for næringsutvikling, friluftsliv, aktiviteter og bolyst. Villreinen som ressurs og "næringsutvikler" (mulighetspotensiale) bør utredes. Tilrettelegging av aktiviteter og opplevelser uten at det går på bekostning av verdiene.

Ferdsel og friluftsliv

Det må gis muligheter til tilrettelegging og styring av ferdsel ut fra reiselivsbedrifter, hyttekonsentrasjoner og lokalsamfunn. Prioritere tilrettelegging i randsone, buffersoner og i

nærområdet til disse. Tiltak som medfører økt ferdsel må konkret vurderes opp mot villreinens områdebruk til ulike tider av året og over tid. Tiltakets effekter på villrein må ses i forhold til villreinens sårbarhet og aktivitetens omfang; sesong, mengde, type aktivitet, områdebruk m.m.

3.2.3 Hovedutfordringene i forvaltningen av villrein i området er;

1. Utbygging i fjellet (grense for nasjonalt villreinområde)

Langsiktig og felles forvaltning av området som helhet. Unngå at det "tas hull" på nye områder. Sette ei varig grense for etablering av nye hyttefelt og etableringer av nye anlegg for ny virksomhet i selve fjellområdet.

2. Ny hyttebygging i buffersoner og randsoner til selve fjellområdet

Planen bør drøfte videre utvikling av eksisterende hytteområder ved Høstsjøen, Gråsjøen og i Atnsjølia.

I randsona til nasjonalt villreinområde bør planen gi klare retningslinjer for etablering av ny fritidsbebyggelse.

Ved vurdering av ny hyttebygging bør det legges vekt på i hvilken grad tiltaket fører til konsekvenser for villrein, sett i forhold til mulige ringvirkninger for lokalsamfunnet.

I tillegg må det vurderes avbøtende tiltak for å styre ferdsel ut fra disse områdene.

3. Beite-, trekk- og utvekslingsområder mellom Rondane og Sølnekletten

Planen må bidra til å sikre og synliggjøre sammenhengende trekk-, utveksling – og beiteområder i Atndalen mellom Rondane og Sølnekletten

4. Ferdsel i området generelt og over tid

Styring av og tilrettelegging for ferdsel i fjellområdet generelt, mulige og sannsynlige utviklingstrekk. Ferdsel i området over tid, da vi ser en utvikling i nye ferdselsformer, utviding av sesong mht. ferdsel i fjellet, økt brøyting av veger, og opprusting av veger som letter ferdselen inn i mer sentrale villreinområder.

3.2 Hovedmål og bestilling frå MD

Hovedmål

De regionale planene for de nasjonale villreinområdene skal forene målene om lokal omstilling og utvikling med nasjonale mål om en helhetlig forvaltning av fjellområdene og sikring av villreinens leveområder (jfr. Bestillingsbrev fra Miljøverndepartementet av 12.04.2007).

Hovedinnhold i bestillingsbrevet, samt mål og retningslinjer for planområdet Rondane – Sølnekletten framgår av den regionale planens fellesdokument; "*Planbeskrivelse for Rondane og Sølnekletten*".

Konkret bestilling

- Det skal kartfestes *en klar grense for de nasjonale villreinområdene*, som skal danne den langsiktige grensen mot utbygging i den regionale planen. De nasjonale villreinområdene vil da fremstå som et eget tema eller sone på plankartene.
- Det skal gjøres en avgrensning mellom *randområdet*, der utbygging, ferdsel og annen aktivitet vil kunne påvirke leveområdet direkte, og *bygdenære områder*, der slik direkte påvirkning er mindre framtreddende.

Soneinndeling i regional plan

Gjennom drøftinger i felles planområde Rondane – Sølnekletten har styringsgruppene for de to delplanområdene kommet fram til følgende prinsipper for soneinndeling av planområdet som helhet;

Sone 1 Nasjonalt villreinområde

Spesielt viktige områder for villrein. Område der man ikke tillater ny fritidsbebyggelse, ny utbygging eller tyngre tekniske inngrep. I praksis ei grense mot ny utbygging.

Sone 2 Buffersone

Områdene i sone 2 er områder som ligger i randsona til Nasjonalt villreinområde. Områdene har tidligere vært viktige for villrein, men har i stor grad gått ut av bruk, sannsynligvis som følge av hyttebygging og økt ferdsel. Områdene er ikke lenger de viktigste for villrein, men hva slags aktivitet og tiltak som foregår innenfor sonen vil kunne ha betydning for mer sentrale villreinområder. Dette er områder hvor det ikke bør tillates nye hyttefelt, utvidelse eller fortetting av eksisterende hyttefelt ut over det som er godkjent i plan (eller godkjenens i regional plan). Bebyggelse på eksisterende tomt kan utvikles innenfor visse rammer når dette er avklart gjennom kommunale planer. Tilrettelegging for ferdsel og aktiviteter prioriteres innenfor sonen for å begrense ferdsel inn i sone 1.

Sone 3 Utviklingssone i randområde (gjelder kun Rondane)

Dette er i hovedsak områder med hytter og reiselivsbedrifter med behov for utvikling av infrastruktur.

Sone 4 Utviklingssone i dalførene rundt Sølnekletten

Denne sona har stor samfunnsmessig betydning. Dette er dalfører med hovedvegnett, bosetting, gardsdrift og næringsetablering. Leveområde for villrein går dit folk bor, og flere steder helt ned til hovedvassdraga i dalbunnen. Tiltakets betydning for næringsutvikling og lokalsamfunn skal tillegges avgjørende vekt.

Sone 3 og sone 4 er begge områder som er av betydning for villrein. Det har vært viktig i planarbeidet å vise at dette er to ulike soner, selv om retningslinjene på mange måter er like. Sone 3 er i hovedsak hytteområder og reiselivsdestinasjoner, mens sone 4 er ei bygdesone der folka bor. Hensyn til bosetting og næringsutvikling skal derfor tillegges særskilt vekt i sone 4.

By, tettsted og bygd

Markert som hvitt på kartet. Ingen egen sone eller særskilte retningslinjer for områdene.

3.3 Drøfting av soneinndeling og løsninger

I det følgende drøftes avgrensing, innhold og betydning av de ulike sonene for delområde Sølnekletten, samt utfordringer knyttet til friluftsliv og ferdsel for området som helhet.

3.3.1 Trekking av grense for nasjonalt villreinområde i Sølnekletten

Hva innebærer grense for nasjonalt villreinområde ?

Grense for nasjonalt villreinområde skal i hovedsak være ei grense mot ny utbygging dvs. etablering av ny fritidsbebyggelse (i felt eller spredt) og etablering av nye anlegg for næringsvirksomhet. Det vil si tiltak som ellers krever at det blir avsatt særskilte nye byggeområder i kommuneplanens arealdel. Vi kan se på grense for nasjonalt villreinområde som en slags "markagrense". For kommunenes planlegging gis det da et råd om at nye byggeområder ikke bør komme innenfor denne grensa. Man bør også unngå andre nye inngrep som kan være til skade for villrein, natur- eller kulturmiljø.

"Mulighetsrommet" (- en forutsetning for grensetrekkinga)

Innenfor nasjonalt villreinområde er det viktig at det gis rom for at eksisterende virksomheter kan utvikle seg. Dette gjelder først og fremst Breisjøseter turisthytte i dag. Her bør det gis muligheter også for å utvide virksomheten med økt antall sengeplasser og andre nødvendige rom for virksomheten. For at Breisjøseter skal overleve inn i framtida må de gis et visst mulighetsrom. Dette er viktig både for lokalsamfunnet (næring) og for friluftslivet. I forhold til villrein blir det viktig å bidra til økt kunnskap om villrein hos gjestene og tilrettelegge for opplevelser og aktiviteter som tar hensyn til at det er villrein i området.

I tillegg er det viktig at det gis et "mulighetsrom" som åpner for videreføring av områdets tradisjoner med seterturisme sommerstid. Planen bør heller ikke legge begrensninger på mulighetene til å føre opp nye bygninger for næringsvirksomhet knyttet til jakt og fiske. Det bør i så fall stilles strenge krav til dokumentasjon av næringsinntekt, og plassering av tiltak må ses i forhold til villreinens områdebruk. Tiltak må generelt ses i forhold til villreinens områdebruk, og begrensninger på åpningstid/sesong må vurderes.

Andre tiltak må også kunne vurderes når det ikke fører til økt ferdsel eller tap av viktige areal for villrein. Hva som regnes som næringsvirksomhet og ikke er det i dag ulikt lovverk som styrer.

Leveområdet samsvarer med planområdet

Leveområdet for Sølnekletten samsvarer i stor grad med plangrensene for planen dvs. leveområdet strekker seg helt ned til elvene som omkranser området (Glåma, Atna, Folla, Setningen). I dette området vil det derfor i liten grad være snakk om randområde eller influensområde utenfor leveområdegrensa.

Det må derfor gjøres en vurdering av hvilke deler av området som er mest viktig for villreinen og som derfor bør inngå i nasjonalt villreinområde, og hvilke områder innenfor leveområdegrensa som bør ligge utenfor nasjonalt villreinområde av hensyn til ressursutnyttelse, befolkning, bosetting og næringsutvikling. Nasjonalt villreinområde må derfor "trekkes inn" i leveområdet, for å gi mer rom til utvikling der folk faktisk bor.

Ut fra NINA-rapporten om villrein i Rondane og Sølnekletten står det at leveområdegrensa ikke er noen eksakt grense som kan tegnes som en strek;" *Ser ein på reinen sin årstidsbruk av leveområda, finn ein at det er ein gradvis, avtakende bruk innan ein ytre sone mot bebygde dalføre osv. Reint biologisk sett ville det vere mest rett å visualisere grensa med ei brei sone.*" (sitat NINA-rapport 339 s. 13). Områdets betydning for villrein er ikke like stor i ytterkantene, som i sentrale deler av villreinområdet.

Avveiging villrein - lokalsamfunn

I Miljøverndepartementes bestilling er det klart sagt at det skal gjøres en avveiging mellom villreininteressene og lokalsamfunnets behov for utvikling. For å sikre lokalbefolkningen og kommunene følelsen av "litt rom" eller armslag i sin planlegging og utvikling, foreslås det at grense for nasjonalt villreinområde trekkes utenom eksisterende byggeområder, garder og boliger i randsona. Dette er områder som ikke er så viktige for villrein, og det vil skape liten forståelse lokalt om disse områdene fikk status som nasjonalt villreinområde.

Hyttefelt

I Sølnekletten har vi flere områder som har vært viktige for villrein tidligere, men som har mistet sin betydning som beite- eller trekkområde sannsynligvis som følge av hyttebygging og derigjennom økt ferdsel og aktivitet. For Sølnekletten gjelder det hytteområdene i Høstdalen, områdene sør for Gråsjøen og hytteområdene i Atnsjølia. I områder med konsentrasjon av hytter og liten verdi for villrein, har vi ikke funnet det riktig å legge disse innenfor nasjonalt villreinområde. Disse områdene bør pga sin nærhet til sentrale villreinområder vurderes nærmere mht. om de bør inngå i særskilte buffersoner med egne retningslinjer for bruk og utvikling, eller om de legges til ei generell randsonen.

Naturresevat

I ytterkant av leveområde er det flere naturresevat. Som hovedregel har vi funnet det naturlig å la disse områdene være en del av nasjonalt villreinområde, eller fungere som en "trekkvei" mellom de nasjonale villreinområdene (eks. Atndalen).

Forholdet til jord- og skogbruk

I dag bruker villreinen både jord- og skogområder som beite. Bygdefolket er vant til å se villrein spesielt om våren når de trekker ned på innmarka for å beite på fersk groe (gjelder særlig bukker). Jordbruksarealene er derfor viktige for reinen i denne tiden av året. Folk erkjenner derfor at også områdene i ytterkantene brukes av villrein, men i mer begrensede perioder. Bukkene er heller ikke så vår for forstyrrelse som fostringsflokkene (simler og kalver). Jordbruk i randsona er derfor positivt for villreinen.

Skogen i randområdet er viktige beiteområder for villrein. Dette gjelder særlig områdene i øst og i sør, og spesielt om våren i kalvingstid (hovedkalvingsområdet ned mot Glåma i øst), men bukker bruker også skogområdene gjennom hele sommeren. Samtidig er det naturlig å tro at reinen tåler noe mer aktivitet i skogen enn i det åpne fjell-landskapet.

De viktigste skogområdene (produktiv skog) foreslås som hovedregel (der det er naturlig) lagt utenom nasjonalt villreinområde, selv om dette er sentrale og viktige områder for rein. I disse områdene er det uansett mest aktuelt å drive skogbruk, noe som vi ser på som uproblematisk i forhold til villrein, men et viktig pedagogisk "trekk" for å sikre og synliggjøre skogressurser og muligheter til et aktivt skogbruk. Det er her tatt utgangspunkt i kart (fra Institutt for skog og landskap) som viser *hovedgrupper av skog*, der produktiv skog inngår som egen kategori. Området er ellers østvendt og stedvis bratt og lite aktuelt for utbygging av hytter, turist- eller fritidsanlegg. Grunneierne har også en bevisst holdning til å skjerme områdene for inngrep som kan forstyrre villrein.

Det er viktig å gi et signal om at skogen er en særlig viktig økonomisk ressurs som må kunne utnyttes aktivt gjennom skjøtsel, hogst, vedlikehold og bygging av skogsbilveger. Denne aktiviteten går ikke på bekostning av villreinen, og annen virksomhet i randsona kan styres med særskilte retningslinjer. Denne grensa danner også en naturlig overgang mot fjellet. Ovafor denne sona er det liten aktivitet vinterstid, og de fleste veier er vinterstengt (ubrøyta).

Grensetrekking - løsnning

I hovedsak foreslås det derfor at grense for nasjonalt villreinområde følger ca. 700 m koten i nord, øst og sør-øst der det er store og betydelig skogressurser. I sør-vest går grensa over mot 800 – 900 m.o.h (bebyggelsen ligger høyt i dette området) og følger i hovedtrekk 900 m koten i Atndalen. Her ligger all bebyggelse over 700 m.o.h, og det er kort avstand mellom gard og fjell. I nord-vest følger grensa ca. kote 800 (Fallet – Grimsbu).

Hovedparten av leveområdet; hele fjellområdet, samt øvre del av skogen (uproduktiv skog) vil dermed bli liggende innenfor nasjonalt villreinområde. Hytteområdene Høstdalen, hyttefeltene i Atnsjølia og området sør for Gråsjøen legges utenom, og vurderes under punkt 3.2.6. Området rundt selve Gråsjøen legges innenfor grense for nasjonalt villreinområde.

LNF-områder

Regional plan er en plan etter plan- og bygningslovens bestemmelser, og er ingen verneplan. Arealene innenfor nasjonalt villreinområde vil da naturlig måtte bli LNF-områder i kommuneplanens arealdel. I tillegg er det naturlig at områdene framstår med særskilt hensynssone naturmiljø, noe som er i overenstemmelse med den politikk kommunene selv har ført.

Tiltak innenfor LNF-områder er tillatt og den regionale planen kan ikke legge begrensninger på jord- og skogbruksdrift. Slik sett kunne skogområder der man ikke ønsker andre nye tiltak, like godt vært lagt inn i nasjonalt villreinområde. Samtidig er det en klar skepsis lokalt til at det vil være strengere begrensninger innenfor nasjonalt villreinområde enn utenfor.

Alle "nasjonale grenser" vil normalt sett bli betraktet med skepsis fra bygdefolket, fordi man frykter økte begrensninger ut over det som blir sagt. Et nasjonalt villreinområde bør ikke legge begrensninger på mulighetene til bosetting og næringsvirksomhet i hoveddalførene og i randsona, men heller gi råd om avbøtende tiltak i forhold til villrein.

Landbruksdrift innenfor LNF-formålet og Landbruk + skal kunne drives og utvikles uavhengig av denne grensa. I fjellområdene er landbruksdrifta knyttet til setring og beiting, og nye tiltak er fortrinnsvis knyttet til bygninger, gjerdet og seterveger.

3.3.3 Eksisterende hytteområder i randsona – vurdering

Disse områdene har tidligere vært viktige for villrein. Ny hyttebygging har ikke vært noe stort tema i planarbeidet, men drøftinger knyttet til mulighetene for utvikling av allerede etablerte hyttefelt/hytteområder har skapt noe debatt.

Forslag om nye områder og utvikling av eksisterende;

1. Ingen konkrete forslag til utbyggingsstrategier i Atnsjølia (Blåfjell-lia – Megrunnslia – Atnsjølia – Sollia hyttefelt) , men ønske om å sikre muligheter for ny utbygging lengre fram i tid.
2. Fortetting av eksisterende hytteområde sør for Gråsjøen og forslag om nytt hyttefelt sør for dette.
3. Ingen konkrete forslag til nye utbyggingsområder i Høstdalen da arealbruk er avklart gjennom nylig vedtatt kommuneplan.

Videre utvikling av disse områdene har betydning for den trafikk som genereres inn i mer sentrale villreinområder. Det bør derfor tas konkret stilling til hvorvidt ny utbygging i disse områdene kan aksepteres. Det er både villreinens bruk av nærliggende områder, omfang av eksisterende og nye hytter, mulighetene for tilrettelegging og styring og næringsaspekt/ ringvirkninger for lokalsamfunnet som bør avgjøre om det bør kunne tillates nye hytter i disse områdene.

Generelle prinsipper

Generelt er det stor grad av enighet om framtidig hyttepolitikk i området. Nye hytter bør komme i tilknytning til eksisterende felt og infrastruktur (veg, skiløyper, butikk, idrettsanlegg, merka stier- og løyper) og fortrinnsvis legges i og nært grendene slik at de bidrar til mest mulig ringvirkninger for lokalsamfunnet. Dette er i tråd med vedtatte prinsipper i kommuneplanene, og i MD's bestilling.

Ut fra disse prinsippene bør ny utbygging i planområdet komme i nær tilknytning til helårsveg og nærmest mulig etablerte grender/tettsted som Folldal sentrum, Alvdal tettsted, Plassen mot Høstdalen (Alvdal), Grimsbu (Folldal), Atnbrua/Atnsjølia og Atna (Stor-Elvdal), Hanestad (Rendalen). Dette både ut fra næringsmessige ringvirkninger for lokalsamfunnet, men også i forhold til villrein og betydningen av å ikke punktere nye områder.

1. Hyttefelt i Atnsjølia (Stor-Elvdal)

Med hyttefelt i Atnsjølia menes området/strekningen som omfatter følgende felt; Sollia, Atnsjølia, Megrunnslia og Blåfjell-lia. Hyttefeltene ligger tett innpå viktige områder for villrein. Dette gjelder særlig områdene lengst nord (Megrunnslia og Blåfjell-lia). Ut fra et reint villreinperspektiv bør det ikke etableres ytterligere hytter i området ut over de godkjente tomtene, da dette vil føre til økt trafikk innover i mer sentrale villreinområder. Samtidig vil etablering av ny fritidsbebyggelse og annen næringsaktivitet her gi gode, viktige og nødvendige ringvirkninger for lokalsamfunnet og være med på å støtte og styrke eksisterende næringsliv og bosetting. Nasjonal Turistveg Rondane er ei satsing i området. Styrking av etablerte virksomheter og utvikling i tilknytning og i nærheten av eksisterende infrastruktur vil være riktig.

Det er ikke fremmet ønske om nye områder for fritidsbebyggelse i planarbeidet. Planen bør likevel sies noe om framtidige muligheter og begrensninger mht. fritidsbebyggelse i dette området.

Konklusjon og avbøtende tiltak:

Videre utvikling av hytter i området mellom Blåfjell-lia og Atnbrua vil være riktig ut fra et lokalsamfunnsperspektiv. Det samme gjelder etablering av annen virksomhet som er med på

å styrke lokalsamfunnet på Atnbrua. Området legges derfor ikke inn i ei buffersone, men inngår i sone 4 på plankartet.

- Det bør ikke bygges høyere enn eksisterende felt i dette området. Av hensyn til villrein bør ny utbygging ikke skje nord for og øst for Blåfjell-lia. Dette feltet ligger høyt i lia og tett opp mot verdifulle områder for villrein i nord. Forslag til grense for nasjonalt villreinområde er med bakgrunn i dette trekt helt ned mot/til eksisterende bebyggelse, slik at det ikke skal kunne bygges høyere opp og lenger nord enn dagens utbygging. Utbygging nord og øst for Blåfjellia blir dermed ikke aktuelt.
- Det er generelt vanskelig å sette et konkret "tak" for antall hytter i et område hvor det finnes mye hytter fra før. I videre utvikling av hyttefeltene og ved vurdering av eventuell fortetting nærmere bygda, bør det legges særskilt vekt på avbøtende tiltak for å styre ferdselen.
- Det bør i samarbeid med hytteforeningen foretas en kartlegging/undersøkelse av hytteeierens bruk av området og kunnskap om villrein, og i denne forbindelse komme med konkrete forslag til avbøtende tiltak (tilrettelegging og styring av ferdsel). Jo mer aktiviteter som tilbys i og i nærheten av hyttene (i randsona) jo mindre trafikk ledes inn i mer sentrale deler av fjellet. Slik kartlegging bør foretas før man tar stilling til ny utbygging i området.
- Ferdsel bør styres langs lia og mot bygda, og i mindre grad innover fjellet. Det bør tilrettelegges for skiløyper langs lia og mellom feltene.

2. Hyttefelt sør for Gråsjøen

Gjennom planarbeidet er det fremmet ønske om fortetting av eksisterende byggeområde for fritidsbebyggelse, samt etablering av nytt felt litt lenger frem mot dalen. Utbygging sør for Gråsjøen er ikke i tråd med de prinsipper man i utgangspunktet er enige om i planen, da feltet ligger for langt unna bygdesentrum og tettsted, og vil i mindre grad enn eks hyttefeltene i Atnsjølia bidra til ringvirkninger for lokalsamfunnet. Eksisterende felt ligger tett opp mot fjellet og nært innpå viktige områder for villrein. Samtidig er det i dette området etablert en infrastruktur med helårsveg fram til hyttene, samt skiløypenett. Det er et aktivt brukte turområde for lokalbefolkningen på Atna både sommer- og vinterstid. (sommer: Gråsjøen, Gråtjønnå, Rudshytta). Etter at helårsveg ble etablert for noen år tilbake har ringvirkningene også økt for lokalsamfunnet, i form av økt handel.

Vinterbruk av nærområdet til hyttefeltet er uproblematisk i dag, da dette er områder med sommerbeite for villrein. Samtidig må man være bevisst på å ikke øke tilgjengeligheten innover mot mer sentrale deler av fjellområdet med tilhold av villrein vinterstid. Nærområdet til hyttefeltet brukes lite av villrein i dag, noe som sannsynligvis skyldes etablering av hyttefeltet med tilhørende bruk og ferdsel. Før hyttefeltet ble etablert var dette et viktig område som var mye brukt av villrein.

Spørsmålet i planarbeidet har derfor vært hvor viktig er videre utbygging av hyttefelt her (i forhold til de ringvirkninger en utbygging vil kunne gi for lokalsamfunnet), sett i forhold til ivaretagelse av og konsekvenser for forvaltningen av villrein.

Alternativ som er drøftet og utredet:

- a. Ingen ny utbygging i området som helhet (kun utvikling av eksisterende bebyggelse)
- b. Ingen ny utbygging i tilknytning til eksisterende byggeområder F 3 a og F 3 b, begrenset utbygging i området sør for Hanestadnysetra og Atnalsnysetra
- c. Begrenset utbygging i eksisterende område (20 hytter) og begrenset utbygging sør for Hanestadnysetra (og Atnalsnysetra 30 hytter)
- d. 30 nye hytter i eksisterende og 90 hytter sør for Hanestadnysetra og Atnalsnysetra

Konklusjon fra konsekvensutredning (jf. kap. 4).

Ut fra de overordna prinsippene i planen, der utbygging fortrinnsvis bør legges i nærheten av bygdesentra, bør det ikke åpnes for vesentlig ny utbygging i området. Ut fra den infrastruktur

som er lagt i området og det faktum at nærområdet faktisk er gått ut av bruk for villrein, kan man tillate en begrenset utbygging i området. Området anbefales lagt inn i ei buffersone, der det settes et framtidig "tak" for ny utbygging. Det aksepteres da en begrenset fortetting med 20 tomter i 2 a og 30 nye hytter i 2 b. Totalt 50 hytter. Eventuelt overfløydige tomter i 2 a kan flyttes til 2 b.

Avbøtende tiltak:

- Forutsetning at nytt uregulert felt med 20 hytter tas ut.
- Utarbeiding av plan for styring av og tilrettelegging for ferdsel
- Reguleringsplan før utbygging
- Samarbeid mellom grunneiere som berøres av utbyggingen

3. Hyttebygging i Høstdalen

I Høstdalen er det rundt 130 hytter (i setergrenda og innover dalen) og rundt 10 fradelte ubebygde tomter i LNF-område. Hyttene i Høstdalen ligger ikke i regulert område, og er spredt i flere mindre grupperinger, i hovedsak rundt Høstsjøen.

Ved rullering av kommuneplanens arealdel i Alvdal ble det fremmet ønske om flere mindre nye hyttefelt i området, herav 4 mindre områder rundt Høstsjøen. Fylkesmannen fremmet innsigelse til områdene, to områder ved Høstsjøen ble trekt av kommunen, og de to siste gikk ut gjennom mekling. Det ble gjennom meklingen satt en "strek" for framtidig utbygging i dette området.

Den regionale planen bør ta stilling til videre utbygging i dette området, selv om det er avklart i nylig revidert kommuneplan. Ønske om hytter i dette området kommer ikke først og fremst ut fra et næringsssynspunkt, men mer ut fra et friluftslivsbehov. Det er i stor grad lokalbefolkningen i Alvdal som har hytter i dette området, og som ønsker seg lettere tilgang til fjellet og friluftsområdene rundt Høstsjøen.

Det er viktig at aksene Høstdalen – Grimsbu ikke får for stor trafikk. Dette gjelder spesielt vinterstid. Vegene brøytes lengre og lengre, og ferdselen inn i mer sentrale fjellområder vil da kunne øke. Ved økt utbygging i Høstdalen vil også ferdselen i fjellområdene øke, og det vil kunne bli økt press for å få helårsveg inn til hyttene.

Ut fra et næringsperspektiv bør det heller prioriteres utbygging av nye fritidshytter på Grimsbu (Kvebergsøya og Stormoegga), der utbygging kan gi større ringvirkninger for lokalsamfunnet. Styrking av eksisterende bedrifter i randsona og turisme/tilleggsnæring på setrene i Høstdalen og på aksene Høstdalen – Grimsbu bør prioriteres.

Tilrettelegging for friluftsliv i området bør prioriteres, slik at området i større grad tilrettelegges for allmennhetens bruk. Det gjelder tilgang til sjøen og sjønære områder sommerstid og spesielt skiløyper vinterstid. En begrenset utbygging i fremre del av Høstsjøen kan muligens forsvares dersom man foretar en områderegulering av hele det eksisterende hyttemiljøet rundt Høstsjøen, setter klare rammer for videreutvikling av eksisterende bebyggelse, regulerer vegene til skiløyper, og generelt styrer og tilrettelegger for ferdsel i nærområdet.

Ferdsel på aksene Høstdalen – Grimsbu bør generelt diskuteres jf. temakart ferdsel.

Konklusjon:

Høstdalen legges i buffersone (sone 2) med muligheter for utvikling av eksisterende bebyggelse, men ingen ny utbygging av fritidshus. Det er viktig å sette ei klar utbyggingsgrense for nye fritidshus i dette området. Utvikling av tilleggsnæring/turisme knyttet til setrene prioriteres, og tilrettelegging for friluftsliv.

3.3.3 Randsoner og tettsted

Områdene utenfor foreslått nasjonalt villreinområde og buffersoner vil da inngå i sone 4 – randsone med særskilte retningslinjer, med unntak av foreslåtte "Hvite områder - områder uten særskilte retningslinjer i regional plan".

Utviklingssone i dalførene (sone 4)

I Glåmadalføret og langs Folla i nord vil utviklingssona (randsona) i all hovedsak være området mellom nasjonalt villreinområde og den biologiske grensa for leveområde for villrein. I Atndalen og langs Setninga vil utviklingssona bli området mellom nasjonalt villreinområde i Sølnekletten og nasjonalt villreinområde i Rondane. For Sølnekletten-området som helhet går grense for leveområdet helt ut til og i bygda der folk bor og har sitt daglige virke. Utviklingssona er også områder som er viktige for villrein, men der mange aktiviteter er forenlig med hensynet til villreininteressene.

I denne sonen har det vært viktigst å avklare og gi retningslinjer for framtidig hyttebygging. Det er generelt stor enighet om at ny hyttebygging bør legges i og i tilknytning til etablert infrastruktur (helårsveg, løypenett, idrettsanlegg mv) og nærmest mulig bygder/grender. Ferdsel ut fra nye og eksisterende hytteområder bør styres vekk fra viktige/sårbare områder for villrein. Tilrettelegging for ferdsel og aktiviteter i randsona prioriteres.

Gjennom planarbeidet har det kommet forslag om nytt byggeområde for kombinert bolig/fritid/turisme på Grimsbu (ved Kvebergsøya/Stormoegga) i Folldal. Området ønskes avklart gjennom regional plan. Det vises til konsekvensutredning. Området er i tråd med prinsippene i forslag til regional plan.

Beite-, trekk- og utveksling av rein mellom Rondane og Sølnekletten

Plangrensa for Sølnekletten i vest går i fylkesvegen midt i Atndalen. Av praktiske grunner ser vi dalen som en helhet, også fordi Atndalen er spesielt viktig for utveksling- og trekk mellom Rondane og Sølnekletten.

Det er flere registrerte trekk- og utvekslingsområder for rein mellom Rondane og Sølnekletten i Atndalen. Disse trekkene fremgår av "Villreinkart for Sølnekletten" og NINA-rapport 339 med tilhørende kart for Rondane og Sølnekletten. Det har vært drøftet hvorvidt disse trekkene skulle inngå i ei egen sone i forslag til regional plan. Dette har vi sett på som vanskelig, fordi man også vil synliggjøre mulighetsrommet i dalføret knyttet til Nasjonal Turistveg Rondane (fylkesvei 27) fra Folldal til Enden. Isteden har vi valgt å trekke nasjonalt villreinområde ned mot dalbunnen der det ligger naturreservat fra før. Nasjonalt villreinområde trekkes helt ned mot fylkesveien i nord og møter her nasjonalt villreinområde i Rondane. Her er sannsynligvis det viktigste trekket – også sett tilbake i tid (jf. registrerte fangstgraver i dette området).

Flere områder i dalføret er fredet som naturreservater, og mulighetsrommet mellom disse områdene og de viktigste trekkene må ivaretas, dersom videre utvikling i området skal kunne skje. I sone 4 er det derfor gitt en generell retningslinje for nordre del av Atndalen (jf. kartutsnitt) der synliggjorte og kjente beite-, trekk-, og utvekslingsområder skal tillegges vekt ved planlegging og behandling av tiltak i området. Disse trekkene er basert på NINA rapport 339 med tilhørende kart..

Et trekk- og utvekslingsområde foreslås tatt ut, ut fra innspill fra de som bor på stedet som mener at dette trekket må være feil.

Hvite områder (områder uten særskilte retningslinjer)

Områdene øst for Glåma, mellom Glåma og riksveg 3 fra Atna til Alvdal, og arealene mellom fylkesveg 29 og Folla i nord har liten relevans for villreinen i Sølnekletten og vil dermed fremstå som "hvite" områder uten særskilte retningslinjer i planen. Nærområdene til Folldal sentrum, sør for Folla og langs fylkesvei 27 legges også inn som "hvite" områder. Det blir da direkte overgang fra nasjonalt villreinområde til "tettstedsnære arealer" i denne delen av planområdet. Dette er områder som ikke er så viktige for villrein, og som ligger nært Folldal sentrum/tettsted. Kommunesentrum i Folldal ligger inneklemt mellom villreinområder på alle

kanter, og det må gis et mulighetsrom for videre utvikling lokalt. Det er også vanskelig å forholde seg til mange soner på et begrenset område.

I tillegg foreslås det et området "Baugtsberget" i Alvdal legges inn i plankartet på samme måte. Dette er et sentrumsnært område som er registrert som leveområde for villrein, men som er mindre viktig for villreinen i Sønkleppen. Det er desto viktigere for lokalsamfunns-utvikling knyttet til Alvdal tettsted. Området ligger i dag som ei øy mellom vegnettet som forbinder Alvdal tettsted med Plassen, og inngår også i det området som er definert som planareal; Kommunedelplan for Alvdal tettsted og Plassen.

3.3.4 Friluftsliv og ferdsel

Området har ikke betydelig trafikk i dag, men man ser en utvikling der det er økt press på brøyting av veger lenger inn enn før, opprusting og forlenging av veger inn i sentrale deler av fjellområdet, forlengelse av skisesong og bedre standard på løyper inn i fjellet, nye brukere (ridning, hundekjøring) som bruker større områder, og økt fokus på mulighetene for aktiviteter og arrangement i naturen som kan bidra til næringsutvikling (eks. Femundløp, Hesteriket). Det blir da viktig å legge aktiviteter og arrangement til rett område til rett tid – sett i forhold til villrein.

Dagens løypenett og sesong regner man kan videreføres med dagens bruk og omfang. Det har vært stor enighet i planprosessen om at drøfting av ferdsel – og videre utvikling av ferdselen i området er særlig viktig. Ferdselen i området er i hovedsak knyttet til sommer (midten av juni – ut september) og perioden vinterferie – påske. I og like før kalvingstid er området på mange måter "freda i seg selv" pga dårlig skiføre. Folk flest avslutter skisesongen etter påske.

Som en del av planarbeidet er det utarbeidet to temakart for ferdsel;

- *Temakart for ferdsel vinterstid* (skiløyper, kjøretrasèer, vinterbrøyta veger, vinterparkering)

- *Temakart for ferdsel sommerstid* (åpne og stengte veger, merka DNT-stier, mest brukte stier, godt eigna sykkel- og rideveger, kulturhistoriske veger, setrer, turistbedrifter, parkerings- og informasjonsplasser)

Kartene er først og fremst en registrering av status, men bør også vise områder med potensiale for utvikling. Det gis i planen råd knyttet til de to kartene for videre drøfting av ferdsel gjennom utarbeiding av *felles skilt-, sti- og løypeplan*. Utarbeiding av skilt-, sti- og løypeplan bør være et prioritert tiltak i oppfølgingen av planarbeidet.

I skilt- sti- og løypeplan bør det også inngå ei avklaring av hva som er veg og hva som er å regne som utmark. Planen bør utformes i et samarbeid mellom kommunene, grunneiere/ rettighetshavere, turforeninger, arrangører og reiselivsnæring.

Temakart sommer

Nr	Råd for videre drøfting
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I videreutvikling av området bør man prioritere bruk av eksisterende merka løyper og stier, samt eksisterende vegnett framfor nyetablering.
Generelt	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dagens merkede DNT-nett kan videreføres som turstier for friluftslivet. Nettet vurderes kontinuerlig over tid i forhold til villreinsens områdebruk.
Generelt	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Områder med liten grad av tilrettelegging bør skjermes. Områdene i sør-øst som i dag fremstår som relativt uberørte mht. merka stinett, bør opprettholde sin status. I disse områdene bør merking av stier kun skje i randsona.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I kalvingsområder bør man ikke tilrettelegge for økt trafikk om våren/forsommeren.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arrangement og aktiviteter bør fortrinnsvis prioriteres i randsona, og ellers legges i tilknytning til eksisterende vegnett og i og ved "turistsetrer" (inkl. Breisjøseter) der aktivitetene kan gi størst mulig næringsmessige ringvirkninger, samtidig som man skjermes mer sentrale områder for villrein.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Det bør tilrettelegges for parkering og informasjon på utvalgte steder. Informasjon både om villrein, og tilrettelagte natur- og kulturopplevelser og anbefalte turer i området
1	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Man bør være forsiktig med nyetablering og betydelig forsterking av gjennomgående ferdsel i området sør-øst for Sølndalen ("kjerneområde"), (<i>beskrivelse av område..?</i>)
2	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sommerstid bør man kunne tilrettelegge for noe økt fritidsbruk av aksene Høstdalen – Grimsbu, men isteden begrense biltrafikk. Merkes som sykkelveg, rideled ?
3	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Veg øst for Reinslia mot Høstdalen bør fysisk stenges for biltrafikk
4	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Det bør også vurderes om vegforbindelse mellom Høstdalen og Grimsbu bør stenges for allmenn trafikk/gjennomgangtrafikk
5	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gamle Follaldsvei mellom Høstdalen og Grimsbu bør kunne tilrettelegges for opplevelse. Vegen bør vurderes stengt for allmenn trafikk, alternativt tilrettelegge for parkering lenger frem.
6	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gamle Atndalsveien bør utnyttes som en ressurs/kvalitet for sykling, vandring
7	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Området rundt, på og i tilknytning til Breisjøen/Breisjøsetra bør kunne tilrettelegges for økt opplevelse og aktiviteter for å styrke videre drift ved Breisjøseter, og for å tilrettelegge for natur- og kulturopplevelser uten at man går videre inn i fjellet.
8	<ul style="list-style-type: none"> ▪ DNT-sti fra Straumbu til Breisjøseter bør "nedtones" i bruk av hensyn til villrein. Trasè fra Atnsjølia bør heller prioriteres.
9	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Veg fra Dølbekksetrene til Kvislå bør vurderes stengt for allmenn trafikk. Alternativt tilrettelegge bedre for parkering, info og rast ved Dølbekksetrene.
10	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Veger som i dag er stengt for allmenn trafikk bør opprettholde sin status.

Temakart vinter

Nr	Råd for videre drøfting - hva er viktig å diskutere videre lokalt
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aksene Høstdalen – Grimsbu bør skjermes mest mulig for vinterferdsel både mht. motorisert trafikk, hundekjøring, løypekjøring mv.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I Høstdalen bør man så langt det er mulig begrense brøyting av veger, og isteden prioritere skiløyper i vegnettet. Brøyting av veger bør ikke skje lenger enn dagens vinterparkering. Det bør også vurderes om vinterparkeringene kan legges

	noe lenger fram mot bygda.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Det bør generelt ikke brøytes veger for allmenn ferdsel inn i det som blir "nasjonalt villreinområde" (unntak brøyting i forbindelse med skogsdrift). Tilrettelegging for parkering lenger frem.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ I området Stormoegga/Kvebergsøya bør det i størst mulig grad tilrettelegges for skiløyper og kjøretraséer i randsona og i dalføret, for å begrense ferdsel inn i fjellet.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Det bør generelt legges vekt på å prioritere tilrettelegging av vinterferdsel i randsonene og hoveddalfører framfor inn i mer sentrale villreinområder.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dagens løypenett i fjellet kan videreføres med dagens bruk; omfang, "standard" og sesong. Utvidet bruk må ses i forhold til villreinens sårbarhet, behovet for styring av ferdsel i det aktuelle området og positive ringvirkninger for lokalsamfunnet (eks. for næringsutvikling). Ulike områders sårbarhet bør vurderes gjennom utarbeiding av skilt-, sti og løypeplan.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Områdene i vest (vest for Breisjøn, Flatsetra og Bjønnsetra bør skjermes for større trafikk vinterstid

3.3.5 Kulturhistorie, kulturminner, kulturmiljø og landskap

Det er gjennom planprosessen gjennomført et delprosjekt for å samle og systematisere informasjon om kulturminner og områdets kulturhistorie fram til i dag. Dette arbeidet utføres av Nordøsterdalsmusèet og vil senere komme som en særskilt rapport, men hovedtrekk fra arbeidet er lagt inn som en del av kunnskapsgrunnlaget i regional plan. Kulturminner er lagt inn i temakart for kulturminner.

Hensikten med arbeidet har vært å få en oversikt over kjent kunnskap, synliggjøre områdets mangfold og omfang av kulturminner og samtidig vurdere hvilke områder som kan og bør tilrettelegges for opplevelse. Tilrettelegging av natur- og kulturopplevelser i randsona prioriteres, samt tilrettelegging som styrker eksisterende virksomheter og som ligger i tilknytning til de viktigste ferdselsårene både i dag og i historisk sammenheng. Det bør generelt legges vekt på å styre ferdsel unna mer sårbare områder for villrein.

Seterbebyggelsen og seterlandskapet er en sentral del av områdets kulturhistorie. For å ivareta bygningsmasse har det i planen vært viktig å legge til rette for bruk av setrene.

Noen hovedtrekk;

- Viktigste skogområder i sør-øst og sør, herunder kulturminner knyttet til skogsdrift (Rendalen og Stor-Elvdal)
- Viktigste og mest omfattende seterområde i nord-øst (Alvdal)
- ”De eldste spor” av mennesker har en tyngde i områdene i vest (Stor-Elvdal og Folldal)
- Interessant gruvehistorie i nord (Folldal, Alvdal)
- Atndalen (Nasjonal turistveg) – særlig interessant i tidlig historie fra området og som trekk- og utvekslingsområde for villrein mellom Rondane og Sølknkletten med flere rekker av dyregraver i nord.

Kulturminner, kulturmiljøer og landskap kan sikres gjennom kommuneplan på tre måter;

- Hensynssoner med bestemmelser eller retningslinjer, jf. PBL § 11-8
- Bestemmelser til arealformål, jf. PBL §§ 11-10 og 11-11
- Generelle bestemmelser, jf PBL § 11-9.

4 Konsekvensutredning av enkeltområder

4.1 Generelt

Konsekvensutredning av enkeltområder etter KU-forskriften

Regionale planer med *retningslinjer* eller *rammer for framtidig utbygging* skal alltid behandles etter forskrift om konsekvensutredninger, jf. § 2 a) i forskriften. Fylkeskommunen er som utgangspunkt ansvarlig myndighet etter bokstav a. Normalt må både *utbyggingsformål* og en *konkret anvisning* av det geografiske området for utbyggingsformålet være angitt for at planen skal omfattes av forskriften, fortrinnsvis gjennom et plankart. Med utbygging forstås arealformål nr 1,2,4,5 b og 6 (jf pbl § 11-7).

Konsekvensutredningens innhold, omfang og detaljeringsgrad skal tilpasses den aktuelle plantype og behov for avklaringer. Grad og omfang av vurdering av enkeltområder vil være avhengig av forhold som størrelse, konfliktnivå og omfanget av virkninger.

For regionale planer skal det i nødvendig grad klargjøres hvilke forhold som skal avklares og belyses i det videre planarbeid.

For delplanområde Sølnekletten er følgende enkeltområder (arealendringer) konkret vurdert etter KU-forskriften:

- Ny fritidsbebyggelse sør for Gråsjøen i Stor-Elvdal kommune (kap. 4.2)
- Nytt område for fritidsboliger ved Kvebergsøya, Grimsbu i Folldal kommune (kap. 4.3)

Kunnskapsgrunnlaget

KU Forskriftens § 9, første ledd: *"Konsekvensutredningen skal ta utgangspunkt i foreliggende kunnskap og nødvendig oppdatering av denne. Der hvor slik kunnskap ikke foreligger om viktige forhold skal det i nødvendig grad innhentes ny kunnskap."*

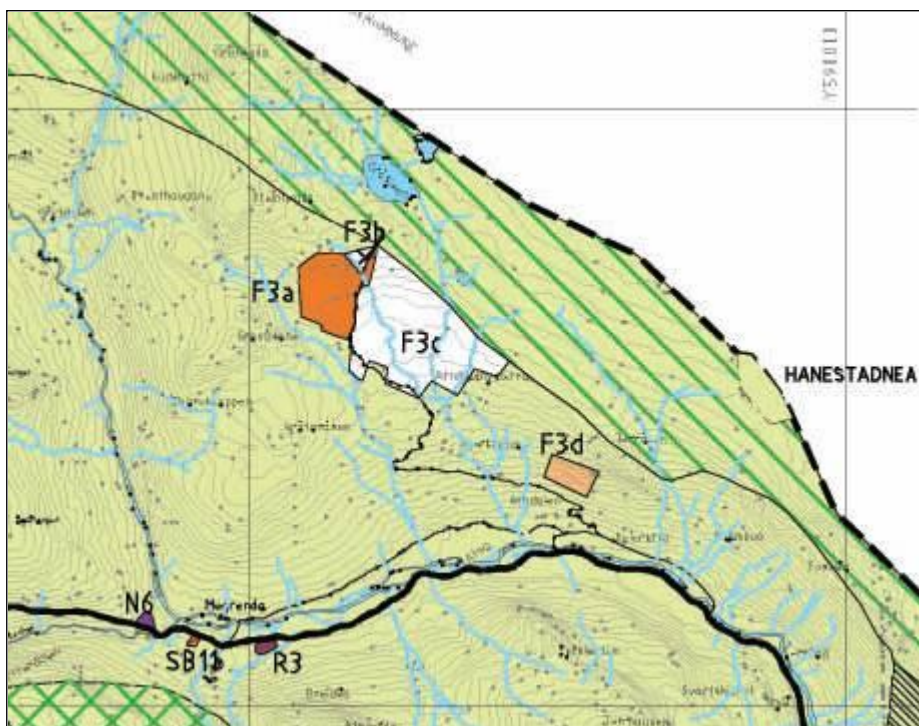
4.2 Ny fritidsbebyggelse sør for Gråsjøen

4.2.1 Bakgrunn

Hyttefelt sør for Gråsjøen i Stor-Elvdal – innsigelsessak i MD

Ved siste revidering av kommuneplanens arealdel for Stor-Elvdal ble det foreslått to nye utbyggingsområder for hytter sør for Gråsjøen: F3 c og F3 d på plankartet nedenfor. I område F 3 c ble det foreslått 80 nye hytter. I område F 3 d 20 nye hytter. Totalt 100 nye hytter.

Nytt hytteområde F3 d ble godkjent med 20 nye hytter med lav standard og krav om reguleringsplan.

Figur. 4.1 Utsnitt fra kommuneplan for Stor-Elvdal

Fylkesmannen i Hedmark fremmet innsigelse til **hytteområde F 3 c** og planen gikk videre (sammen med innsigelse til hyttefelt ved Myklebuseter i Stor-Elvdal) helt til Miljøverndepartementet for avgjørelse.

Avgjørelse i innsigelsessak MD (brev av 08.11.2006):

"Miljøverndepartementet godkjenner ikke utvidelse av hyttefelt ved Myklebuseter (F8 b) og ved Gråsjøen (F3c). Rondane og Sølnekletten er foreslått som nasjonale villreinområder. Videre utvikling av disse fjellområdene med randsoner skal avklares gjennom regionale planer hvor det fastsettes et overordnet utbyggingsmønster som ikke svekker mulighetene for å sikre en livskraftig villreinstamme på lang sikt. Før det foreligger en regional plan for Sølnekletten og inntil fylkesdelplanen for Rondane av 18. mai 2000 er revidert, er det ikke aktuelt å godkjenne nye planer for utbygging opp mot villreinens leveområder. Innsigelsen fra fylkesmannen er dermed tatt til følge."

Område F 3 c har dermed status som LNF-område uten bestemmelser om spredt utbygging i gjeldende kommuneplan for Stor-Elvdal jf. brev av 08.11.2006 fra MD.

Ordlyden fra MD ovenfor og øvrig innhold i samme brev, åpner for en ny vurdering av området når det foreligger et bedre kunnskapsgrunnlag om både villreinens bruk av området, hvilke følger en utbygging i området vil ha sett i forhold til andre tiltak i villreinområdet som helhet og de retningslinjer som foreslås i regional plan.

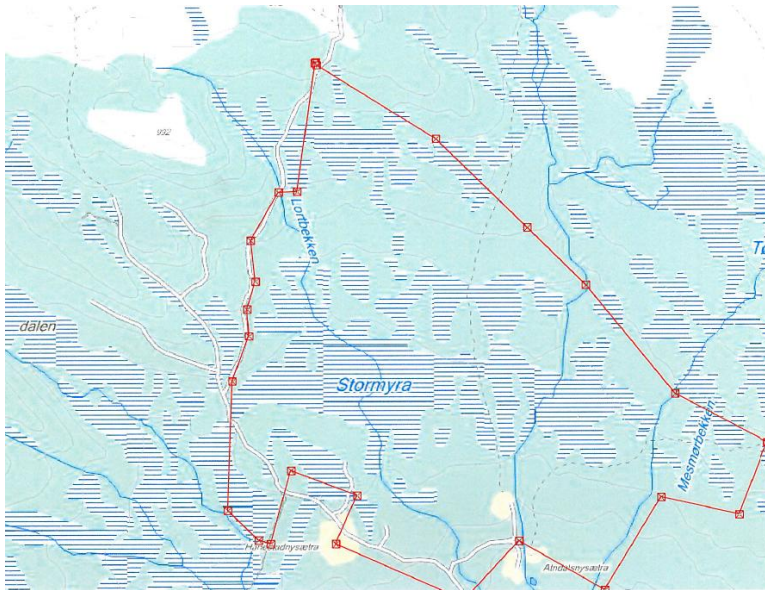
Med bakgrunn i dette er det naturlig at den regionale planen tar konkret stilling til eventuell videre utbygging i dette området, og gir klare retningslinjer for om, hvor og på hvilken måte utbygging i dette området kan skje.

Foreslått byggeområde F 3 c)

Det opprinnelige planforslaget fra K.F Stor-Elvdal kommuneskoger mfl. var på 80 hytter og lå øst for og inntil eksisterende hytteområde F 3 a og b. (se figur 1). I sør grenset området inn mot Hanestadnysetra og Atdalsnysætra.

Dette var et relativt stort område – der mye av arealet faktisk var myrområder. Det foreslåtte området for utbygging lå fra 760 m.o.h til 940 m.o.h, storparten mellom 780 m.o.h og 860

m.o.h. Store deler av området består av myrområder (Stormyra) og ellers i det vesentligste uproductiv blandingskog. Området er på rundt 3500 dekar.

Figur 4.3 (kart GIS/LINE - Weblnnsyn)

Forslag om nytt hyttefelt F3 c ved siste revidering av kommuneplanens arealdel ble fremmet i samarbeid med flere grunneiere i området. Dette var årsaken til at et så vidt område ble lagt inn som aktuelt utbyggingsområde. Hele feltet skulle ikke bebygges, men man ønsket at flest mulig av de berørte grunneierne i området skulle være med i planarbeidet og få andel i de verdier som ble skapt uavhengig av hvilken eiendom selve hyttetomtene kom på.

4.2.2 Kommuneplanens arealdel

Kommuneplanens arealdel for Stor-Elvdal 2003 – 2015 ble vedtatt 27.04.05 (med unntak av innsigelsesområder).

Fritidsbebyggelse i felt

I området rundt Gråsjøen er det to eksisterende godkjente byggeområder for fritidsbebyggelse: F 3 a og F 3 b. Første feltet ble etablert i 1974, det siste i 1999. I disse områdene er det godkjent totalt 114 tomter (105 ?). Alle tomtene er solgt. For det siste feltet foreligger det en bebyggelsesplan, mens det eldste feltet ikke er formelt regulert etter plan- og bygningsloven (disposisjonsplan). Hyttetomtene i området er på rundt 1 mål. Det ble etablert helårsveg fram til området i 2005. Det er ikke innlagt vann (vannposter).

Størrelse på hytter i området

Hyttene som er bygd er på rundt 60-70 m². Ved søknader om oppføring av bygg (nybygg, tilbygg) i det eldste feltet gjelder kommunens generelle bestemmelser for fritidsbebyggelse i byggeområder uten krav om plan. Totalt bebygd areal skal ikke overstige 150 m². På tomter der det ligger til rette for det, kan det oppføres inntil 3 bygg. Hovedhytte kan være opptil 100 m², anneks opptil 30 m² og uthus opptil 20 m². For Gråsjøen II (F3b) kan det føres opp bygg der totalt bruksareal ikke skal overstige 150 m².

Godkjent nytt felt

Ved revidering av kommuneplanens arealdel ble det godkjent et nytt byggeområde for hytter, område F3 d med 20 hytter.

Spredt fritidsbebyggelse

I området rundt selve Gråsjøen er det 17 hytter. Hyttene ved Gråsjøen ble bygd i perioden 1945 – 1965. I området rundt Hanestadnysetra og Atnadalsnysetra er det 7 bebygde fritidseiendommer. I tillegg er det i dette området 3 fradelte, men ubebygde tomter i LNF-område (ikke godkjent i plan). I LNF-områder er ny eller vesentlig utvidelse av eksisterende bebyggelse, som ikke har direkte sammenheng med stedbunden næring, ikke tillatt.

Totalt antall hytter i området

Det er dermed totalt ca. 138 hytter i området og 20 godkjente tomter i nytt felt F 3 d.

	Navn	Godkjente tomter*	Ledige tomter	Utbygd	Standard	Plankrav	Status
F3a	Gråsjøen I	94 (85)	0	94	Lav		
F3b	Gråsjøen II	20	0	20	Lav		
F3d	Gråsjøen	20*	20		Lav	Reg.	*Ikke regulert
Spredte hytter i LNF		24	0	23			
Sum		158	20	137	Lav	Reg.	

Figur/Tabell 4.2* Område F 3 d er ikke regulert

4.2.3 Nytt forslag til hyttebygging

Gjennom arbeidet med regional plan for Rondane – Sølnekletten er det fremmet alternativt forslag til hyttebygging i området fra KF Stor-Elvdal Kommuneskoger.

Det er fortsatt intensjonen til kommuneskogen at fremtidig hyttebygging skal skje i samarbeid med øvrige grunneiere i området. Det er et ønske at den regionale planen tar konkret stilling til mulighetene for framtidig hyttebygging i området som helhet og gir rammer og retningslinjer for videre bruk av området.

Utdrag fra kommuneskogens brev av...:

"I utgangspunktet ønsker vi oss en itetting med 30 lav standard hyttetomter i det eksisterende hyttefeltet som ligger nede i granskogen ned mot Gravbekkdalen. Dette vil i så fall kreve en omregulering av hele det gamle feltet, slik at utviklingen her kan styres bedre.

Det er også et ønske fra oss å legge ut inntil 90 nye lavstandard hyttetomter nært inntil Hanestad-Nyseterveien ca 1 km sør for Hanestad-Nysetra. Hyttetomter i dette området vil ikke være i konflikt med villreinens bruk.

Utvikling av hytteområder sammen med andre grunneiere er et satsingsområde for oss. Fortsatt utvikling i området ved Gråsjøen er avgjørende for å opprettholde blant annet butikk på Atna og lokale arbeidsplasser innen bygg og anlegg. Etter at veien opp til Gråsjøen ble helårsvei, har hytteeierne handlet mer lokalt enn før.

Vårt forslag til nye hyttetomter vil kreve en omfattende planlegging og god dialog slik at man kommer fram til de beste løsningene. Det er viktig at trafikken fra hyttefelt sommer og vinter blir kanalisert slik at man unngår konflikt med villreinen, selv om det er klarlagt at reinen ikke bruker Gråsjøområdet på vinteren."

KF Stor-Elvdal kommuneskoger er en stor grunneier i området ved Gråsjøen. Det er kommuneskogen som har lagt ut og solgt tomter i de eksisterende hyttefeltene (F 3 a og b).

4.2.4 Kunnskapsgrunnlaget

Villreinen i området ved Gråsjøen

Kunnskapen om villrein i området baserer seg på NINA-rapport 339, villreinkart for Sølnekletten (villreinnemnda), samt utfyllende opplysninger fra villreinutvalg og lokalkjente personer.

Vinterbeite

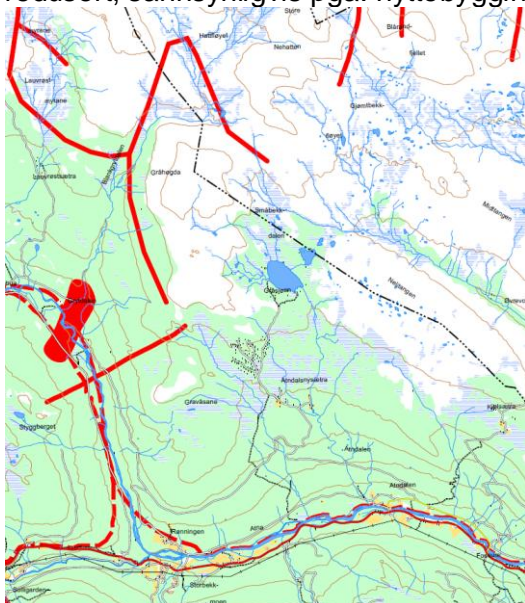
Tidligere (70-80-tallet) var det vanlig å observere rein vinterstid i dette området, men dette er sjelden i dag. Årsakene til dette kan være mange; økt menneskelig forstyrrelse, syklisk bruk, endret klima, eller en kombinasjon av flere forhold. Om vinteren er det i dette området relativt mye mer nedbør enn i de nordlige delene av villreinområdet. I nordlige områder av Sølnekletten er det flere avblåste fjellnabber med lavdekke og tilgang til mat for villrein. Området i sør karakteriseres derfor som et sommerområde for villrein.

Sommerbeite, sommertrekk og leveområde

Villreinens sommerområder har hovedtyngde fra vannskillet og sørover i Rendalen og Stor-Elvdal kommuner. På 70- og 80-tallet gikk reinen mer spredt i småflokker over hele planområdet sommerstid. På 90-tallet ble det oftere sett større flokker som primært brukte de rolige områdene sør i fjellet. På 2000-tallet er det observert rein noe hyppigere lengst vest, spesielt i Follidal.

I Sølnekletten er sommerbeite en større begrensning enn vinterbeite, og sommerbeiter med spesielt myrer kan bli mer viktige i framtida (ved klimaendringer). I området rundt og sør for Gråsjøen er det store myrområder.

Villreinen bruker både skog og fjellområdene. I dette området bruker reinen beite helt ned til elva Atna i store deler av sommerhalvåret. De viktigste sommertrekkene er registrert vest for nåværende hytteområder og ellers i nord (og lengre øst - se villreinkart). Hele området fra dalen og opp til fjellet er kartlagt som sommerbeite for villrein i Sølnekletten. Tidligere var det vanlig at villrein beita i nærområdet rundt og sør for Gråsjøen. I dag er denne bruken redusert, sannsynligvis pga. hyttebygging og økt ferdsel i området.

Figur 4.4 Sommertrekk (helrød), leveområdegrense (rød stiplet), kommunegrense (svartstiplet). Gult – jordbruksarealer og fast bosetting i dalføret.

Skog og innmark

Både bukk- og fostringsflokker er ofte på innmark nede i bygdene (Mogreina og Atndalen) i mai måned. Fordi dyra så ivrig søker fersk groe om våren vil de virke mindre sky på denne tida. Nedre del av dalen brukes om våren, men man kan treffe på rein her hele sommeren.

Småflokker og enkeltdyr beiter i skogen i perioden mai – oktober. Spesielt bukker går mye i skogsterreng fram til brunsten starter i midten av september. I skogen søker bukkene hogstfelt med fersk groe. Dette gjelder særlig om våren. Bruken av området varierer med hogstføringa. Reinen flytter seg til nye hogstflater (gran). Årlige flatehogster kan derfor være viktig for reinen. Generelt har vi for liten kunnskap om reinens bruk av skogområdene, både mht. trekkveger og beiteområder. Det er grunn til å tro at reinen ikke er så vår for forstyrrelse i skogen som i fjellet.

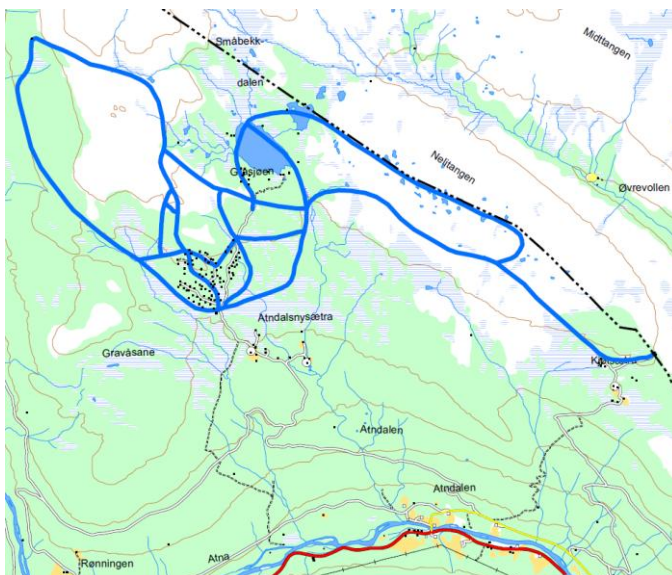
Jakt

De sørlige delene av Sølnekletten er viktige i forbindelse med jakt på villrein. En stor andel av jaktutbytte i Sølnekletten tas ut i Stor-Elvdal og Rendalen (%?).

Jakta i området rundt Gråsjøen (i Stor-Elvdal kommune) foregår i stor grad i skogen ved bruk av hund. Ved økt utbygging og trafikk i området vil dette kunne føre til konflikter i forhold til utøvelse av villreinjakt både i Stor-Elvdal kommune, men også på tiliggende arealer i Rendalen. Det vil også kunne bli økt press på overgangsavtaler til jaktfelt i Rendalen.

Friluftsliv og ferdsel, infrastruktur

Vegen inn til Gråsjøen er en viktig innfallsport til fjellområdet i sør både for hytteeiere og lokalbefolkning. Generelt vet man for lite om ferdselen inn i fjellet og i skogen sommerstid. Sommerferdselen er også vanskeligere å styre en ferdsel vinterstid. Det kan se ut som om storparten av ferdselen skjer i nærområdet til hyttefeltet og langs eksisterende vegger og stier i området, spesielt til Gråsjøen, Gråtjønna, Gråhøgda og Rudshytta, uten at dette er dokumentert og registrert systematisk. Det finnes flere gamle vegger og stier i skogen og mellom setrene som i større grad kan tilrettelegges og utnyttes til friluftsmål. Vegen til Gråsjøen (parkering) ble helårsveg i 2004-2005. Området er blitt mer brukt etter dette. Området brukes i hovedsak sommerstid (juni – september) og ellers i vinterferie og påske. Det er tilrettelagt for allment fiske i Gråsjøen og Gråtjønna. Om høsten brukes området til jakt og bærplukking.

Figur 4.5 dagens skiløypenett (nye løyper omsøkt ut over dette)

Natur- og kulturverdier

I og ved Gråsjøen hyttefelt er det registrert til sammen 14 fangstgraver fordelt på 5 områder.

Flere stedsnavn i området er knyttet til fangstkulturen: Gravåsane og Gravbekkdalen, Gravbekken.

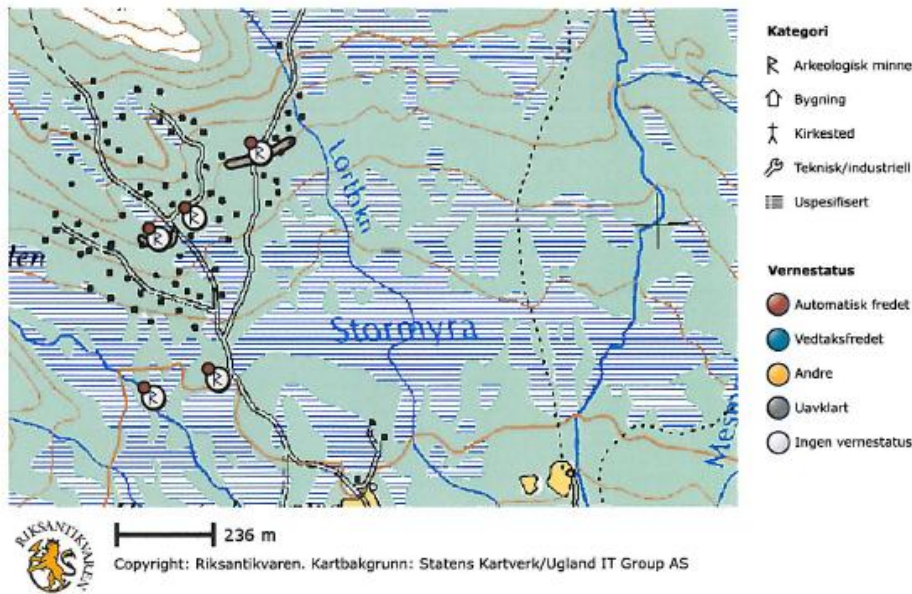
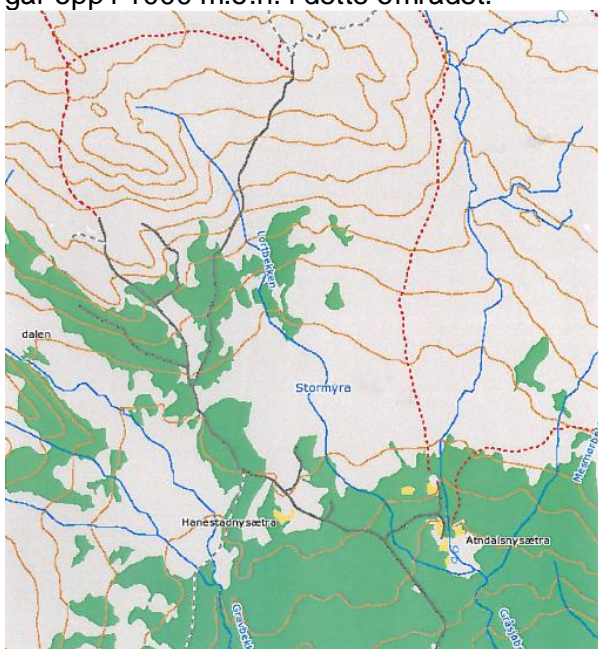

Fig. 4.6

Det er to setrer i nærområdet; Hanestadnysetra og Atdalsnysetra. Begge setrene er registrert som bevaringsverdige setre i kommunepan for Stor-Elvdal. Det er ingen setre i tradisjonell drift med mjølkeproduksjon, og heller ingen beitedyr i området.

Natur- og kulturverdiene i området er ressurser som bør tas vare på og utnyttes som kvaliteter for området som helhet, også i en utbyggingssammenheng. Seterhus med omkringliggende seterlandskap bør tas vare på som viktige kvaliteter for området. Det er ikke registrert spesielt verdifulle naturtyper innenfor de foreslåtte utbyggingssområdene.

Kart fra Skog og landskap over hovedgrupper av arealtyper viser at eksisterende felt (F 3 a og F 3 b) og forslag til nytt hyttefelt sør for setrene ligger i områder med produktiv skog (barskog), mens området i mellom (inklusive tidligere foreslått hytteområde – innsigelsessak) i det vesentligste inngår i kategorien annet markslag (mesteparten myr). Barskogen går helt opp i 900 m.o.h i deler av området (øvre del av eksisterende hyttefelt), mens bjørkeskogen går opp i 1000 m.o.h. i dette området.

Figur 4.7: Grønn farge er produktiv skog. Kilde: skog og landskap.

4.2.5 Drøfting

Generell drøfting i forhold til planens prinsipper og retningslinjer

Gjennom arbeidet med regional plan i delområde Sølnekletten er hyttebygging som tema drøftet for Sølnekletten-området som helhet. Det er her enighet om at fjellområdene (over skoggrensa) må skjermes for hyttebygging i sin helhet.

Grense for nasjonalt villreinområde (sone 1)

Det er generell enighet om at området rundt selve Gråsjøen (fjellområdene) ikke bør bebygges med nye hytter og at dette området naturlig bør inngå i nasjonalt villreinområde (sone 1). Dette samsvarer med de retningslinjer som er gitt i gjeldene arealdel i Stor-Elvdal kommune, der tilsvarende område inngår i LNF-kategorien, med særskilt skravur for store naturforvaltningsinteresser.

Buffersone eller utviklingszone

Områder i randsona med en viss konsentrasjon av hytter, foreslås generelt lagt utenom nasjonalt villreinområde, da selve byggeområdene og nærområdene til hyttene har mistet sin verdi for villreinen. Disse områdene må enten legges i sone 2 (buffersone uten ny utbygging) eller sone 4 (utviklingszone i dalførene). I vurderingene skal det legges vekt på de mulige positive ringvirkninger en utbygging i området kan gi for næring og lokalsamfunn, sett i forhold til de ulemper en utbygging vil kunne ha for villrein og andre interesser i området. Aktivitet og tiltak innenfor buffersonene vil ha betydning for ferdsel inn i mer sentrale villreinområder.

Prinsipper i regional plan

Ny hyttebygging bør fortrinnsvis skje nært grender/bygder med en viss infrastruktur som helårsveg, løypenett, nærbutikk, arrangement og aktiviteter osv (sone 4), slik at sentrale villreinområder blir minst mulig berørt samtidig som ringvirkningene av tiltaket blir størst mulig for lokalsamfunnet.

Gråsjøen

Området har tidligere vært viktige beiteområder for villrein. Med bakgrunn i den etablerte hyttebebyggelsen er ikke området like viktig for villrein som før, men økt hyttebygging i området vil ha betydning for ferdselen inn i viktige beite- og trekkområder for villrein. Med dette som utgangspunkt bør området inngå i sone 2 (buffersone).

Utgangspunktet er at det i buffersonene ikke tillates etablering av ny fritidsbebyggelse/ fritidstomter, kun mindre nybygg/tilbygg på eksisterende fritidseiendommer. Dersom det skal tillates fortetting av eksisterende felt og/eller nye felt i skoglia sør for Gråsjøen bør dette vurderes og avklares gjennom regional plan, og ses i sammenheng for dette området som helhet.

En begrenset utbygging i området vil nødvendigvis ikke føre til økt ferdsel inn i nye områder, men forsterke den bruken som allerede finnes. Veggen til Gråsjøen er sentral, da alle vil benytte denne for å komme til fjells – uansett valg av utbyggingsalternativ. Samtidig må det tilrettelegges for at områdene i og i nærområdet til hyttefeltene i større grad brukes. Skogen i området er en viktig ressurs og samtidig viktig beite for rein. Slik sett bør ny hyttebygging konsentreres og samles ved veggen til Gråsjøen og i nærheten av eksisterende fritidsbebyggelse – og ikke spres langsetter skoglia. For å få best mulig utnytting av arealene bør sårbare områder som myr og fjell ikke tas i bruk til hyttebygging.

For Gråsjøen er det naturlig å legge vekt på at infrastrukturen i området er utbygd med helårsveg og skiløypenett og videre utbygging av området kan gi positive ringvirkninger for lokalsamfunnet dersom man organiserer og utvikler området på riktig måte (bruk av lokale

håndverkere, entreprenører, lokale materialer, vaktmester mv.). Det er også en viktig faktor at området ikke er et vinterbeiteområde for rein. I vinterbeiteområder bør man generelt være mer forsiktig med utbygging som kan skape økt ferdsel inn i fjellområdet.

I tillegg bør det legges stor vekt på avbøtende tiltak, styring og tilrettelegging av ferdsel for å unngå forstyrrelse av villrein.

Det er generelt viktig å ikke splitte opp villreinens leveområder. Ved ny utbygging bør dette legges til og i nærheten av områder som allerede er tatt i bruk. Samtidig må det vurderes om utbyggingen i området samla sett har nådd sin "tålegrense" i forhold til langsiktige effekter av tiltaket og ferdselen det skaper i forhold til villreinens områdebruk. Utfordringene i dette området er i hovedsak knyttet til ferdsel sommerstid (forstyrrelse av rein), samt tap og oppsplittelse av beiteareal, reduserte jaktmuligheter (konsekvenser for tellende areal?).

Ferdsel vinterstid i randområdet her er uproblematisk, så fremt man ikke trekker ferdselen langt inn i fjellet mot sentrale vinterbeiteområder. Et godt utbygd skiløypenett i randsonen vil styre flertallet av skiløperne, og må dermed ses på som et positivt tiltak også i forvaltningen av villrein. Sommerstid bør ferdselen i størst mulig grad styres til eksisterende vegger, tilrettelagte stier og turmål i nærområdet til eksisterende hyttefelt og seterbebyggelse.

Bakgrunnen for ønske om ytterligere hyttebygging ved Gråsjøen er flere;

- Videre hyttebygging i området vil være med på å styrke lokalsamfunnet på Atna.
- Utvidelsen har stor betydning for lokale entreprenører (veibyggning i feltet, snøbrøyting, løypekjøring m.m) og for håndverkere. I tillegg vil matvarehandel, bensinstasjon og Glopheim kafè på Atna få større overlevelsesmuligheter.
- Infrastrukturen i området er ferdig og det er i den forbindelse lagt ned store grunnlagsinvesteringer. For at det skal være økonomisk mulig å holde veiene vinteråpne er det et behov for å legge ut flere tomter for salg.

Alternativ for drøfting

Gjennom planen må det tas stilling til om det kan være mulig å åpne for noe mer hyttebygging i tilknytning til eksisterende hyttefelt og infrastruktur i området sør for Gråsjøen. Følgende alternativ vurderes som del av regional plan:

- a. Ingen ny utbygging i området som helhet (kun utvikling av eksisterende bebyggelse)
- b. Ingen ny utbygging i tilknytning til eksisterende byggeområder F 3 a og F 3 b, begrenset utbygging i området sør for Hanestadnysetra og Atdalsnysetra
- c. Begrenset utbygging i eksisterende område (20 – 30 hytter) og begrenset utbygging sør for Hanestadnysetra (og Atdalsnysetra 30 hytter)
- d. Begrenset utbygging i eksisterende (20 – 30 hytter) og muligheter for større utbygging sør for Hanestadnysetra og Atdalsnysetra (90 hytter)

Total utbygging (arealbruk) i området og effekter av ferdsel og forstyrrelse i forhold til villrein vurderes for området samlet, herunder avbøtende tiltak. Område d er nytt godkjent uregulert felt.

	Alternativ	Positivt	Negativt
a	<i>Ingen ny utbygging i området som helhet (kun utvikling av eksisterende bebyggelse)</i>	+ for forvaltning av villrein + mht. utøvelse av jakt	- for økonomien i etablert infrastruktur - i forhold til å utvikle mer næring knyttet til hytter i området
b	<i>Ingen ny utbygging i tilknytning til eksisterende byggeområder F 3 a og F 3 b, begrenset utbygging i området sør for</i>	Positivt at utbygging blir trekt lenger ut i skogen dersom man får tilrettelagt for opplevelser og turmuligheter som begrenser ferdsel inn i fjellet. Positivt for økonomien i etablert infrastruktur	- Dersom liten tilrettelegging vil ferdsel (antall personer) øke innover i fjellet (folk kjører opp til parkering og går derfra).

	<i>Hanestadnysetra og Atdalsnysetra</i>	Kan gi nye muligheter for bruk og næring knyttet til setrene Kan gi positive ringvirkninger for næring i lokalsamfunnet Kan også stille krav til samarbeid, tilrettelegging for ferdsel og opplevelse, ivaretagelse av kulturminner	- Tar i bruk nye areal.
c	<i>Begrenset utbygging i eksisterende område (20 – 30 hytter) og begrenset utbygging sør for Hanestadnysetra og Atdalsnysetra (30 hytter)</i>	Positivt for økonomien i etablert infrastruktur. Kan gi positive ringvirkninger for næring i lokalsamfunnet. Kan gi nye muligheter for bruk og næring knyttet til setrene Setter et varig "tak" for utbygging i området Får regulert eksisterende område med klare bestemmelser for videre bruk og utvikling. Kan også stille krav til samarbeid, tilrettelegging for ferdsel og opplevelse, ivaretagelse av kulturminner mv	Dersom liten tilrettelegging vil ferdsel (antall personer) øke innover i fjellet (folk kjører opp til parkering og går derfra). Tar i bruk nye arealer
d	<i>Begrenset utbygging i eksisterende (20 – 30 hytter) og muligheter for større utbygging sør for Hanestadnysetra og Atdalsnysetra (90 hytter)</i>	Positivt for økonomien i etablert infrastruktur. Gir positive ringvirkninger for næring i lokalsamfunnet. Kan gi nye muligheter for bruk og næring knyttet til setrene	Stor utbygging medfører økt trafikk i eksisterende områder og kan føre til at trafikk flytter seg lenger inn i fjellet. Kan være i konflikt med lokalsamfunnets bruk av området til friluftsliv kan gå på bekostning av områdets kvaliteter også for eksisterende hytteeiere

Skala: Stor (---), middels (--), liten (-) og ubetydelig (0) hhv. positiv og negativ konsekvens.

Samla vurdering

Ut fra et overordna perspektiv på hele planområdet vil det ikke være riktig å åpne for muligheter til en større utbygging i dette området. Dersom det skal gis mulighet til ny utbygging bør det derfor settes et "tak" på utbyggingen, og klare råd om avbøtende tiltak for å styre ferdsel.

Dersom ny utbygging kan føre til at man i større grad tilrettelegger og styrer også eksisterende ferdsel, kan det være riktig å åpne for en begrenset hyttebygging i området. Det er da viktig å se hele området som en helhet, der det også stilles krav til samarbeid mellom de ulike aktørene som blir berørt av hytter og ferdsel.

For å ikke komme opp i mer åpne og sårbare landskap og vegetasjonstyper bør en eventuell utbygging i dette området enten skje som en begrenset fortetting av eksisterende felt, og/eller som en begrenset utbygging i området sør for Hanestadnysetra og Atdalsnysetra. Dette er imidlertid områder med produktiv skog, slik at hyttebygging bør vurderes opp mot dette. Uavhengig av om nye hytter legges i eksisterende hyttefelt eller i nytt hyttefelt vil mye av ferdselen gå inn i samme fjellområde. Samtidig er det muligheter for å tilrettelegge for økt opplevelse også i nærområdet til hyttene.

Skogområdene brukes som beiteområder for rein og er benyttet i forbindelse med jakt på rein (og øvrig jakt). Mest mulig av arealene bør beholdes sammenhengende uten bebyggelse.

Alternativ b og c med utbygging langs Gråsjøveien rett sør for Hanestadnysetra og Atdalsnysetra vil slik sett være en god løsning mht. å samle hyttebygging nært eksisterende

infrastruktur. Ny bebyggelse vil komme i nærheten av eksisterende bebyggelse (setrer) som igjen kan være en kvalitet for opplevelse og aktiviteter for et framtidig hyttefelt i nærheten.

Konklusjon:

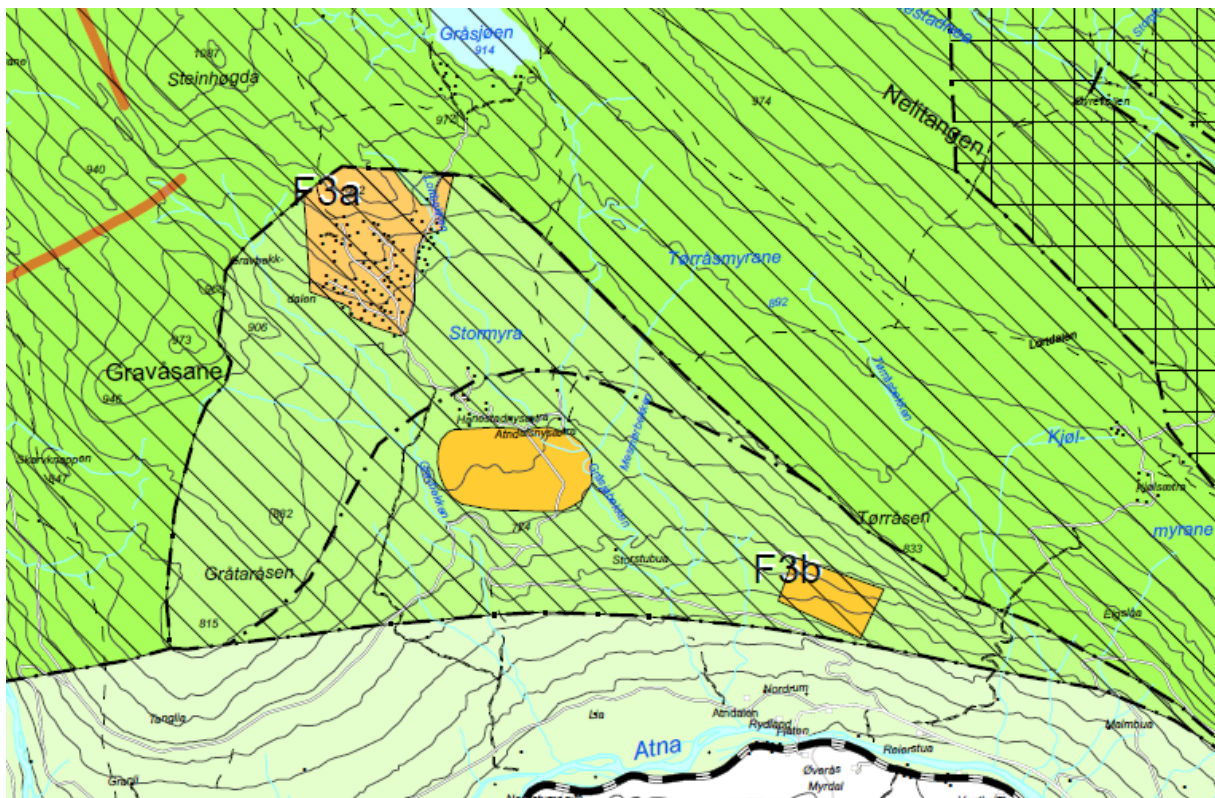
Både eksisterende og nye hyttefelt legges inn i ei felles buffersone. Det bør settes et generelt tak på 50 nye hytter i området, der 20 av disse kan komme som en fortetting av eksisterende hyttefelt, alternativt at hele utbyggingen blir styrt til området sør for Hanestadnysetra og Atndalsnysetra, i tilknytning til eksisterende veg.

Eksisterende setre (bebyggelse og setervoller) bør tas vare på som viktige kvaliteter for området. Ny hyttebebyggelse bør ikke legges slik at seterlandskapet forringes.

Det antas at en begrenset utbygging i området ikke vil føre til vesentlig økt ferdsel lenger inn i fjellet, ut over den ferdsel som er i området i dag.

Avbøtende tiltak:

- krav om samarbeid
- krav om å ta ut felt F 3 d (20 hytter)
- Hele området inngår i buffersone, men der videre utvikling er avklart gjennom regional plan. Ingen ytterligere utbygging i området ut over dette
- Krav om plan for styring av og tilrettelegging for ferdsel, herunder krav om at det tilrettelegges for parkering for allmenn ferdsel
- Krav om reguleringsplan for ny utbygging

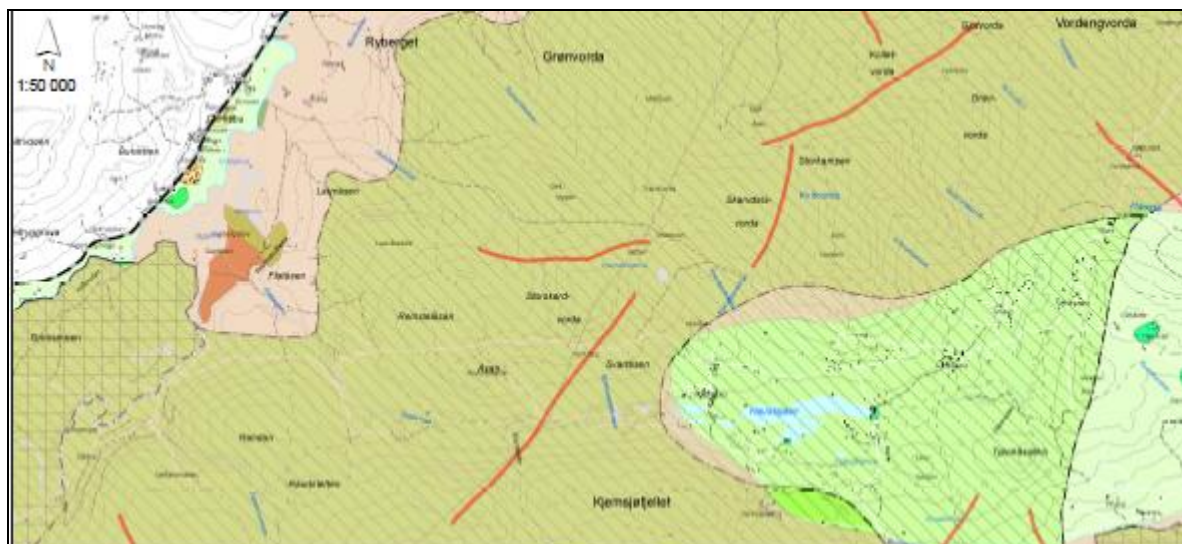

F3 b skal være F3 d (nytt kartutsnitt kommer...)

4.3 Område for hytte/bolig/leiligheter i Grimsbu, Folldal

Kommuneplanens arealdel for Folldal

Gjennom rullering av kommuneplanens arealdel for Folldal er det framkommet ønske om et nytt felt for fritidsbolig/hytte/bolig-område på Grimsbu, sør –øst for Kvebergsøya. Området blir fremmet gjennom kommuneplanen, men ønskes vurdert samtidig med utarbeiding av regional plan.

Soneinndeling i regional plan

I forslag til regional plan er de områder som naturlig hører til grenda Grimsbu lagt i sone 3, for å sikre utviklingsmuligheter i og i nærområdet til grenda med bebyggelsen, butikk, infrastruktur, idrettsanlegg mv. I dette området er det ingen buffersone mot nasjonalt villreinområde.

Grense for nasjonalt villreinområde er trekt rundt 800 m.o.h i hovedtrekk i samsvar med grense for produktiv skog (hovedgrupper av arealtyper – kilde: <http://kart4.skogoglandskap.no/karttjenester/AR5/>). Se sone avgrensning i figuren ovenfor. Grensa mot nasjonalt villreinområde er ei utbyggingsgrense der det ikke ønskes etablert ny fritidsbebyggelse innenfor nasjonalt villreinområde. I skogen tåler reinen sannsynligvis noe mer aktivitet enn i fjellet. I trekking av grense for sone 1 er det også lagt vekt på at det innenfor sone 1 bør være et strengere ”regime” i forhold til tilrettelegging for økt ferdsel (spesielt vinterstid), og at veger innenfor nasjonalt villreinområde ikke bør være vinterbrøytet i dette området. Innenfor sone 4 bør det kunne tilrettelegges for opplevelser og aktiviteter.

Innenfor sone 4 bør utbygging skje nærmest mulig etablert infrastruktur som fast bosetting, butikk, helårsveg, idrettsanlegg, løypenett mv. I vurderingen av utbyggingstiltak skal det legges vekt på om tiltaket vil føre til økt ferdsel inn i sentrale områder for villrein, og mulighetene for avbøtende tiltak.

Villreinens bruk av området

De nordlige delene av Sønkleppen villreinområde er helårsområder (både sommer- og vinterbeite) for villrein. Villreinens leveområde går helt ned til elva Folla som deler selve grenda i to. Om våren er det vanlig at bukker trekker ned på jorder i bygda. Skogen brukes også til beite for villrein, men det er generelt for liten kunnskap om områdebruken.

Aksen Grimsbu – Haustdalen (veg mellom øst og vest) er i planprosessen og planforslaget fremhevet som et område man bør være oppmerksom på. Reinen oppholder seg mye i

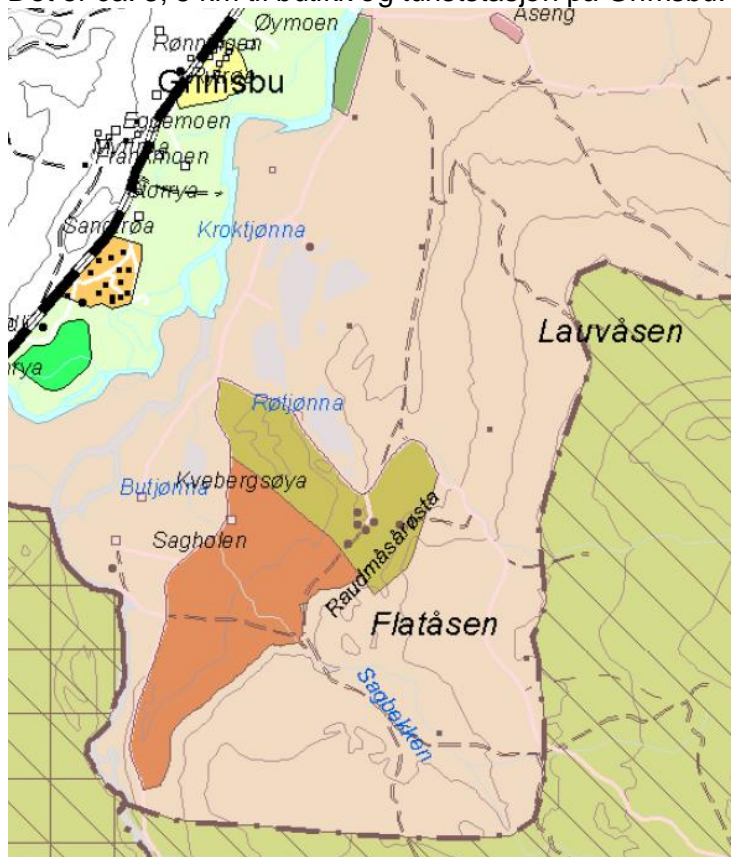
Høgkletten sør-øst for denne akse. Det er også helårstrekk mellom Høgkletten og Storskarvola. Ferdsele og trafikken i dette området bør ikke øke vesentlig, da dette kan føre til at nordområdene blir avskjært som beiteområder for villrein. Dette gjelder særlig vinterstid når villreinen er mer sårbar for forstyrrelse. Aktiviteter og ferdsel bør i størst mulig grad styres til randsone framfor inn i mer sentrale villreinområder. Området bør i størst mulig grad skjermes mot trafikk vinterstid. Om sommeren bør ferdselen i størst mulig grad skje langs eksisterende vegnett og tilrettelagte og merkede stier.

Villreinen er et nomadisk flokkdyr. For å overleve bruker reinen ulike deler av fjellet til ulike årstider, og bruken av områdene varierer over tid. Reinen har en rotasjonsmessig utnyttelse av beitearealene. Dette gjelder spesielt bruken av vinterbeitene, som kan ha en syklus på 20 – 30 år. Nordområdene (nord for akse Grimsbu – Høstdalen) er mindre brukt nå enn før. Dette kan skyldes syklisk bruk, men også økt trafikk ut fra hyttene i Høstdalen.

Nytt område for utbygging - vurdering

Nytt område for fritidsboliger, hytter og leiligheter søkes lagt i tilknytning til og sør for etablert idrettsanlegg – Stormoegga skianlegg på Grimsbu. Eventuelle leiligheter (varme senger) vil naturlig knyttes til området nærmest skianlegget. Det er ellers et ønske om å tilrettelegge for litt større boligtomter for de som er interessert i å drive med hund eller hest (noe som er et potensiale i Follidal). Detaljplanlegging av området mht. ulike bruk innenfor området vil naturlig bli avklart på reguleringsplannivå. Området er naturlig avgrenset av veg i vest og brattere terreng i øst.

Det definerte planområdet vil ikke punktere nye og uberørte områder, men knytte seg til etablert infrastruktur. I samme område drives det også småskala turisme på Kvebergsøya. Det er ca. 3, 5 km til butikk og turiststasjon på Grimsbu.

I Stormoegga skianlegg er det hoppbakker, skiskytteranlegg, skiløyper for trening og konkurranse. Det er et kjent sted for hopp/kombinertløpere i aldersbestemte klasser over

hele landet. Anlegget er et helårsanlegg for langrenn og skiskyting med flere løypetrasèer og tilhørende servicebygninger. Området har potensiale for økt bruk til treningssamlinger og konkurranser.

Utbygging kan føre til økt bruk av skiløypetrasè fra Grimsbu i retning Breisjøseter for å komme opp i nærområdet i fjellet sørover. Det kan også føre til ønsker om utvidet tilrettelegging, noe som kan være uheldig for villrein, spesielt vinterstid. Bruk av fjellområdene sørover vinterstid har i stor grad sammenheng med tilrettelegging og oppkjøring av faste skispor/scootertrasè.

Gjennom temakart ferdsel gjør man oppmerksom på at sesongbruken og standarden på eksisterende skiløype/scootertrasè ikke bør utvides, og at omfanget av trafikken i dette området må vurderes i forhold til villreins områdebruk og sårbarhet til ulike tider av året. God tilrettelegging for aktivitet og ferdsel i nærområdet og i dalføret bør prioriteres.

Rett nord for skianlegget og rundt Kroktjønna er det et flott tilrettelagt friluftsområde med rasteplasser, badeplass, fiskeplass etc. Området er tilrettelagt for rullestolbrukere.

I området som helhet er det gode muligheter til friluftsliv, natur- og kulturopplevelser i nærområdet. Her er det mange gode stier og gamle veger egnet for turgåing, sykling, ridning mv. Det bør gis rom for utvikling av aktiviteter og byggeområder av denne type innenfor sone 4. Fokus bør legges på tilrettelegging for aktiviteter og opplevelser i randsona til nasjonalt villreinområde og langs eksisterende stier og veger i dalføret. Dagens ferdsel og friluftsliv i fjellet med løypenett videreføres med dagens bruk og omfang. Det vises for øvrig til råd gitt i temakart friluftsliv og ferdsel.

Foreslått område er i tråd med retningslinjer for utbygging i sone 4.

Avbøtende tiltak

- Ved planlegging og utbygging i området bør det legges særsilt vekt på å legge til rette for og informere om natur- og kulturopplevelser i randsona (sone 4), hensyn til villrein mv.
- Kart over nærområdet med tilrettelagte turløyper og anbefalte turforslag bør utarbeides. Skilting og merking av turveger.

5 Planens samlede virkning for miljø og samfunn

Generelt

Som en del av planbeskrivelsen i regional plan skal det gjøres rede for planens samlede virkning for miljø og samfunn. For regionale planer med lav detaljeringsgrad vil det særlig være virkningene av foreslåtte utbyggingsstrategier og av de samlede virkningene av planens *arealendringer* som vil måtte utredes. Det skal gjøres en særskilt vurdering av hvordan forslagene til retningslinjer eller rammer for fremtidig utbygging vil påvirke miljø og samfunn, herunder en samlet vurdering av alle forslagene.

Konsekvensvurderingen skal utarbeides på grunnlag av fastsatt planprogram og gi en beskrivelse og vurdering av *planens konsekvenser for relevante miljø- og samfunnstema*.

For delplanområde Sølnekletten vil det særlig være konsekvenser av planen for villrein og "mulighetsrommet" for lokalsamfunnene som vil være i fokus, herunder de deltema som er fremhevet i planen.

Villreinen i Sølnekletten

Den regionale planen gir gjennom fastsetting av nasjonalt villreinområde ei klar grense for hvor ny utbygging av fritidsbebyggelse ikke kan skje. Samtidig gir den klare rammer for hvor utbygging av fritidsbebyggelse kan skje i planområdet for øvrig, både i buffersoner og i randsoner. Ny fritidsbebyggelse i randområdet bør skje i felt og samles i tilknytning til eksisterende grender, etablert infrastruktur og som utvidelse av eksisterende felt. De valg som er gjort er i stor grad i overenstemmelse med eksisterende kommuneplaner. Slik sett er ikke endringene store, men gir mer forpliktelser for kommunene til å planlegge området som en helhet.

Frluftsliv og ferdsel i området som helhet er viet fokus i planen. Sølnekletten villreinområde er et relativt lite område, der ulike former for ferdsel (aktiviteter, arrangement) selv om de er få og små hver for seg, kan ha stor negativ effekt samlet sett dersom ferdselen skjer til feil tid og sted sett i forhold til villreinens områdebruk og sårbarhet. Planen gir råd om hva som bør drøftes videre gjennom senere utarbeiding av skilt-, sti- og løypeplan for området som helhet. Dette er et prioritert tiltak i handlingsprogram, og må følges opp av regionale myndigheter. Planen kan forhåpentligvis bidra til økt bevissthet om villreinen som ressurs for lokalsamfunnet, om villreinens områdebruk, behov og sårbarhet.

Et viktig resultat av prosessen og planen vil være økt fokus på forvaltning av området som helhet på tvers av kommunegrenser og ulike interesser.

Samtidig viser planprosessen at det er en høy bevissthet i området fra før i forhold til forvaltning av villreinens interesser, og det er generelt stor kunnskap om og interesse for å ivareta natur- og kulturverdier i området.

Det er viktig at planen praktiseres med fornuft, slik at den skaper mening og forståelse hos folk flest. Da har man oppnådd mye i forvaltningen av villreinen.

Hva trenger vi av økt kunnskap ?

Planprosessen viser også at det fortsatt er behov for økt kunnskap om villreinens områdebruk. Dette gjelder både områdebruken over tid (syklisk bruk - rotasjon), økt kunnskap om trekk- og utveksling med naboområder (spesielt Rondane) og mellom Finnsjøfjellet og Sølnekletten, bruk av skogområdene og årsaker til endret bruk over tid. I tillegg er det behov for kunnskap om ulik ferdsels påvirkning på villreinens områdebruk, og betydningen av ferdsel og trafikk spesielt på strekningene Atnsjølia – Breisjøseter og Sølndalen, og fjellområdene rundt Høstdalen, der trafikken er størst.

Forholdet til landbruk

Størstedelen av arealene innenfor planområdet vil være landbruks-, natur- og friluftsområder (LNF-områder) i kommuneplanens arealdel. Området som får status som nasjonalt villreinområde vil være LNF-områder med hensynssone naturmiljø. Den regionale planen kan ikke legge begrensninger på landbruksdrift innenfor LNF-formålet, men kan gi retningslinjer om hvilke hensyn som bør tas ved behandling av søknader om tiltak bla. utforming og plassering av bygg og anlegg, vurdering av behovet for bom på landbruksveg.

Gjennom bruk av hensynssoner i kommuneplan og reguleringsplan kan det gis retningslinjer som angir hvilke hensyn som skal tas for å fremme planens formål til landbruk, reindrift, friluftsliv, landskap eller vern av natur- eller kulturmiljø.

Retningslinjene kan ikke gå ut over rammene for formålene i § 11-7 og gir ikke hjemmel til regulering av næringsvirksomhet. Dette fastsettes med hjemmel i særlov, innenfor de rammer planens arealformål og bestemmelser fastsetter (s. 100 i lovkommentar).

Gårdstilknyttet virksomhet

Visse former for gårdstilknyttet virksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag inngår i LNF-kategorien uten at det må utarbeides særskilte bestemmelser som åpner for dette jf. Veileder T – 1443 (Landbruk Pluss). Tiltak som er innenfor veilederens rammer krever ikke dispensasjon fra LNF-formålet.

Helhetlig forvaltning av planområdet

Det er viktig å vurdere hva som er bærekraftig bruk for området som helhet og hvordan vi på best mulig måte kan ta vare på villreinen samtidig som lokalsamfunnene rundt skal gis muligheter til utvikling. Planen gir rom for ny fritidsbebyggelse og nyetableringer, der det gir størst ringvirkninger for lokalsamfunnene rundt Sølnekletten og minst mulig ulempe for villrein. Slik sett blir kommunene gjennom regional plan mer forpliktet i forhold til hverandre og i forhold til å planlegge og forvalte området som helhet.

Samlet virkning av hyttebygging

Gjennom planen settes det ei viktig grense (nasjonalt villreinområde) for ny utbygging, samtidig med at det gis klare føringer for omfanget av ny bebyggelse i buffersonene (Høstdalen, Gråsjøen).

Planen tar ikke stilling til antall hytter i bygdesona, men gir klare rammer for *hvor* videre utvikling og utbygging kan skje. Det viktigste planen gir av rammer i bygdesona er at ny hyttebygging bør komme *i bygdene* og i tilknytning til eksisterende hyttefelt der det er en viss infrastruktur (løypenett, helårsveg) og service- og aktivitetstilbud. Ny utbygging vil dermed ikke punktere nye og sammenhengende uberørte områder, noe som er særlig viktig i forhold til villreinens områdebruk og arealbehov.

I bygdene skal det gis rom for utvikling for å styrke eksisterende bosetting og næringsliv. Det er vanskelig å sin noe eksakt om hvor mange hytter et område tåler før det har vesentlig virkning for villreinens områdebruk. Ny hyttebygging bør derfor skje gjennom et samarbeid mellom de aktører som blir berørt av en utbygging i området, og ses i sammenheng med det hyttetilbud som finnes fra før. Fokus på tilrettelegging og styring av ferdsel er viktig. I tillegg må det skaffes til veie økt kunnskap om områdebruken (både av folk og villrein) og konsekvensene av ferdselen for villrein, før man vurderer videre utbygging i områder med mange hytter fra før.

Natur- og kulturturisme, utmarksnæring

Formidling av kunnskap om natur- og kulturarven i området inklusive villrein er viktig. Mange av reiselivstilbyderne i området, har nettopp slik fokus. Dette bør videreutvikles og forsterkes.

Området kjennetegnes av småskala reiselivstilbydere med hovedtilhold i bygdesona. Disse bruker fortrinnsvis nærområdet i sitt reiselivsprodukt, og har ellers en bevisst bruk av fjellområdene. Nærhet til naturen, kunnskap om natur- og kulturarven og kvaliteter som stillhet, ro og fred fremheves. Næring knyttet til tradisjonell utmarksbruk og småskala reiselivsvirksomhet må kunne videreutvikles innenfor disse rammene.

Ferdsele disse virksomhetene skaper er av liten betydning for villreinen, så lenge tilbyderne i hovedsak bruker nærområdet og ellers har en bevisst holdning til å ivareta hensynet til villreinens ulike områdebruk og sårbarhet i sin virksomhet. Tradisjonell utmarksnæring med tilrettelegging for jakt og fiske, anses ikke som noen trussel for villrein i området.

Oppsummering

Eksisterende bruk av området må kunne videreføres. Det vil si at småskala tilbydere av natur- og kulturopplevelser og utmarksnæring knyttet til jakt og fiske må kunne utvikles og styrkes. I fjellet bør småskalaturisme og utmarksnæring utvikles hovedsakelig innenfor eksisterende sesong (sommerbruk av setrer og buer, dagens sesong Breisjøseter).

I forhold til villrein vil den viktigste effekten av planen være at man styrer og begrenser hyttebygging og tyngre tilrettelegging til bygdesona og til bygdene, tilrettelegger for ferdsel og aktivitet i bygdesona og styrer ferdsel i fjellet i forhold til villreinens sesongbruk og sårbarhet. Samla sett vil da villreinen få enda bedre livsvilkår enn før. Hovedfokus i området må knyttes til ulike former for ferdsel til ulike tider av året i forhold til villreinens områdebruk. Bærekraftig bruk av området nås gjennom:

- Økt samarbeid og samordning på alle nivå – forvaltning, næring, aktiviteter.
- Økt kunnskap og bevissthet om villreinens områdebruk og sårbarhet til ulike tider av året .
- Økt kunnskap om rekreasjonsbruken i området (friluftsliv) og effekter på villrein.
- Naturvennlig tilrettelegging.
- Videreutvikling av bærekraftig reiseliv og utmarksturisme (økoturisme mv.).
- Fokus på å ta vare på og formidle kunnskap om natur- og kulturverdier, kulturhistorie og tradisjonsbruk.

Tilrettelegging for ferdsel og aktiviteter i villreinens vinterbeiteområder bør som hovedregel begrenses til tradisjonelt friluftsliv (skigåing) i perioden vinterferie – påske. Tyngre aktiviteter og arrangement bør legges utenom de viktigste vinterbeiteområdene. Dersom man tillater aktiviteter i slike områder, bør de begrenses i tid og omfang.

Hva kan vi oppnå med planen ?

- Økt kunnskap og bevissthet, økt samarbeid
- Bedre samordning mellom ulike forvaltningsnivå
- Mer forståelse for hverandre ?
- Bedre samordning og informasjon mellom ulike aktører i området ?
- Større bevissthet generelt om verdier som er viktige å ta vare på ?
- Unngå vern ?

Noen definisjoner og begreper

Grense for villreinens leveområde

Grense for villreinens leveområde er ei *faglig og biologisk grense* basert på kjent kunnskap til enhver tid. Planarbeidet er basert på kart utarbeidet av tidligere villreinnemnd i Sølknkletten og kart tilhørende NINA-rapport 339. Kartet viser villreinens leveområde og ulike funksjonsområder; sommerbeiter, vinterbeiter, helårsbeiter, kalvingsområder, trekkveier slik vi kjenner området over tid. Kartet sier ikke noe om hvilke områder som brukes mest eller minst i dag, og heller ikke noe om variasjon i områdebruken over tid.

Det er ikke satt ei grense for hvor mange og hvilken kategori dyr som må være observert i et område, for at dette skal være tilstrekkelig for å kunne kalle det leveområdet. Her kan en generelt si at om området skal kunne betegnes leveområde, så må det i dag eller i tidligere tider ha vært jevnlig brukt. Det er m.a.o ikke tilstrekkelig at det er observert et dyr på en særskilt plass de siste 30 år. Likelydende informasjon fra mange kilder må ligge til grunn, og som framhever området sin viktighet. Den ytre grensa vil være ei tilnærming til biologisk avgrensning av leveområdet. Den vil aldri kunne være helt eksakt, bare omtrentlig, fordi det her ofte er en glidende overgangssone mot ytterkanter (bebygde dalstrøk) i sesongperspektiv.

Grense for nasjonalt villreinområde

Dette er ei *forvaltningsgrense* som kommer som et resultat av ei *politisk avveiing* mellom villreinens interesser i forhold til behovet for næringsutvikling og bygdeutvikling i ytterkant av villreinens leveområde. Grensa er i praksis ei grense mot ny utbygging, fortrinnsvis utbygging av nye hytter. Eksisterende virksomheter skal kunne utvikle seg innenfor nasjonalt villreinområde.

Planen er en overordna og retningsgivende plan etter Plan- og bygningslovens bestemmelser, og gir råd for videre arealplanlegging i kommunene. Planen har ingen direkte rettsvirkning (så fremt man ikke vedtar en regional planbestemmelse), slik som kommuneplanens arealdel har. Planen anbefaler at områdene innenfor "grense for nasjonalt villreinområde" får status som LNF-områder med hensynssone naturmiljø i de berørte kommuners arealdel, og at retningslinjene i regional plan innarbeides som retningslinjer eller bestemmelser i kommunale planer så langt det er mulig og fornuftig.

Villreinområde

Et villreinområde er i Forskrift av 22.mars 2002 om forvaltning av hjortevilt og bever definert som *det område som en villreinbestand bruker gjennom flere år, avgrenset som den geografiske forvaltningsenheten for bestanden. Direktoratet fastsetter forskrift om åpning av jakt på villrein og grenser for villreinområdet.* Grensene følger ofte veier, større elver og lignende og gir først og fremst en geografisk avgrensning av vedkommende fjellområde. Hensikten med disse grensene har først og fremst vært å skille de ulike villreinområdene fra hverandre og å avgrense de offentlige og private forvaltningsorganenes ansvarsområde, men de gir som oftest ingen naturfaglig begrunnet avgrensning av villreinstammens totale leveområde.

Det ligger ikke i den regionale planprosessen sitt mandat å vurdere eller endre eksisterende grenser for jakt i villreinområdene. Disse ytre grensene er ikke sammenfallende, og bør heller ikke bli det, da de er basert på helt ulike kriteriesett og vurderinger.

Villreinvald

Etter forskrift om forvaltning av hjortevilt og bever skal villreinnemnda godkjenne alt snaufjell som tellende areal. Videre kan villreinnemnda og godkjenne skogsområder som er jevnlig nyttet.

Nasjonale villreinområder

Europeisk villreinregion Nord

Kilder og utfyllende litteratur

St.meld. og Ot.prp

- St.melding nr. 21 (2004 – 2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand
- Soria Moria og St. meld nr. 21 (2005 – 2006) Hjarte for heile landet. Om distrikts- og regionalpolitikken
- St. meld nr. 16 (2004 - 2005) Leve med kulturminner.

Nettsider

Aktør	Nettadresse	Fagstoff
Miljøverndepartementet		
Norsk villreinsenter Nord	www.villrein.no	Undervegsseminar
Norsk Institutt for naturforskning	www.nina.no	
Statens landbruksforvaltning		Oversikt over setrer som mottar prod.tilskudd
Institutt for skog og landskap	www.skogoglandskap.no	Oversikt over skogressurser
Miljøstatus		
Direktoratet for naturforvaltning	www.dirnat.no	
Askeladden		

Kartbaser og kart (villreinklient, naturbase, skog, Askeladden mv.)

Direktoratet for naturforvaltning sin villreinklient <http://dnweb12.dirnat.no/wmsdn/villrein.asp>

www.skogoglandskap.no (oversikt over skogressurser)

Kvartærgeologisk kart og rapport (Alvdal)

Rapporter og temahefter

NINA Temahefte 27, Villrein og Samfunn. En veiledning til bevaring og bruk av Europas siste villrein fjell. Reidar Andersen og Håkon Hustad.

Villreinen og villrein fjellet som kilde til verdiskaping og samfunnsutvikling, ØF-rapport 6/2010, Østlandsforskning, Lillehammer

Ringvirkninger av fritidsbebyggelse, ØF-rapport 3/2010, Østlandsforskning, Lillehammer

Ferdsel i villreinens leveområder, NINA Rapport 551, NINA, Trondheim

Villrein i Sølnekletten

Villreinkart for Sølnekletten, utgitt i 2008 av Sølnekletten villreinnemnd. Redaktør: Ingar I. Elgevasslien. Målestokk 1: 125 000.

Driftsplan for villrein i Sølnekletten

Notat

Notat fra Nordøsterdalsmusèet v/Per Hvamstad

Kommuneplaner

Kommuneplan for Stor-Elvdal

Kommuneplan for Rendalen

Kommuneplan for Folldal

Kommuneplan for Alvdal

Fylkesdelplaner

Kulturminner for Hedmarks Framtid

Lokalt

Representanter for lokale lag og foreninger, grunneiere, innbyggere mv.

Verdier i Sølva, Hedmark

Utredning i VVV-prosjektet

Tomas Westly og Atle Rustadbakken

Vedlegg 1

Befolkningsutvikling (tall pr. 1.1 det enkelte år)

	Folldal	Alvdal	Stor-Elvdal	Rendalen	Sum
1997	1870	2417	3086	2327	9700
1998	1846	2419	2994	2304	
1999	1824	2415	2973	2248	
2000	1812	2414	3009	2243	
2001	1810	2416	2938	2278	
2002	1755	2394	2912	2211	
2003	1766	2403	2877	2189	
2004	1739	2405	2808	2141	
2005	1717	2416	2832	2105	
2006	1722	2392	2797	2082	
2007	1695	2430	2705	2055	
2008	1674	2413	2680	2029	
2009	1671	2399	2689	2014	
2010	1669	2441	2679	1998	8787
97-10	- 201	+ 24	- 407	- 329	- 913
%	- 11 %	+ 1 %	- 13 %	- 14 %	- 9,4 %

Vedlegg 2. Bedrifter med overnattingstilbud i planområdet og nærliggende randsone

Folldal

Navn	Type bedrift	Sted	Antall sengepl
Grimsbu turistsenter	Motell og camping, møtelokale.	Grimsbu	80 ?
Kvebergsøya gard	Gardsturisme. Overnatting, møtelokale, guiding, turer	Kvebergsøya, Grimsbu i Folldal	12
Gruvekroa*	Overnatting, mat, guiding, møter	Folldal sentrum	49
Solvang Gard		Folldal	5
Stadsbuøyen gård og pensjonat	Gårdsturisme 2 store hytter	Atndalen, Folldal	
Fallet Nordre*	Gårdsturisme	Nord i Atndalen	16
Brendyen camping	Camping	Grimsbu	
Strømhaug hytteutleie ?			
Gammelstugu ?			

Stor-Elvdal

Navn	Type bedrift	Sted	Antall sengepl.
Amperhaugen	Gardsturisme. Overnatting, guiding mv. på gard og i gammel skole	Atnbrua	48
Rondane Gjestegård*	Overnatting, mat, kurslokale	Enden	55
Skogli hytteutleie og camping	Overnatting, fiske	Atnbrua	45
Fjellun pensjonat	Overnatting	Atnsjølia, Stor-Elvdal	23
Atnasjø kafè	Overnatting, mat, møtelokale	Atnsjølia, Stor-Elvdal	27
Sollia Prestegård og Tangen hytteutleie	Overnatting på seter (Øverdalssetra) og i hytter	Øverdalssetra, Tangen	15
Nordre Brænd	Overnatting i rom og hytter, gardsturisme, guiding	Atnbrua	
Vesle Vuluvolden*	4 hytter	Sollia	19
Rondetunet Turistgård	20 hytter (i dag i bruk som mottak)		
Solhaug camping		Enden, Sollia	31
Atna camping ¹	Hytter og camping	Atna	
Solhaug camping	6 hytter + camping	Atna	
Mathiesen - Atna	Utmarksturisme, jakt, overnatting, guiding	Atna	

- Atndalen, formelt utenfor plangrense Sølnkletten

Alvdal

Navn	Type bedrift	Sted	Antall sengepl.
Breissjøseter turisthytte	Tidligere seter. Utbygd. Avtale med DNT	I fjellet	
Korsberghytta	Selvbetj. Hytte DNT	I fjellet	
Stor-Grytdalen	Selvbetj. Seter. Avtale med DNT	I fjellet	
Langodden Gard ²	Hytteutleie og camping	Sør for Alvdal og øst for Glåma	44
Gjellen Bru og	Campingplass med hytteutleie.	Plassen	

camping	Fiske- og gjennomfartsturister.		
Gjelten gård og pensjonat			
Landfastøyen gård og camping		Sør for Alvdal sentrum, vest for Glåma	12
Nørdsti, Arne Harald og Herborg		Plassen	
Sandli Overnatting ¹		Alvdal tettsted	
Taverna Hotell og kafeteria ²		Alvdal tettsted	

Rendalen

<i>Navn</i>	<i>Type bedrift</i>	<i>Sted</i>	<i>Antall sengepl.</i>
Leif Gunnar Bjørke	Utmarksturisme, jakt, overnatting	Hanestad	
Erling Øvergård	Utmarksturisme, jakt, overnatting	Hanestad	

1 Utenfor planområdet 2 Øst for Glåma